

ПРАВОСЛАВНИ ЕЛЕКТРОННИ КНИГИ

Всички книги в този сайт ги има свободно в интернет пространството на съответните сайтове, които съм посочила. Аз само съм ги събрала на едно място и преобразувала в различни формати, за да могат да се четат от различни устройства.

[Ако оценявате труда ми и харесвате сайта може да направите дарение.](#)

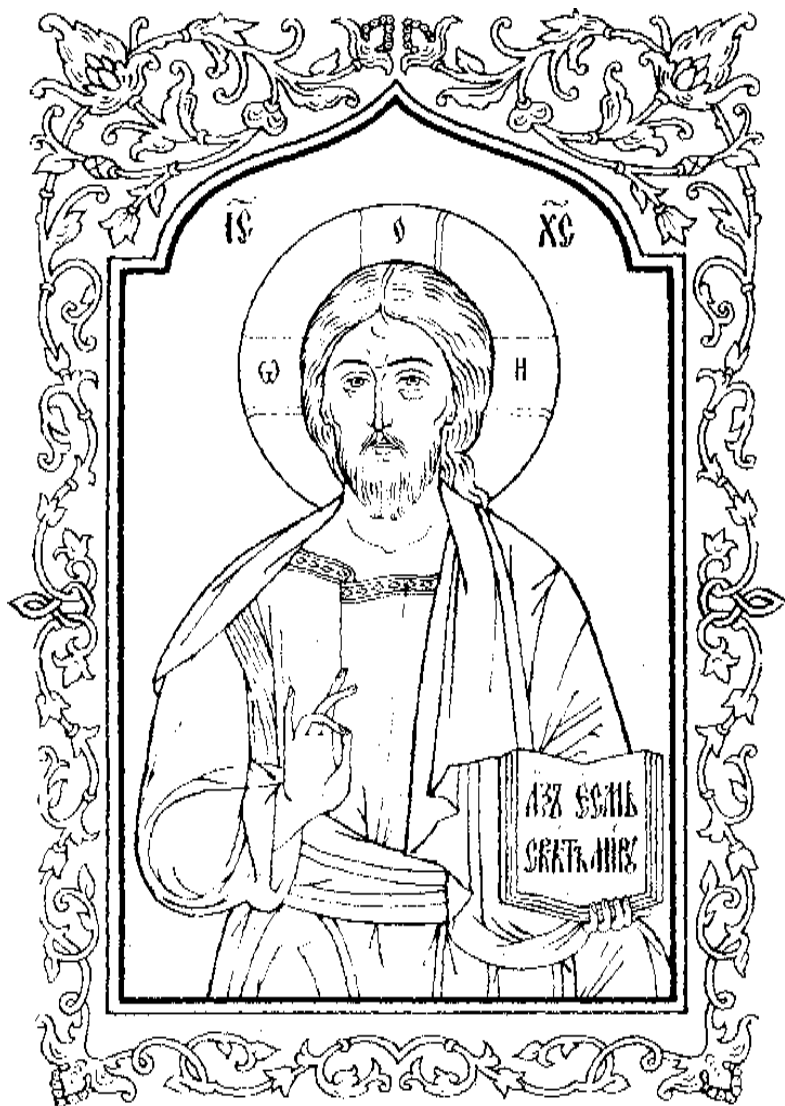
**АРХИМАНДРИТ
ЛАЗАР**

**ЗА ТАЙНСТВОТО НА
ИЗПОВЕДА
И
ЗА ГРЕХОВЕТЕ**

**СОФИЯ
1998**

ЗА ЦЕЛТА НА ТАЗИ КНИГА

Всяка стъпка по пътя на духовния живот на християнина е не нещо друго, а покаяно движение на сърцето, което вижда своите грехове. Чрез покаянието пред вярващия се отваря вратата към църковния свят и само чрез него ще се отворят и райските двери. Накратко - началото на покаянието е и начало на спасението.

В днешно време много хора, познали мрачните дълбини на неверието и безбожието, вкусили пагубните плодове на най-смадни грехове, но с Божията милост избавени от този ад и призвани към светлина, пробуждане и живот - чрез разкаянието, тайнството на Кръщението, изповядването на страшните си грехове, загърбването им чрез получената в тайнството на Покаянието прошка, чрез получаването на благодатни сили в тайнството на Причастието - се раждат за нов живот, живот, съвършено друг и напълно различен от онзи, който дотогава са водели. Но този нов живот изисква да бъдат разрушени много от предишните понятия, ценности, пристрастия, знания, вкусове и често почти напълно да бъде забравен огромният греховен хаос, останал зачеркнат там, зад нас, още в началото на спасителното покаяние. Този процес на отказване от старото, на прераждането, на възкръсването на душата е доста сложен и тайнствен и не е еднакъв за всички. Единствен Бог определя за всеки човек известните само на Него пътища и чрез непостижимите Си съдби го

извежда от този греховен Содом, от египетския плен и го повежда през пустинята на пречистването към Обетованата земя. (Задълбочено и основно разглежда този момент от началото на духовния живот свети Теофан Затворник в книгата си “Пътят към спасението”).

За това как да се каем за извършените грехове, какви се те и колко тежки са, как да ги оставим зад себе си и да не ги повтаряме, са написани много поучения, а и свещениците често говорят за това в храмовете, знаят го сами и много от вярващите. Та нали не е сложно да се видят външните, извършените със слово и дело грехове, да се видят явните греховни наклонности и страсти? Разбира се, и по тези първи стъпала, стъпки на благочестието, всеки новообърнат среща немалко препятствия, изкушения, трудности и скърби, но тук всичко все още ясно се вижда, злото е неприкрито, ясно се проявява - необходими са само мъжество, решителност и твърдо намерение да се започне нов живот и окончателно да се скъса със стария. И ето че още при първите малки победи над себе си обръналият се усеща огромно вътрешно облекчение, освобождение, примирение с Бога, със съвестта си и с хората. Сякаш някакъв тежък товар, който го е измъчвал цял живот, пада от плещите му. Той усеща радост и прилив на нови сили. С въодушевление навлиза в тайнствения църковен свят, в новото си семейство и започва нов живот. И ако новопосветеният християнин е съумял с Божията помощ да отхвърли предишните си греховни дела и да насочи всичките си възкръснали сили по новия път, тогава ... именно тогава за него започва най-важното и трудното.

Работата е там, че когато човек вижда явните си грехове, това много го смирява, дава му правилна представа за себе си, вселява в душата му страх и трепет пред Божия съд. Тогава той долавя и онова направление, което на първо време трябва да следва. Но когато

вярващият се отрече по милостта Божия от явните си грехопадения, тогава покаянието значително се усложнява, става по-задълбочено и тук се крие голямата опасност той да се заблуди по този път, единствено верния тесен път към спасението, и да свие на широкия друм на самодоволството и гордостта. Макар и да се каем за предишните си грехове и да оставяме предишния срамен живот, получавайки прощение от Бога, ние въпреки това оставаме дълбоко поразени от много духовни недъзи, страсти и греховни навици. Ние все още сме с болно сърце, с болен ум и воля, болни са и всичките ни чувства. Греховете са простени, но страстите все още са живи, не вършим греховни дела, но склонността и жаждата за тях са живи и всичко това изисква още много усилия на покаянието, много борби, скръбни молитви и просби към Милостивия целител - човеколюбивия ни Господ. А докога ще е така? - Докато сме в плът!

Именно тук е кръстопътят. Непрестанното покаяние е доста непривлекателен път за мнозина, защото то е постоянното недоволство и недоверие към себе си, подозрение към всичките чувства и движения на душата, непрестанното вътрешно напрежение, болка и горчивина. А на човек му се иска точно обратното - веднага да придобие душевен комфорт и чувство на духовна удовлетвореност от самия себе си, чувство за своята значимост и избраност. Добре е, ако току-що поелият по християнския път срещне веднага подходящ наставник, който още от самото начало да му покаже верния път и да го научи да не се отдалечава от спасителната печал и съкрушението, да не отвръща глава пред неприятната, но полезна гледка на уродливата ни душа и да не я прикрива с лъжливо самомнение и самооправдание, а да носи тази скръб като свой кръст, като вярно свидетелство за верността на избрания път (та нали и тези скърби, произлизащи от падна-

лото ни естество, е предрекъл и Спасителят на Своите последователи: „*В света скърби ще имате*“ (Иоан. 16:33); който не възненавиди душата си, живота си, не може да бъде Христов ученик!) и като залог за бъдещата радост, да пази това самоосъждане като онази евангелска сол, без която всяко дело на душата веднага изгнива и започва да изпуска зловоние.

А колко често става обратното! В наше време това е много разпространена болест. Днес поради вкоренеността се в тях сладострастие и склонността да търсят винаги и във всичко комфорт и наслаждение, хората вече разбират самия духовен живот като средство за най-бързо получаване на вътрешно “блаженство”, сладостен покой и еуфория. И ето че сега се наблюдава следната картина: новопристъпилият е изповядал предишните си грехове, посетил е няколко пъти църквата, припомнил си е няколко пъти на изповед по нещо от миналото си, понаучил се е малко на молитва, започнал е външно подреден живот, но по-нататък вече не вижда за какво да се кае: „Като че ли живеем нормално, не грешим много. Е, появяват се разни лоши помисли, оживяват някои страсти в сърцето - но при всички е така. Затова пък колко добри дела вършим сега!” и т. н. Така още от самото начало може да се придобие безчувствие към своите болести. Ако не се научим на внимателен поглед към немощите на своята душа, вътрешното покаяние не ще се срасне с нея, а без него духовният ни живот не ще има верен ориентир и ще се отклони по лъжлив път - в пагубна прелест. А тогава човек не само че не ще вижда своите скрити страсти, но дори би могъл да си въобрази, че има някакви висши дарования - “духовни, “благодатни”, свети”. Всички тези на пръв поглед светли, благодатни, богоугодни прояви на душевната дейност създават впечатление за особена избраност и изглеждат като начало на висок духовен живот.

И наистина у човек, който е придобил коварно мнение за своята праведност, за това, че той вече стои на някакво значително стъпало на духа, се появява странно и необяснимо въодушевление, подем на някакви вътрешни сили, необикновена разгорещеност, приемана за свята ревност и пориви на бурна дейност. В началото съвсем не е лесно да се разпознае под тези явления маската на самопрелъстяването. Необходим е голям духовен опит, за да бъде различена тази болезнена треска от истинската ревност. При все това отклоненията се не престава да се нарича грешник, а и отчасти се смята за такъв. Работата е там, че в него страстите започват да действат много изтънко и прикрито, така че признаването на греховността го има, но то е много повърхностно и повече на думи, но не и в чувствата. Дълбоко в сърцето обаче е признаването на своята праведност, макар и да не се изразява ясно на думи.

Сега се вижда колко е важно още от самото начало да се насочи правилно течението на духовния живот на вярващия, за да се предпази той от подобна самоизмама и да не се допусне да сметне оазиса в пустинята за Обетованата земя (свети Игнатий), т. е. да не му се позволи да реши, че е избавен от опасностите тогава, когато едва е встъпил на пътя на борбата. А за това е необходимо веднага след като новопристъпилият се покае в предишните си грехове, да му се даде наставление за коварството на вътрешните страсти и да се отворят очите му за този дълбок и тъмен свят на вътрешната греховност на повредената душа, с който тепърва му предстои да води борба - един коварен свят, който често ще се скрива под маската на добродетелта и праведността. Затова е важно да се посочи веднага истинското, трудно и изпитателно вглеждане в нашите "добродетели" и прояви на пламенност, ревност и неочаквани пориви към високи подвизи.

Целта на тази книга е, като се опре върху наставленията на Светите отци от древността и отците от последно време, да предупреди, отрезви, предпази и задържи нащрек новопристъпилите християни, като им посочи някои тайни мрежи на скритите душевни недъзи, дълбочината на нашето падение и коварството на злите духове, а така също да разгледа и посочи какви тайни движения на болната душа могат да бъдат скрити под някои външни добродетели.

---

*Предговорът към книгата се отнася до целия сборник, от който тя е само част. Сборникът носи заглавието “За тайните недъзи на душата” и е отпечатан в Гърция през 1995 година. Той съдържа както едноименната и настоящата, така и книгите: “Какво е необходимо да знае съвременният православен християнин” и “За монашеството”. Поместваме предговора тук, защото се надяваме с Божията помощ в най-скоро време да публикуваме и останалите три книги. *(Издателството)*

Покайте се и се отвърнете от всички ваши престъпления, отхвърлете от себе си всичките си грехове, с които сте грешили, и направете си ново сърце и нов дух...

Иез. 18:30-31

Покаянието е тайнство, в което изповядващият греховете си при видима изява на прощение от свещеника невидимо се развързва от греховете от Самия Иисус Христос.

Православен катехизис

ТАЙНСТВОТО НА ПОКАЯНИЕТО

Като се обърнал към учениците Си, Господ Иисус Христос казал: „*Истина ви казвам: каквото свържете на земята, ще бъде свързано на небето; и каквото развържете на земята, ще бъде развързано на небето*“ (Мат. 18:18). И на друго място Спасителят, като духнал, казал на апостолите: „*Приемете Духа Светаго. На които простите греховете, тям ще се простят; на които задържите, ще се задържат*“ (Иоан. 20:21-23). Изпълнявайки волята на Господа, апостолите предали тази власт на своите приемници - пастирите на Христо-

вата Църква, и до ден днешен всеки православен вярващ и изповядващ чистосърдечно пред православния свещеник греховете си, може да получи чрез молитвата му разрешение, прощение, пълно развързване от греховете.

В това именно се състои тайнството на Покаянието. За да може то да се извърши, е необходимо искрено покаяние от страна на каещия се, разкаяние за греховете и желание да се изоставят и да не се повтарят повече; вяра в това, че тайнството на Изповедта има сила да очисти и измие чрез молитвата на свещеника чистосърдечно изповяданите грехове; необходимо условие е също така изповедта да се приема от православен иерей - служител на истинската Христова църква, която единствена пази пълнотата на благодатта, дарувана ни от Бога.

Макар че в тайнството Кръщение християнинът получава прощение за всичките си грехове, но в понататъшния си живот при непрекъснатата борба с греха той не остава без временни поражения, падения и отстъпления под влиянието на външните съблазни и собствените му страсти. Именно затова всеки вярващ се нуждае по възможност от по-честа изповед.

Но какво най-вече трябва да ни подтиква към изповед и кои са мислите и разсъжденията, които призовават вярващия да побърза да прибегне към това свято тайнство?

Преди всичко онези духовни мъка, болка и страдание, които предизвикват в душата всеки грях и всяко прегрешение. Както болният зъб с постоянната си болка лишава човек от възможността да изпълнява спокойно работата си, като го измъчва и го лишава от сън и покой, така и греховната болка в душата омрачава човека за цял живот, като го лишава от духовна радост, спокойствие и благоразположение. Често грехът, извършен в ума, не се припомня и дори едва се

осъзнава като грях, но душата го помни, усеща в себе си отровата му, измъчва се, страда и боледува, а целият човек се изпълва с някаква тъга, тревога и униние. Натрупалите се грехове и прегрешения, които не са снети от съвестта (не само големите грехове, но и много от малките), ѝ тежат така, че човек започва да изпитва някакъв необичаен страх, струва му се, че скоро с него ще се случи нещо лошо, или пък изведнъж изпада в нервни кризи и раздразнение, усеща често безпокойство, няма вътрешна опора и като че ли не е в състояние да се владее и т. н. Често и той сам не разбира причината за това, което става, а тя се корени в това, че на съвестта му тежат неизповядани грехове. По милост Божия тези скръбни усещания ни напомнят за тях, за да можем ние, озадачени от бедственото състояние на душата си, да достигнем да съзнанието за необходимостта да изтръгнем от нея всичката отрова, т. е. за да се обърнем към тайнството на Изповедта и да се избавим от всички онези мъки, които след Страшния Божи съд очакват всеки грешник, неочистил се тук - в този живот. Това, че грехът още сега, преди Страшния съд, така мъчи, изгаря и задушаваш човека, говори само за себе си. Това означава, че свойството му е да мъчи, да терзае, да гризе, да гори и стопява душата - и там, където ще се окажат грешниците със своите грехове след края на света, това свойство ще са разшири и задълбочи до безкрайност. Така че сегашните мъки тук на земята са само меко предупреждение, вразумление и напомняне на душата за вечните страдания на грешниците.

Важно и полезно е да се помни следното: когато душата на християнина се отдели от тялото, първите два дни тя се намира близо до онези места, където човекът е живял, но на третия ден, вече съпроводвана от ангела пазител, тя се отвежда от земята на небето за поклонение и за частен съд над нея пред Самия

Господ, за да ѝ бъде определено място до всеобщото възкресение и окончателния Страшен съд над целия свят. Именно тогава, на третия ден след отделянето от тялото, за душата настъпва много страшен и решаващ момент. При възлизането ѝ на небето към нея се приближават злите духове - бесовете, начело със своите князе, чиято област е въздушното пространство, и започват да предявяват пред ангела, съпровождащ душата на християнина, своите права за владение. Те отправят различни обвинения, припомнят всички грехове, извършени от човека, и при това с много точни подробности, които извършвалият ги едва е забелязвал през времето на земния си живот, различни нарушения, дори просто съблазнителни думи, изречени мимоходом от починалия. И всичко това оказва се, е било записано при злите ни врагове и запазено до последния ни ден, за да бъде смутена душата с тези грешни постъпки и да ѝ се отнеме надеждата за спасение. Всички и всичко сторено става тогава значимо и всяка дреболия препречва пътя на бедната душа, която желае по-скоро да се отскубне и да подмине тези гнусни обвинители. Бесовете правят това поради завист, защото те самите не могат, а и не желаят да се покаят и страшно негодуват, когато виждат как човеците възхождат на небето чрез покаяние и избягват ада, приготвен за злите духове и техните служители. Поради това те се стремят по всякакъв начин да задържат душата. Те са дори толкова нагли, че не само припомнят всичко до най-малкия детайл, но и явно лъжат и клеветят, макар да знаят, че клеветата не се взема под внимание от Праведния съдия. В желанието си да смутят душата с отчаяние те свидетелстват дори и за това, което не е било. Но работата е там, че въпреки това бесовете не могат да си припомнят онези грехове, които са били изповядани от човека при тайнството на Изповедта и опростени от свещеника. В черните им списъци те из-

чезват напълно в мига на изповядването им и никой никога не ще напомни на душата за извършен в този живот грях, който е бил очистен с покаяние в тайнството на Изповедта. Такава е силата на Покаянието!

Много полезно е преди изповед да се прочете подробното житие на преподобната Теодора Цариградска (паметта ѝ се отбелязва на 30 декември ст. ст.), тя приела монашество и извършвала подвига си под ръководството на преподобния Василий Нови (паметта му се чества на 26 март). Починала е през 940 г. Ученикът на св. Василий, Григорий, след смъртта на Теодора се обърнал с молба към стареца, за да му открие задгробната участ на старицата. И ето че с молитвите на Светия отец на ученика се открило чудесно видение. Той беседвал с преподобната Теодора и тя му разказала за станалото с нея в момента на смъртта ѝ и за това, което последвало, когато душата ѝ преминавала през страшни изпитания. Тя подробно описала как се заяждали злите духове с нея, как разнищвали всички страни на земния ѝ живот, дори как враговете ни се разделят на специални отделения, всяко от които се специализира в някакъв грях, както ги наричат - митарства, и как при всяко митарство душата се посреща от бесовете, които приживе изкушават хората с определения им грях. Например при митарството на блуда към човека пристъпват онези духове, които са съблазнявали хората в греха на блуда, при митарството на осъждането и клеветата - онези, които са съблазнявали човека с този грях. Според вида на греха бесовете имат и свой облик - т. е. колкото е по-отвратителен грехът, толкова духовете са по-гнусни и по-нагли. Те изтезават душата и с толкова по-голямо настървение я нападат злодеите, колкото по-близка и сродна е тя с делата си към някое от митарствата. Ако душата не намери с какво да покрие тези обвинения, тя се низвергва направо в ада и затворена там преби-

вава до всеобщото възкресение.

За тези страшни изтезания може да се намери писано много при Светите отци, пък и в Свещеното Писание. Например свети пророк Давид често говори в Псалтира от името на душата, преминаваща пътя *“по долината на смъртната сянка”* и моли Господа за избавление от враговете си: *„Не ме предавай на произвола на моите врагове, защото въстанаха против мене лъжливи свидетели и дишат злоба“* (Пс. 26:12). И много други подобни места в Светото Писание, а и при Отците на Църквата напомнят за това колко страшен и трепетен ще бъде за нас моментът на преминаване през митарствата. Затова ето колко е полезно предварително, докато все още имаме време, да се приготвим за смъртния час, като разгледаме внимателно сами греховете си, дори най-внимателно именно по тези точки, по които - както е посочила майка Теодора - злите духове митарят (облагат) душите (за това виж изложения по-долу разказ за митарствата). Като помним всичко това и вярваме несъмнено на учението за преминаването на душата през митарствата, както това е възприето от цялата ни Света църква, нека предварително отнемем от злите демони всичко, което може да послужи за оръдие на нашите терзания и мъчения в лапите им!

Практически тайнството на Изповедта се извършва така: отначало свещеникът се моли с желаещите да се изповядат, след това те един по един се приближават към аналоя, на който лежат Евангелието и кръстът, покланят се на олтаря или на кръста и Евангелието и след това застават пред аналоя, преклонили глава или пък на колене (но това не е задължително), след което свещеникът чете кратко обръщение към каещия се, в което кратко, но съдържателно се напомня за смисъла на изповедта, за отговорността на изпо-

вдвация се и за това, че той стои пред Самия Господ, а свещеникът е само свидетел на тайнствената му беседа с Бога. Ето това обръщение, преведено от руски език*: „Чедо мое, Христос невидимо стои пред тебе, приемайки изповедта ти. Не се срамувай, не се бой и не скривай нищо от мене, но кажи всичко, в което си съгрешил, без да се смущаваш, и ще приемеш развързване на греховете от Господа наш Иисуса Христа. Ето пред нас е и неговата икона: аз пък съм само свидетел и всичко, което ще кажеш на мен, ще засвидетелствам пред Него. Ако пък скриеш нещо от мен, грехът ти ще се увеличи. Разбери, дошъл си в лечебница, не излизай от нея неизцелен.“ След това изповядващият се трябва да прочете Символа на вярата и с това да засвидетелства православно си изповедание. Но сега все по-често Символът на вярата се чете едновременно от всички, които се готвят за изповед, преди да започнат да се приближават поотделно към свещеника**.

Понякога, ако сам човек не може да започне да изповядва греховете си, свещеникът задава въпроси. При това първите въпроси, както са разположени в Требника, са въпроси за вярата, за православно изповедание и за верността към Светата Православна Църква. Без вяра в светостта на догматите и преданията на Църквата или при някакви съмнения в тях, а така също и ако изповядващият се е възприел някакви еретически учения, цялата по-нататъшна изповед губи смисъла си. Затова първите въпроси са предимно със следното съдържание:

---

* В Требника, употребяван в Българската Православна църква, преводът на този текст се различава незначително. Виж Требник, издание на Светия Синод, София 1981 год., с. 82. (Б.ред.)

** Практиката за колективно присъпване към изповед, характерна за Руската Православна църква, не се практикува у нас. (Б.ред.)

„Каж ми, чедо, вярваш ли на всичко това, което Православната църква ни е предала, на което ни е научила, и не се ли съмняваш в някое нейно предание (или учение)?“

„Не си ли бил еретик или отстъпник, общувал ли си с такива, посещавал ли си сборищата им, слушал ли си поученията им, чел ли си книгите им?“

И така каещият се трябва твърдо и решително да изповяда в сърцето си преди всичко православната си вяра и да се покае за всичките си съмнения, колебания и отклонения от чистотата ѝ. Особено важно е да се покае решително и чистосърдечно за всички онези неправославни учения и вярвания, към които е имал отношение или доверие, преди да се обърне към покаянието. Едва след това е възможна последващата изповед.

По-нататък ще дадем описание на най-разпространените духовни болести, грехове, лоши навици и страсти, като ги поясним, за да може онзи, който ще се готви за изповед, като чете това наставление, да се вгледа по-дълбоко в себе си, за да намери по-точни изрази и названия за болестите си. При това е полезно да си състави приблизителен план какви грехове да изповяда, за да не се забрави по-късно нещо на изповедта. Но ние трябва не просто да прочетем от хартия своите язви, а с чувство на вина и разкаяние да ги откриваме пред Бога, да ги изваждаме от душата като някакви гнусни змии и с чувство на отвращение да се избавяме от тях. (Сравни този свой списък на греховете си с онези списъци, които злите духове притежават в митарствата, и забележи, че колкото по-внимателно избличаш сам себе си, толкова по-малко страници ще останат в демонските писания.) При това, разбира се, всяко извличане на такава мерзост и показването ѝ на бял свят ще се съпровожда и с чувство на срам и плахост, ще се извършва и борба в душата. Но не се ли

чувства по същия начин и човекът, който идва при лекаря с някаква отвратителна болест. В него има и срам, и плахост, и страх от болката, но желанието за здраве побеждава всичко. Затова желанието за духовни блага трябва да ни дава още по-голямо мъжество. И тук колкото повече борбата, срамът, плахостта и страхът ни пречат да се изповядаме, толкова по-важно и необходимо е те на всяка цена да се преодолеят. Та нали тези чувства сами по себе си са духовни недостатъци и доказват само това, че страстите и греховете се вкопчват здраво в нас и не желаят да бъдат открити! Защото, ако се случи така, за тях това ще бъде пълно поражение, а за душата - начало на изцелението. Но колко по-големи са облекчението за душата и радостта, след като срамният грях бъде изобличен и изтръгнат от гнездото си! Така че без труд и болка не може да бъде преминалата духовната борба с греха. Ние дотолкова свикваме с греховните навици и мисли, че да се разделим с тях е все едно да отсечем ръка от живо тяло или да извадим окото си. Най-важното е да се извлече всичко наведнъж. Да се измуче докрай отровата от раната с единственото желание да се очисти душата и без страх от болката и смрадта да се хвърли пред Господа всичко, цялото безобразие на душата пред Милосърдния целител на души и тела. И знай твърдо: и Сам Господ, и служителят Му - изповядващият те иерей, ще се радват на това. Колкото и да е отвратителен нашият вътрешен духовен свят, щом решително се отричаме от него, в душата на свещеника има само радост за каещия се. Не си позволявай да мислиш, че свещеникът може да изгуби разположението си към тебе или да започне да те презира - не! Това е невъзможно. След искрената изповед всеки свещеник се предразполага още по-дълбоко към изповядващия се и много по-внимателно и грижовно започва да се отнася към него.

Знай това!

ЗА ГРЕХОВЕТЕ

Грехът е нарушение на християнския нравствен закон. Той е непослушание на вярващия към Словото Божие.

Понятието за греха е религиозно понятие. То е приложимо само към лица, които приемат християнския закон, изповядват вяра в Бога и поради това се намират в “църковната ограда”. Който се намира извън църквата, не е способен да осъзнае напълно своята греховност, да види цялото си падение, да се ужаси от дълбочината на заразеността си от смъртоносната болест, да усети цялото си отдалечаване от Бога и от Истината.

Затова отначало следва да се покаем в греховете против Бога и Църквата Му. Такива грехове има много, те образуват една непрекъсната мрежа от различни духовни състояния - както прости и очевидни, така и скрити, които на пръв поглед са невинни, но всъщност са най-опасни за душата. Най-общо те могат да се разделят така: маловерие, суеверие, кощунство и споманаване напразно на името Божие, немолитвеност, пренебрежение към църковната служба и прелест.

Маловерие

Този грях е най-разпространен. Понякога маловерието преминава в пълно безверие, макар че често пъти страдащият от него продължава да посещава богослужението и да ходи на изповед. В състоянието си маловерецът не отрича съзнателно съществуването на Бога, а се съмнява в Неговото всемогъщество, милосърдие и промисъл. Със своите постъпки и пристрастия, както и с целия си начин на живот, той противоречи на

изповядваната от него на думи вяра. Такъв човек никога не се задълбочава дори в най-простите догматически въпроси, като се страхува да не изгуби наивните си представи за християнството, които е придобил някога и които често са неверни и съвсем примитивни. Превръщайки Православието в национална и домашна традиция, в набор от външни обреди и жестове или пък свеждайки го към наслада от красивото хорово пеене или мъждуването на свещите, т. е. към външното достолепие, маловерците изгубват най-главното в Църквата - нашия Господ Исус Христос. При малове-реца религиозността е тясно свързана с естетически, страстни и сантиментални емоции. Тя лесно се съчетава с егоизма, тщеславието и чувствеността. Хората от такъв тип търсят похвалата и доброто мнение на духовника за себе си. На изповед често се оплакват от другите и желаят да демонстрират своята “праведност”. Те лесно преминават от сладникавото си и показно “благочестие” към гняв и раздражителност спрямо ближния.

Такива “праведници”, които не виждат никакви грехове в себе си, често проявяват бездушие, егоизъм и лицемерие към околните и живеят само за себе си, като смятат, че ако се въздържат от грехове, е напълно достатъчно, за да се спасят. Изобщо религиозното самодоволство и самоуспокоение са главните признаци за отдалечаването от Бога и Църквата.

Суеверие

Често в средите на вярващите проникват и се разпространяват всевъзможни суеверия, вяра в поличби, баене, гадание, както и различни еретически представи за тайнствата и обредите. Подобни суеверия противоречат на учението на Православната църква и стават причина за развърщаването на душите и угасването на вярата.

В наше време широко е разпространено такова пагубно учение, каквото е теософията (най-известното му направление е антропософията). Върху лицата на хората, които продължително време са се занимавали с така наречените окултни науки, както и върху посветените в “тайното духовно учение” лежи тежък отпечатък - знак за неизповядания грях, а в душите им - болезнено изопаченото от сатанинската рационалистична горделивост мнение за християнството като за едно от най-ниските стъпала в познанието на истината. Заглушавайки детински искрената вяра в отеческата Божия любов, надеждата за възкресение и вечен живот, теософията проповядва учение за “кармата”, преселението на душите, извънцърковен и следователно неблагоприятен аскетизъм. Освен пряката вреда за душевното здраве заниманията с теософия, окултизъм и спиритизъм съгрешават тежко и с това, че са опит да се надникне дръзко през затворена врата, за да се проникне в тайната на битието по нецърковен начин, по обикновен път. Увлечения от подобен род трябва да се изповядат непременно, ако желаещият да встъпи на църковния път и пристъпващ към тайнството на Покаянието има някакво отношение към тях.

Кощунство и споменаване напразно името Божие

Тези грехове често вървят редом с църковността и искрената вяра. Към тях на първо място се отнася кощунственият ропот против Бога за Неговото уж немилосърдно отношение към човека и за страданията, които изглеждат прекомерни и незаслужени. Понякога дори се стига до хули против Бога, църковните светини и тайнствата, като това най-често се проявява в разказване на непочтителни или направо оскърбителни истории от живота на свещенослужителите и монасите или в насмешливо-иронично цитиране на отделни

изрази от Свещеното Писание или молитвословията.

Особено е разпространен обичаят да се споменава напразно Божието име или това на Пресвета Богородица. Много е трудно да се освободим от навика да употребяваме тези свещени имена в ролята на междуметия в битовите разговори, за да се придаде на фразата още по-голяма емоционалност и изразителност: “О, Господи!”, “Бога ми!”, “Пази Боже!” и други подобни. Още по-лошо е да се произнася Божието име в шеги, а най-страшен грях прави този, който употребява свещените слова в гняв или кавга, т. е. наред с ругателства и оскърбления. Кошунства и оня, който плаши с гнева Господен неприятелите си или проси молитвено от Бога да накаже друг човек. Голям грях правят и родителите, които в яда си проклинат децата си и ги плашат с небесното наказание. Призоваването на нечистата сила в гняв или при обикновен разговор също е греховно. Употребата на ругатни също е кошунство и тежък грях. Трябва много решително да се борим с тази болест, иначе не може и дума да става за духовно здраве.

Пренебрежение към църковната служба

Този грях най-често се проявява в нежелание да се участва в тайнството на Евхаристията - т. е. дълговременно лишаване от Причастието с Тялото и Кръвта Господни при липса на някакви възпрепятстващи обстоятелства. Това е изобщо и отсъствие на църковна дисциплина и нелюбов към богослужението. Често такива хора се оправдават със заетостта си, битовите проблеми, отдалечеността на храма, дългото богослужение, неразбирането на църковните служби или езика. Този грях се изразява и в незнание на основните молитви: Символа на вярата и молитвеното начало, както и в неразбирането на извършваните тайнства и най-главното - в от-

съствие на интерес към това познание.

Немолитвеност

Това е частен случай на нецърковност и е общо-разпространен грях. Когато говори за тази най-важна страна на духовния живот, изповядващият се трябва да каже при изповед как се моли и какви са плодовете от молитвата му, доставя ли му молитвата духовно утешение или се възприема като неприятно задължение, от което той по всякакъв начин се стреми да се отклони. Ползва ли Православния молитвослов или знае молитвите наизуст, както и чете ли Евангелието. Всеки вярващ човек трябва ежедневно да споменава в молитвите си близките, живите за здраве и мъртвите за упокой на душата, трябва да се моли за “ненавиждащите и обиждащите ни”, както и за онези, към които изпитва чувство на неприязън и които може би са го обидили несправедливо. Трябва също така често да се посещават богослуженията, да се ходи в храма в неделните дни и на големите празници, да се спазват установените от Църквата пости, и то не само в смисъла на въздържане от храна, но и в по-дълбокия нравствен смисъл. Той трябва да се помирява с тези, с които е бил скаран, да дава милостиня, да опрощава дълговете, да отстранява от себе си всичко суетно, като се съсредоточава върху вечното.

Горещата молитва отличава искрено вярващия от “топлохладните”. Трябва да се стремим да извършваме молитвеното правило неформално и не просто да стоим на богослуженията, а да придобием дара на молитвата от Господа, да я обикнем и да чакаме с нетърпение молитвения час. Вярващият трябва да се стреми да навлезе в тази молитвена стихия и да се научи да обича и разбира музиката на църковните песнопения, тяхната с нищо несравнима красота и дълбочина, както и

ярката мистична образност на литургичните символи. Дарът на молитвата е умение да владеем себе си и своето внимание, да повтаряме думите на молитвата не само с устни и език, но с цялото си сърце и с всичките си мисли да участваме във възнасянето на молитвата. Необходимо е да привикнем към Иисусовата молитва „Господи, Иисусе Христе, Сине Божий, помилвай ме, грешния“ и да я произнасяме в себе си винаги и навсякъде, особено в трудни минути и ожесточаване на духовната бран, при изкушения и скърби.

И така, брате, вгледай се внимателно в кои от изброените тук необходими правила, ред и християнски задължения грешаш против вярата ни и против светите църковни постановления - и не забравяй да се покаеш в това!

Духовната прелест

Всички изброени грехове се основават на недостатък от вяра, религиозност и църковност, а този на лъжливото усещане за излишък от лични духовни дарования. Той е особено разпространен в монашеската среда, а и сред по-развитите духовно хора с повишена духовна чувствителност, които живеят аскетичен живот. Намиращият се в състояние на прелест човек се смята за достоен и постигнал особени плодове на духовното съвършенство, за потвърждение на което за него служат всевъзможните “знамения”, т. е. съновидения, гласове или видения наяве. Такъв човек може да бъде мистически доста надарен, но при отсъствието на духовна култура и богословско образование, а главното - поради отсъствие на добър, строг духовник и наличието на среда, склонна лековерно да възприема разказите му като откровения, той скоро придобива гордо самомнение за себе си и лъжливо, лъстиво понятие за духовното си състояние. Обикновено това състо-

яние започва с приемането за мистично откровение или пророчество на някакъв загадъчен сън. В следващия стадий вече най-малко се появяват сияещи видения, в които той разпознава било ангел, било някой угодник, или дори Богородица и Самия Спасител. Те му съобщават най-невероятни откровения, които най-често са напълно безсмислени.

Според учението на Светите отци не следва да се обръща внимание на сънищата, нито дори да се пре-разказват. А така също крайно недоверчиво трябва да се отнасяме и към различни видения и знамения и да побързаме да изповядваме всичко странно пред духовника си. Трябва внимателно да следим и сърцето си - не е ли възникнало някакво гордо чувство, основано върху мисълта за нашето особено избраничество или духовност, и да се боим от тези душевни язви, от които започва прелестното състояние.

Гордост и тщеславие

Това са най-дълбоките, най-разпространените и най-гибелни болести, от които именно започва цялото зло в човека. Гордостта е майка на всички страсти и грехове и нищо не отдалечава човека от Бога повече от нея. Близки са и подобните ѝ болести: самолюбие, самомнение, високоумие, егоизъм, лицемерие и т. н. Гордостта невинаги се вижда ясно, но присъствието ѝ може да се открие в множество постъпки. Внимателният към себе си може лесно да я различи, но невинаги може да я опише и да измери дълбочината ѝ. Затова пък тщеславието, този най-близък прислужник на гордостта, винаги се вижда съвсем ясно. Това е много коварна страст. Тя като крадец или досаден митар се стреми да вземе в полза на гордостта и за славата на самодоволното "аз" своята дан от всяка добродетел и изобщо от всяка човешка постъпка. Добро ли прави човек или лошо,

красиво или грозно дело извършва - тщеславието винаги дебне дали не може да извлече от това нещо достойно за хвалба и насищащо болното самолюбие. И обратното, преди да извърши някакво дело, човек разсъждава в себе си дали си струва да го извърши, как да го направи и защо. Но ето че точно тук се появява тщеславието и със своите пагубни предложения, лукаво извращавайки доброто пожелание, и подменя богоугодните мотиви с измамни - за прослава на собствената личност. Човек е започнал да върши добро дело заради Господа, а тщеславието шепне: „Давай, давай, това е добро, пък после и за тебе ще кажат хубави работи!...“ И ето че човек се въодушевява, появяват се особени сили и той не забелязва как възприема този лукав помисъл и се труди за своята, а не за Божията слава. Затова и нашият Спасител е поучавал толкова често за тази страст, учейки ни да се молим скришно и без показност пред хората, да даваме тайно милостиня и всяко дело да вършим пред Бога, а не пред хората. Действието на тази страст е толкова многообразно, че е почти невъзможно да се улови всичко. Както пишат Отците, едва премахнеш един повод за тщеславие, и то намира подобен в противоположното действие. Както люспите на лука - сваляш едно, а под него е друго, същото. Въпреки че тази страст е толкова трудна за изцеление и лесно се прилепя към човека, с нея трябва вай-силно да се борим, понеже тя погубва всичките му усилия. Често целият живот на християнина, на пръв поглед най-примерен, най-ревностен, вътрешно е изяден от този червей, защото е основан на тази лъжлива основа (върху пясък). Така цялото огромно и великолепно здание може да рухне дори и при най-лекия полъх на вятъра.

И забележи, брате, в наше време тази страст много силно се е разпространила сред християните под маската на лъжливо благоговение, лъжлива ревност, чове-

коугодие, лъст и лицемерие. Внимателно следи сърцето си и изповядай подобни прегрешения, за да не замениш славата Божия със слава човешка.

Човекоугодие.

Още една тънко отклоняваща ни от истинското служене на Бога страст! Заповядано ни е от Господа да обичаме ближния като самия себе си, ала ние може да обичаме ближния, да му служим усилено, но не заради Бога. Цялата работа е в това какво настроение лежи в основата на тази любов. Как може да се различат едната любов от другата? Обикновено християнската любов не се разгаря в сърцето веднага. В началото, когато човек започва да живее по християнски, всичките му чувства изискват принуда, борба и дълго лекуване, докато не започнат поне малко да се подчиняват на християнските закони. Отначало е много трудно да жертваме себе си и всяка частица на своето “аз” за ближния. Първо трябва често да си припомняме евангелските заповеди и със заплаха от немилосърдно наказание и страх пред отговорността за нашите грехове, да се увещаваме и да се принуждаваме поне към външно изпълнение на заповедта за любов към ближния, докато по-късно, поради дългия опит в тази борба, сърцето ни не се смекчи и не започне да обича само (разбира се, по Божията благодат, придобита в труда и самопринуждаването). И тук винаги на първо място стои Господа и Неговият пример на жертвена любов към човешкия род. Затова и проявите на такава любов винаги са много съдържани, душеполезни и плодотворни.

А човекоугодническата любов винаги има в основата си някаква страст: или плътска, или роднинска, или симпатия, или почит към човека поради високото му положение в обществото, т. е. в основата стои же-

ланието да му се угоди поради това, че го открояваме пред другите в даден момент и ни се иска той да има добро мнение за нас. И така тези различни помисли биват едва доловими, но именно те дават вътрешния тласък към това, че изведнъж у нас се появява желание да послужим на даден човек, да го успокоим и да го зарадваме с нещо. Най-често в такива случаи, ако съществува някаква преграда от страна на християнския закон, тя лесно бива нарушавана и “в името на любовта” често пъти сериозно се престъпва установеното от Църквата и се нанася оскърбление на Самия Господ. При човекоугодието ние поставяме ближния преди Бога и му служим сами заради собствената си изгода, опирайки се на собствената си нечиста човешка доброта, често дори напълно забравяйки за Бога. Но най-лошото е, че тогава и ние самите мислим, и пред другите показваме, че го правим поради заповедта и християнското си милосърдие.

Гняв, раздразнителност

Проявата на тази страст мнозина оправдават с физиологични причини, с така наречената “нервност” поради страданията и негодите, които са преживели, с напрегнатия ритъм на съвременния живот или пък с трудния характер на роднини и близки. Макар и тези причини отчасти да са уместни, те не могат да служат за оправдание и правило на този дълбоко вкоренен навик да се излива раздразнителността, злобата и лошото настроение върху близките. Раздразнителността, избухливостта и грубостта на първо място разрушават семейния живот и водят до кавги, обикновено за дреболии, като предизвикват в отговор също ненавист, желание за мъст и злопамятност, като ожесточават сърцата на всъщност добри и обичащи се хора. А колко разложително действат проявите на гняв върху мла-

дите души, разрушавайки в тях дадената им от Бога нежност и любов към родителите! Ние можем да се гневим само на собствените си грехове и недостатъци. Нил Синайски съветва да бъдем “кротки с хората, но войнолюбиви с врага си, тъй като в това се състои естествената употреба на гнева - с враждебност да противоборстваме на древния змей”. И още: „Който е злопаметен за демоните, той не е незлоблив към хората.“

Дори когато се спори, това трябва да става без ожесточение и гняв, тъй като раздражителността веднага се предава на другия. Причина за гнева често пъти са високомерието, гордостта и желанието ни да покажем своята власт над другия, да изобличим пороците му, като забравяме за собствените си грехове. Преди изповед трябва да си спомниш: не изпитваш ли ти, брате, злоба срещу ближния си и примирил ли си се с него в сърцето си? След обидата, която си нанесъл на някого, поправил ли си се пред него, не е ли останало в неговото сърце скръб и огорчение? Спомни си и се покай в каквото си съгрешил и по възможност преди изповед се помири с него, като искаш прошка от онзи, когото си натъжил, а за тези, които са те обидили, се помоли, желаейки им от сърце добро.

Там, където хората живеят заедно дълго време, особено в тесни условия, дяволът се поселва помежду им с разпри и ненавист и започва едно постоянно раздражение и осъждане, дори отвращение и неприязън. Всичко това е дело на злата страст. Започва да ни се струва, че ближният ни се държи направо непоносимо. Всичките му действия ни се струват уродливи, предизвикателни и непристойни. Това е известно бесовско изкушение. Като намери някоя лесно възбудима струна в душата на човека, дяволът започва непрекъснато да насочва към нея своите предизвикателства, подстрекавайки с клеветата и лъжата гнева, докато не разстрои струните на душата така, че тя непрекъснато и

лесно да откликва на гневливия помисъл. Така бесовете, като си намерят тайна вратичка в душата, скоро промъкват през нея планини от братоненавистнически чувства и докарват човека едва ли не до беснуване, т.е. до люта ненавист към ближния. Затова е важно още в самото начало да следим внимателно за появата на такива недоброжелателни помисли, дребни раздражения или изблици на гняв и веднага да ги пресичаме, като ги изповядваме, ако има такава възможност, за да можем по-често и ясно да откриваме помислите си пред свещеника. А той със слово и съвет може лесно да ни помогне да отсечем подобни мисли, за да не позволи на болестта да се задълбочава.

Никак не е полезно да искаме да се разделим с онзи, срещу когото е възникнала такава озлобеност, защото именно това цели дяволът. Трябва да се борим докрай, след като знаем вече истинския извор на това зло. Когато човек, разпалван от беса на злобата, негодува срещу ближния си и го изкарва виновен вместо дявола и собствената си страст, по думите на Отците на Църквата е подобен на глупав пес, когото замерват с камъни, а той се хвърля и лае по тях, но не забелязва онзи, който прави това. И така в днешно време тази страст също е много развита и затова за изцелението ѝ е нужно много борба, честа изповед, смирение пред ближните и самоукоряване, много молитви с поклони за себе си, а и за онези, против които се води тази бран. Истинските християни, онези, които от цялата си душа се искали да послужат на Господа и са се стремили към съвършено очистване на сърцето си, често преднамерено са си търсели или наставник, или брат с труден, строг и дори раздражителен характер. Като живеели редом с него, на тях постоянно им се налагало да се смиряват и чрез това по-бързо да се научат на кротост и незлобливост. В житията на светците се срещат много такива примери.

Грехът на осъждането

Осъждайки чуждите недостатъци (истински или привидни), човек си представя себе си по-добър, по-чист, по-благочестив, по-честен или по-умен от другия. Но не е така: „Който има чисто сърце, почита всички хора като чисти, а който носи осквернено от страстите сърце, той никого не почита като чист, а мисли, че всички са подобни на него самия“ (авва Исайя). Нашето осъждане никога не е безпристрастно, защото най-често се основава на случайно впечатление или се извършва под влиянието на лична обида, раздразнение, гняв или случайно “настроение”.

Православният християнин безусловно може, а и трябва да протестира против несправедливостта и да защитава обидените. Но само онзи може да възстановява истината, който е достоен, който е заслужил правото да я защитава и който сам може да чуе смирено истината за себе си и кротко да се покае за собствените си грехове.

Явното или едва забележимо осъждане е почти най-честият грях, който е най-трудно да бъде изповядан, тъй като той е разсипан като ситен прах по целия ни живот, но той е крайно вреден. Една дума на осъждане или една укоряваща мисъл често (както знаем от примерите на Светите отци) е отнемала напълно Божи-ята благодат и от най-ревностни подвижници. Едно малко осъждане може напълно да лиши от награда многобройните и дълги усилия на християнина, в един миг може да остави душата напълно ограбена, опустошена и унила, дори и малко преди това да се е радвала и веселила с духовна радост. В Светото Евангелие от устата на Самия Господ ние често чуваме предупреждения относно осъждането на ближния: „*Не съдете, за да не бъдете съдени!*“, „*С какъвто съд от-*

съдите, с такъв ще ви се отсъди“, „Прости нам дълговете ни, както и ние прощаваме на длъжниците си.“ В Господнята молитва “Отче наш” ние произнасяме най-тежка присъда над себе си, ако след като сме изrekli словата ѝ, започнем да съдим ближния и не му прощаваме някое прегрешение.

Ако съвсем никого не осъждаме и винаги отвърщаме очите си от греховете на ближния, а се стараем да видим само своите собствени, като укоряваме себе си и се поставяме по-ниско от брата си, това ще е най-краткият път към Царството небесно - най-лекият и най-радостният. Живей поне един ден така и ще забележиш как веднага ще се приближиш в себе си до Бога. Ако никого не осъдиш и при много съгрешения можеш да бъдеш помилван на съда, а ако осъждаш, дори и при достоен, строг и праведен живот ще се намерят и в тебе много грехове, за които ще бъдеш съден строго. Затова са се страхували толкова от този грях нашите Отци и са пазели всяко свое чувство, слово и мисъл, като са се стараели дори и с лек укор, с кимване на главата, с обвиняващ поглед или въздишка да не изкажат осъждане. Ако пък от демоните настойчиво се пораждат осъждащи помисли, не им давай да се прикрепят към сърцето ти. Ако все пак това стане, поне се пази да не го изкажеш. Премълчиш ли, лесно ще можеш да прогониш тази страст от сърцето си, а ако изречеш осъждането - ще съгрешиш тежко!

Униние

Грехът на унинието произтича от прекомерна заетост със себе си, със своите преживявания и неуспехи, в резултат на което угасва любовта към околните, поражда се равнодушие към чуждите страдания, неумение да се радваме на чуждите радости и завист. Основа и корен на нашия духовен живот и сила е лю-

бовта към Христа. Ние трябва да я възпитаваме и развиваме в себе си. Трябва да се вглеждаме в Неговия образ, да го изясняваме и задълбочаваме в себе си и да живеем с мисълта за Него, а не за своите дребни и суетни успехи и неуспехи. Това е животът на християнина. Едва тогава в сърцето ни ще се възцарят онези тишина и мир, за които говори св. Исак Сирин: „Помири се със себе си - и ще се помирят с тебе и небето, и земята.“

Често при тежко съгрешили или слаби хора, неспособни да започнат смело борба със страстите си, се поражда съмнение във възможността за прощение и поправка, съпроводено от признаците на унието и отчаянието, а също и от тежкия грях на неверието. Но нали *„Здравите нямат нужда от лекар, а болните; идете и се научете, що значи: „милост искам, а не жертва.“* *Защото не съм дошъл да призова праведници, а грешници към покаяние“* (Мат. 9:12-13). Безизходното положение на някои изповядващи се и привидната безнадежност на тяхното положение се състои в това, че те се намират извън Църквата. Спасението им е да влязат в нея и в общението на любовта с братята по вяра.

Грехът на празнословието

Той е доста разпространен. Това е грехът на празното и бездуховно използване на Божествения дар на словото. Тук се отнасят също така и сплетните, и предаването на слухове. Често хората прекарват времето си в празни и безполезни разговори, чието съдържание те веднага забравят, а Господ е казал: *„За всяка празна дума, която кажат човеците, ще отговорят в съдния ден: защото по думите си ще бъдеш оправдан, и по думите си ще бъдеш осъден“* (Мат. 12:36-37).

Грехът на празнословието никога не е само празно губене на време, защото оставя цялата душа на човека осквернена, понеже всяко многословие носи в себе си или осъждане, или насмешка, или удовлетворяване на тщеславието, или пък съживява в паметта страстни помисли и т. н. Още щом отворим устата си за празна беседа, и вече излиза някаква зла дума, а след нея - друга. Затова са необходими внимание, краткост и немногословие в беседите. Та нали понякога и една необмислена дума може да лиши човек от придобита с много усилия Божия благодат (виж за осъждането).

Лъжа.

Тук могат да бъдат отнесени неизпълнението на обещанията, сплетните, измислиците и преувеличаванията в празни беседи, клеветата, поднасянето на ближния на собствените си догадки като сигурни знания, смелото разсъждаване за малко известни неща, даването на убедителни съвети при липсата на достатъчен опит и духовност. Този грях така дълбоко се е вкоренил в съзнанието на съвременния човек и толкова дълбоко е заровен в душите, че хората дори и не се замислят, че всякакви форми на неправда, неискреност, лицемерие, преувеличаване или хвалба са прояви на тежък грях, на служене на сатаната - бащата на лъжата. По думите на апостол Йоан, в Небесния Йерусалим няма да влезе никой *“който върши гнусни работи и лъжа”* (Откр. 21:27).

Лъжата може да се проявява напълно безсрамно и открито във всичкото си сатанинска мерзост, като в такъв случай тя се превръща във втора природа на човека, в постоянна маска, сраснала се с лицето му. Той така свиква да лъже, че не може да изразява мислите си по друг начин, освен обличайки ги в несъответстващи им слова, като по този начин не проявява, а

затъмнява истината. Лъжата незабележимо се плъзва в душата на човека още от детските му години. Често, когато не искаме да виждаме някого, молим близките ни да кажат, че не сме вкъщи, или пък вместо направо да откажем да участваме в някое неприятно за нас дело, ние се преструваме на болни или заети с други грижи. Такава “битова” лъжа, както и привидно невинните преувеличения и шегите, основани върху измама, постепенно развъртават човека, което по-късно ще му позволи да прави сделки и със съвестта си за собствена изгода. Лъжата трябва да се изкоренява по най-решителния начин. Помни, че както от дявола не може да има нищо освен зло и погибел за душата, така и от лъжата - неговата рожба, не може да се очаква нищо друго освен разлагачия, сатанински, антихристиянски дух на злото. Не съществува “спасителна” или “оправдана” лъжа. Самите тези словосъчетания са кощунствени, защото ни спасява и оправдава само Истината, нашият Господ Иисус Христос!

Заповедта “не кради”

Повечето хора я разбират прекалено конкретно - като забрана за явна кражба, грабеж и т. н. Но грабеж е всяко незаконно присвояване на чуждо имущество - както частно, така и обществено. За грабене (кражба) трябва да смятаме и невръщането на парични дългове или вещи, дадени на заем; към този грях спадат и тунейдството, просията без крайна нужда и при възможност сам да изкарваш прехраната си. Ако човек, възползвайки се от нещастieto на другите, взема от тях повече, отколкото трябва, той извършва греха на лихварството. Това се отнася също така и за препродаването на вещи и хранителни продукти по завишени цени (спекула). Пътуването в транспорта без билет, както и подобни на този грехове, също са нарушение на заповед-

та “не кради”.

Ако каещият се има грях, свързан с нанасянето на материален ущърб някому, желателно е по възможност да възмезди дълга си и да върне откраднатата вещ или стойността ѝ независимо колко отдавна е извършена тази постъпка. Това ще бъде най-добрата форма на епитимия.

Сребролюбие

Под това име се подразбира всякакво пристрастие към вещи, пари и материални блага от всякакъв вид, проявяващо се както под формата на разточителство, така и в противоположната форма - скъперничеството. На пръв поглед второстепенен, но този грях е извънредно важен, защото в него се съдържат едновременно както отхвърлянето на вярата в Бога и любовта към хората, така и пристрастието към низшите чувства. Тази страст поражда злоба, вкаменяване на сърцето, многогрижие и завист. Преодоляването на сребролюбието е и частично преодоляване на тези грехове. От думите на Самия Спасител ние знаем, че на богатия е трудно да влезе в Царството Небесно. Христос учи: *„Не си събирайте съкровища на земята, дето ги яде молец и ръжда и дето крадци подкопават и крадат; но събирайте си съкровища на небето, дето ни молец, ни ръжда ги яде и дето крадци не подкопават и не крадат; защото, дето е съкровището ви, там ще бъде и сърцето ви“* (Мат. 6:19-21).

Близо до този грях стоят и много други страсти: да се обличаме красиво, да притежаваме редки предмети, особено и “с вкус” да подбираме всяка своя вещ или да създаваме красива и модерна обстановка в дома си. Оттук идва и загрижеността за реда на предметите и за тяхното съхраняване; страхът да не изгубим нещо,

страхът от крадци, от грабежи, както и раздражителността спрямо тези, които докосват или искат вещите ни. Пораждат се и съперничество с другите при придобиването на вещи, завист, осъждане, немилосърдие и презрение към бедните. Човек започва да отделя много внимание на външния си вид, както и на този на обкръжаващите го, затова започва да се отнася към ближния “по дрехите” и уважението му расте или намалява в зависимост от материалното благосъстояние на ближния. Оттук обаче произлизат несправедливостта, човекоугодieto и отвращението или погнусата. Апостолът нарича страстта на сребролюбието идолопоклонничество. Който е започнал да служи на тленното вещество, става негов роб и почитател, защото, покланяйки се на тленното - тварта, той изоставя Твореца.

Чревоугодие

Различните хора се нуждаят от различно количество храна за поддържане на физическите им сили. Това зависи от възрастта, телосложението, здравословното състояние, както и от тежестта на извършваната работа. В самата храна няма никакъв грях, защото тя е дар Божи. Грехът се състои в отношението ни към нея като към възмечтана цел, в поклонението пред нея, в сладостното наслаждаване от вкусовите усещания и разговорите на тази тема, както и в стремежа да се харчи все повече и повече за нови и още по-изискани храни.

Християнинът трябва винаги да се въздържа от всякакво излишество, като се старее да върши всичко според неговата необходимост и полезност. Той трябва да отсича всичко онова, което е извънмерно и донасящо вреда за душата. Когато се спазва мярата в храната, тя подкрепя човека и му дава сила да работи за Божията слава, за телесни и духовни занимания, под-

крепя го да извършва молитви, коленопреклонения и др. Лишаването пък от необходимото количество храна, т. е. неразумният пост, а така също излишеството отнемат силите и не позволяват на човека да спазва премерен и душеполезен жизнен ритъм. Услаждането с вкусовите качества на храната е много вредно за духовните занимания, защото притъпява усета за тях, като развива сладострастието и желанието да търсим все по-нови чувствени усещания. Така в душата ни се заселва чувството на неудовлетвореност от “сивия” живот и ние вече започваме да очакваме и търсим нещо по-ярко и по-чувствено не само в храната, но и в другите прояви на чувствеността. Затова от чревоугодieto до блудното разпалване не е далеч. В човека всичко е свързано и една страст води след себе си друга. Така чревоугодieto поражда нарушаване на поста, а то от своя страна отдалечава човека от Църквата и Бога. Чревоугодникът не е способен да се бори и с много други свои пристрастия, докато постът, напротив, е оръжие против много страсти.

Греховно е също така да забравяме да се молим преди хранене, особено поради нетърпението ни по-скоро да започнем да ядем. Много е вредно да се яде от скука, от униние или безделие.

Пиянство

То е тежка страст, която стои близо до преяждането. Всеки знае колко мъка донася навред тази страст. За това, колко пагубно действа пиянството върху здравето, психиката и отношенията с близките хора, говорят много както вярващите, така и невярващите. Беда-та е там, че за пиещия е трудно да избягва поводите да пие и да страни от алкохола, тъй като в обществото нито едно събитие не минава без употребата му - нито голямо, нито малко, нито радостно, нито тъжно. При

това всички смятат за свой дълг внимателно да следят ближния да пие, страхувайки се, че в противен случай той няма да има “настроение”. Така се случва и в средата на вярващите, още повече че за всеки християнин виното е нещо особено, както и хлябът и елеят, които са осветени с това, че те често се използват в богослужението. Чистото червено вино и специално изпеченият хляб - просфорите, служат за извършването на Светото тайнство на Евхаристия. Затова и при християнските празници винаги присъства виното, а и да се пийне малко за приповдигне на празничното настроение не е грях, но в наше време хората станаха слаби и толкова невъздържани в каквото и да било, че на празничната трапеза почти винаги някой се напива. Ако по-рано дори и в манастирския устав на монасите се е позволявало да изпиват на трапезата до две канчета вино, трябва да си даваме сметка, че тогава хората са били доста по-здрави и въздържани и виното не им е действало толкова силно. В наше време трябва да бъдем изключително внимателни и ако човек знае, че има слабост към пиенето, трябва да се настройва предварително по най-строг начин - или изобщо да не вкухва вино, или да спазва някаква мяра. Сега много често пият и през време на поста, но това е явно нарушение, тъй като в църковните типичи е записано съвсем ясно кога през пости може да се употреби вино - само при някакъв празник.

Помни, брате: макар че виното изглежда най-прекрасното и безобидно нещо, бесовете много обичат да ловят слабите хора на тази примамка. Често дори и една чаша лишава човека от бдителност и внимание, а дяволът вече е подготвил мрежата на греха, в която лесно попада онзи, който дори и за малко се е самозабравил и отпуснал. Какви ли не безумни постъпки извършват хората в нетрезво състояние. Понякога направо побесняват, попадат в пълната зависимост от злите духове и “свирят по свирката им”. Често бесовете

довеждат пияниците и до самоубийство. Господ направо казва в Светото Писание, че пияниците няма да се спасят. Пияницата търси във виното радост, веселие, забрава и иска да избяга от скърбите на този свят, но силата на виното да весели и сгрива сърцето е само слабо напомняне и блед образ в сравнение с онази радост и духовно веселие, с което вече се радва и весели всеки истински вяраващ и изпълняващ Христовите заповеди. Божията благодат, излъчваща се от евангелското учение и изпълваща всеки, който чува словото Божие и живее с него - ето виното, веселящо, опияняващо и въвеждащо в Царството Небесно!

Убийство

Нарушаването на шестата заповед - убийството - лишаване на друг човек от най-големия Божи дар - живота, се е смятало за най-страшен грях през всички времена. Също такъв страшен грях е самоубийството и убийството в утробата - абортът.

Много близко до извършването на убийство стоят онези, които в състояние на гняв срещу ближния му нанасят побои и рани или го осакатяват. Виновни в този грях са и онези родители, които се отнасят жестоко към своите деца, бият ги за най-малкото провинение, а дори и без всякакъв повод. Често и злоупотребяващите с вино изпадат в този грях. Обичайно стана сред младежите да се бият, често дори до осакатяване. Те едва ли не се избиват помежду си за нищо, само за да покажат своето "мъжество", или да отстоят своето "аз". Но няма това е мъжество? Най-често такива "герои" просто не умеят да потискат в себе си страстта и действат в изблик на гняв и ненавист под влиянието на сатанинска злоба. Ние, християните, знаем, че истинското мъжество се проявява именно в твърдото, търпеливо и настойчиво противопоставяне на страсти-

те, както и в неподчиняването им. Кой е по-мъжествен: онези кротки, слаби физически, мълчаливи, покорни християни - юноши, девойки, малки деца и майки с младенците си, които без съпротива са отивали на мъки в името на Христа и доброволно са се оставяли на мъченията, като са търпели нечувани издевателства над себе си, или онези "мъже", които за една оскърбителна дума са готови да затрият ближния и за най-дребното нещо посягат към ножа? Интересно как биха са държали такива хора, ако ги бяха подложили на мъки, изисквайки от тях да се откажат от вярата си? Най-вероятно те веднага биха се отрекли от Христа, или пък биха започнали да проклинат обидилите ги, да скърцат със зъби и да се опитват да ударят някого от тях. А християните винаги са се молили за мъчителите и палачите си. Сега често могат да се чуят оправдания, че в живота законите са "вълчи" и кротостта невинаги е полезна и възможна. Но как да се съчетаят такива мисли с християнския закон? Към кого тогава са отправени думите на Самия Господ: „*Научете се от Мене, понеже съм кротък и смирен по сърце*“, или заповедта - когато те ударят по дясната страна, да обърнеш и лявата.

Виновни в този грях са и онези, които подтикват към сбиване или настройват хората един срещу друг със сплетни и клевети, озлобяват ги, скарват ги помежду им и внасят раздори сред околните. Нека такъв да знае, че той върши дяволско дело, тъй като и самата дума "дявол" значи клевета.

Неоказването навременна помощ на болен или умиращ, както и равнодушието към чуждите страдания също трябва да се разглежда като пасивно убийство. Особено ужасно е подобно отношение към стари и болни родители от страна на децата им. Тук също така спада и неоказването на помощ на човек, попаднал в беда: на бездомен или гладен, на потъващ пред

очите ни, на бит и ограбен, на пострадал от пожар или наводнение. Ние убиваме ближния си не само с ръце или с оръжие, но и с жестоки думи, ругатни или издевателства и насмешки над чуждата мъка. Св. апостол Иоан казва: „*Всякой, който мрази брата си, е човекоубиец*“ (1 Иоан. 3:15).

Не по-малък грях извършват онези, които отнемат честта и невинността на младите души, насилвайки ги физически или нравствено или подтиквайки ги по пътя на разврата и греха. Блаженият Августин казва: „Не мисли, че не си убиец, ако си научил ближния си на грях. Ти развращаваш душата на съблазнения и похищаваш от него това, което принадлежи на вечността.“ Да се кани на пиянско сборище младеж или девойка, да се напива насила, да се подстрекава към отмъщаване за обиди, да се съблазнява с развратни зрелища или разкази, да се осмиват целомъдрените и скромните хора, да се уговарят към нарушаване на поста, да се върши сводничество или да се предоставя жилище за пиянство и развратни сборища - всичко това е съучастие в нравственото убийство на ближния.

Убийството на животни без нужда и изтезаването им също е грях. „*Праведният се грижи и за живота на добитъка си, а сърцето на нечестивците е жестоко*“ (Притч. 12:10).

Когато се отдаваме на безмерна печал, довеждайки се до отчаяние, ние грешим против същата заповед. Самоубийството е голям грях, защото животът е дар Божии и само на Него принадлежи властта да ни го отнема. За самоубийците дори не бива да се молим. Църквата не поменува имената им и не извършва опело за тях, не е разрешено дори да се погребват в християнски гробища и да се поставя кръст на гроба им. Защото самоубиецът е захвърлил своя кръст, като се е отказал да носи тежестта му. Той е пренебрегнал всяко упование на Божията милост и със самото покуше-

ние върху живота си е отхвърлил всички човеколюбиви и неизразимо милосърдни грижи на Господа. А според словото на Самия Господ и косъм не пада от главата ни без Божие знание. Толкова се грижи Той за всеки човек! Отказът от лечение, преднамереното неизпълняване на предписаното от лекаря, съзнателното нанасяне на вреда на собственото си здраве, злоупотребата с вино, пушенето, злоупотребата с лекарства и приемането на наркотици, изобщо пренебрежителното отношение към телесното и душевното здраве - всичко това са разновидности на самоубийството. Тялото е храм на душата, както и целият човек е храм Божии, храм на Духа Свети и *“който разруши този храм, него Бог ще разруши”*, както казва Св. Писание.

Според правилата на Анкирския събор (313 г.) за преднамереното умъртвяване на плода (аборт) се полага отлъчване от причастие за 10 години. Св. Василий Велики, споменавайки в едно от своите правила за умишлено погубилите плода в утробата (2-ро правило), не различава плода, който вече напълно е формиран, от плода, който още няма човешки вид. Той открива в това престъпление двоен грях - и детеубийство и опит за самоубийство, тъй като с насилственото погубване на плода се излага на опасност и животът на майката. Св. Василий осъжда такива майки за детеубийство, но им определя като епитимия половината от срока, определен за убийство. За жена, която признава принадлежността си към Православната църква, изкуственото прекъсване на бременността е категорично недопустимо дори в случаите, когато по-нататъшното продължаване на бременността е опасно за живота ѝ. Майката не бива да жертва живота на детето заради собственото си спасение. Никой няма право да решава чий живот е по-важен - на детето или нейния. В такова тежко положение цялото ни упование трябва да бъде възложено на Бога. Ние трябва усърдно да се молим и

за спасението на майката, и за благополучното раждане на детето, като изцяло се предадем на Божията воля.

Абортът е равнозначен на убийство, но в основата на причините, които довеждат до този тежък грях, е и отсъствието на доверие към Бога, който устройва живота на всеки човек, идващ в света, а също така и страхът от житейските трудности или от позора и насмешките, ако зачатие е станало в резултат на блудство или прелюбодеяне. Но към този грях почти винаги имат отношение и мъжете - съпрузи или любовници. Мъжете, които поощряват аборта или принуждават той да се извърши, стават също толкова виновни, колкото жените си, че дори и повече. Онези мъже, които лекомислено встъпват в близки връзки с жени, като извършват греха на блудодеянието и стават виновници за абортите, често дори без да знаят за това, стават причастни към детеубийство. И колко такива лекомислени и "свободомислещи" мъже не знаят, че носят на кръщелната си риза следите от кръвта на своите убити младенци. Затова всеки преди изповед трябва добре да си припомни дали не е било извършено такова престъпление, или може би е имал такива блудни връзки, които са могли да завършат с аборт, за да не би на Страшния съд изведнъж да се окаже, че върху нас лежи и грехът на убийството.

Блуд

Грехът на блудодеянието (Седмата заповед: „*Не прелюбодействай!*“) е сред най-разпространените, заразителни, дълбоко поразяващи душата и тялото и затова е най-опасен. Чувствеността е проникнала дълбоко в падналата човешка природа и може да се проявява в най-разнообразни и извратени форми.

Блудът е неосветеното от благодатната сила на тайнството на Брака съвокупление на неженен мъж с

неомъжена жена или нарушаване на целомъдрието на юношите и девойките преди брака.

Прелюбодеянието е нарушаване на съпругеската вярност от страна на единия от съпрузите.

Кръвосмешение - плътската връзка между близки роднини.

Противоестествени полови връзки: хомосексуализъм, лесбийство, содомия, малакия (ръкоблудие, онанизъм). Отвратителността на тези грехове е очевидна и недопустимостта им е ясна: те водят до духовна смърт още преди физическата кончина на човека.

За голямо съжаление светът днес е заразен от разврата, духа на блуда, както никога досега. Навсякъде се създава атмосфера, разпалваща плътската похот. Особено пагубно е влиянието на “западната култура”: отвратителните списания и филми, срамните фотографии и картини, бесовската музика (самото начало на рокмузиката е характерно преди всичко с отчаяния бунт против всякакви забрани по отношение на половите връзки, против всички табу на морала и нравствеността, против религиозните, обществените и семейните закони), развращаващите романи и стихове и т. н. С една дума, днес всички видове на дълбоко проникващите в душата на хората средства за влияние, пленяване и погубване са на въоръжение при човеконенавистническите демони на блуда. Преди падение телом този грях започва с гледане на съблазнителни зрелища или увлечения от припомнянето на видян грях или блудни картини, ако човек не отсича и не прогонва от душата попадналата в нея блудна зараза.

В уединение, често пъти нощем, възникналите в резултат на такъв невнимателен живот помисли нападат особено силно човека. Тук най-добро лекарство са аскетическите упражнения: пост в храненето, недопускане на излежаване след събуждане, ежедневно извършване на утринното и вечерното правило.

Начало или част от блудния грях са съблазнителните разговори, непристойните истории и вицове, пеещото на безнравствени песни, писането на вулгарни думи и употребата им при разговор (псуването), защото всичко това довежда до порочно самоуслаждане, което е още по-опасно, понеже е свързано с усилената работа на въображението и неотстъпно започва да преследва нещастника, често пленявайки всичките му мисли и чувства, превръщайки го в роб на жалката страст и низкия порок. Много труд и скърби трябва да понесем, за да изцелим душата си от този зловреден, крайно прилепчив и досаден навик.

Макар и сред блудните грехове ръкоблудието да изглежда “най-безобиден”, но той се лекува най-трудно, тъй като привикналият към него винаги може лесно да съгреша. Особено нощем, лежейки в леглото, той често бива подбуждан от страстта да се докосва до тялото си и лесно може да падне. Тук е нужно винаги да сме нащрек и навреме да отсичаме помислите за греха. Да си лягаме облечени в бельо, което покрива по-голямата част от тялото, като в никакъв случай не се разголваме напълно. Да не си позволяваме да се докосваме до тялото си. Да сме внимателни в банята, да се стараем да не гледаме голото си тяло и да не се заглеждаме в огледалото. Необходимо е да произнасяме на ум и кратки молитви, понякога шепнешком, за да молим за Божията помощ против този грях или да призоваваме името на своя светец (на когото си кръстен). Ако за блудство и прелюбодеяние по правилата на Църквата се полага отлъчване от тайнството на Причастяването за много години или месеци, с четене на каноните и поклони, за греха на ръкоблудието се е полагало отлъчване от тайнството на Причастяването за четиридесет дни, придружено от сухоядене (т. е. от строг пост - без употребата на варена храна). Сега, снизходително отнасяйки се към крайната немощ на

вярващите и отчитайки страшно разюзданата атмосфера на днешния свят, този срок се намалява и епитимията се налага обикновено за две-три седмици и без такава строгост. Случва се през време на сън при блудни сънища или без тях да се получи блудно разпалване, което завършва с изгичане на смето, така нареченото осквернение (което е прието да се нарича още и паде-ние). За този неприятен случай също трябва да се понесе малко наказание. Да се изпълни правилото, като се направят 50 земни поклона и с молитвата: „Боже, бъди милостив към мене, грешния, и очисти ме, блудния, поради Твоето свято име“, а така също и да се прочете молитвата на Василий Велики “при осквернение” (има я в молитвословите). В деня след нощното осквернение не се разрешава докосване до иконите и светините, а също и да се вкусват просфори и да се пие осветена вода. Осквернилият се в навечерието на Евхаристията не се причастява. Падението насън трябва да се изповяда пред свещеника.

Също така и онези, които живеят в нецърковен брак, съгрешават тежко. Те трябва задължително да осветят своя съюз с тайнството на Брака - в каквато и възраст да се намират. Освен това и в брака следва да се спазва целомъдрие и да не се допуска неумереност в плътските удоволствия, да се проявява въздържа-ност по време на постите и в навечерието на неделните и празничните дни.

И така, като преглеждаш този кратък списък на греховете, припомняй си какво има отношение към твоя живот. Тук далеч не е описано всичко, което вреди на душата и я погубва. Ти обаче се замисляй и се вглеждай в себе си. Много от забравените грехове могат да изплуват в паметта ти. Записвай ги и бързай да ги изповядаш!

СЪВЕТИ КЪМ ГОТВЕЩИЯ СЕ ЗА ИЗПОВЕД

В Свещеното Писание е казано: „*Синко, кога пристъпваш да служиш Господу Богу, пригответи душата си за изкушение; оправи сърцето си и бъди твърд, и не се смуцавай във време на посещение от Бога; прилети се към Него и не отстъпвай, та най-накрая да се възвеличиш*“ (Сир. 2:1-3).

Още щом решиш да постиш, да се покаеш и да изповядваш греховете си, ще се появят множество препятствия - както вътрешни, така и външни. Враговете на човешкия род, разбрали за намерението ти, всячески ще започнат да те смуцават. Отвън с различни обстоятелства, а отвътре със съмнения, помисли и страхове. Но всичко това ще изчезне веднага щом проявиш твърдост в намерението си.

Трябва да се изповядваме колкото се може често, а промеждутъците между изповедите трябва да са изпълнени с духовна борба и с усилия, които ще се подкрепят от приготовленията за предходната изповед и от очакването и подготовката за следващата. Това често изповядване на греховете ще охранява, поддържа и отрезвява целия благочестив начин на твоя живот. Божията благодат, действаща в тайнствата на Покаянието и Причастието, осезаемо прави така, че човек става чувствителен към своите грехове и немощи и не е така податлив на греховни дела, защото укрепва в истините на вярата и Църквата и всички нейни правила му стават родни и близки на сърцето.

Макар че е желателно да имаме свой духовник, това съвсем не е задължително условие за истинско покаяние. За човека, който наистина страда от своя

грех, е безразлично при кого ще се изповяда. Той иска само колкото се може по-скоро да се покае и да получи прощение. Покаянието трябва да бъде свободно, а не принудително.

Изповедта не е беседа за своите недостатъци и съмнения, тя не е просто осведомяване на духовника за себе си. Изповедта е Тайнство, а не просто благочестив обичай. Тя е горещо покаяние на сърцето и жажда за пречистване, която произтича от усещането за светинята, това е второ кръщение и следователно в покаянието ние умираме за греха и се раждаме за светостта. Разкаянието е първото стъпало на светостта, а безчувствеността е пребиваване извън светостта и Бога.

Първо дело на подготвящия се за изповед трябва да бъде изпитанието на сърцето. За това са необходими няколко дни подготовка - пост, четене на духовна литература и повече молитви. Трябва да се четат съвети и наставления за тайнството на Покаянието и да се припомнят и записват извършените грехове. Обикновено хора, които не са опитни в духовния живот, не виждат нито множеството си грехове, нито гнусотата им. Те само казват: „Аз не съм сторил нищо особено“, „Имам дребни грехове както всички“, „Не съм крал“, „Не съм убивал“ - така започват изповедта си мнозина. А самолюбието? Непонасянето на укори? Коравосърдечието? Човекоугодието, слабата вяра, отсъствието на любов към ближния? Малодушието, духовната леност? Нима това не са важни грехове? Нима може да твърдим, че достатъчно обичаме Бога, че вярата ни е действена и гореща? Нима обичаме всеки човек като брат во Христа? Нима сме постигнали кротост, безгневие, смирение? С какво да обясним нашата безучастност по време на изповедта и нашето съмнение освен с вкаменилото ни безчувствие и със сърдечната и душевната смърт? Защо нашите Свети отци и учители, оставили ни покаяни молитви, са се смятали за първи

грешници, а ние сме убедени, че при нас всичко е благополучно? Колкото по-ярко Христовата светлина озарява сърцата, толкова по-ясно се виждат всички недостатъци, язви и рани. И обратното: хората, потънали в греховен мрак, не виждат нищо в сърцето си, а дори и да виждат, не се ужасяват, защото няма с какво да сравняват и защото Христос е скрит за тях от покривалото на греха.

Разглеждайки нравственото състояние на душата си, трябва да се стараем да различаваме основните грехове от производните и симптомите от по-дълбоките причини. Например ние забелязваме - и това е много важно - разсеяността си в молитвата, невниманието по време на богослужението, отсъствието на интерес към четенето и слушането на Свещеното Писание; но не произлизат ли тези грехове от маловерието и слабата любов към Бога?! Трябва да забележим в себе си своеволието, непослушанието, самооправданието, непонасянето на упреци, неотстъпчивостта и упоритостта; но много по-важно е да открием и разберем връзката им със самолюбието и с гордостта. Ако забелязваме в себе си непрекъснат стремеж да сме сред хора, в обществото, ако проявяваме словоохотливост, насмешливост и злословие, ако излишно се грижим за своята външност и дрехи, трябва внимателно да изследваме тези страсти, защото най-често така се проявяват нашето тщеславие и горделивост. Ако приемаме дълбоко в сърцето си житейските неудачи, тежко понасяме разделите или скърбим безутешно за починалите, не се ли крие в силата и дълбочината на тези наши искрени чувства неверие в благия Божи Промисъл?

Има още едно спомагателно средство, което ни води към опознаването на греховете ни - преди изповед да си спомним за онова, в което обикновено ни обвиняват хората, които живеят с нас - нашите близки. Много често техните обвинения, укори и нападки

са справедливи. Преди изповед трябва да молим за прошка всички, пред които се смятаме за виновни, за да можем пристъпим към Тайнството с чиста съвест.

При такова изпитание на сърцето трябва да следим да не изпаднем в прекалена мнителност и дребнава подозрителност към всяко движение на сърцето си. Ако поемем по този път, може да изгубим усещането за това кое е важно и кое не е и да се оплетем в дреболии. В такива случаи трябва временно да изоставим изпитването на душата си и да я проясним с молитва и добри дела.

Подготовката за изповед не се състои в това да си спомним и дори да запишем възможно най-пълно греха си, а в това да постигнем такова състояние на съсредоточеност, сериозност и молитва, при които като в светлина ще станат ясно видими нашите грехове. Изповядващия се трябва да донесе пред духовника не разказ за живота си в детайли, а съкрушено сърце.

Да познаваме греховете си, все още не значи, че се разкайваме за тях. Наистина Господ приема искрената и добросъвестна изповед дори ако тя не се съпровожда от силно чувство за разкаяние, но ако и този грях - вкаменяващото ни безчувствие - ние изповядаме мъжествено и откровено, без лицемерие. И все пак съкрушението на сърцето и скръбта за своите грехове са най-важното, което можем да донесем на изповед. Но какво да се прави, ако изсушеното от греховния пламък сърце не се оросява от живителната влага на сълзите? Ако “немоцта духовна и плътска” са толкова големи, че не са способни за искрено покаяние? И все пак това не е причина да се отлага изповедта в очакване на покаяното чувство. Бог може да докосне сърцето ни и по време на самата изповед. Самоизповедта, изброяването на глас на собствените ни грехове, може да смекчи сърцето ни, да изостри духовното зрение и да усили покаяното ни чувство. Най-много за

преодоляването на нашата духовна вялост помагат молитвените приготовления за изповед и постът. Изтощавайки тялото, постът нарушава гибелното за духовния живот телесно благополучие и благодушие. Но самият пост сам по себе си е само подготовка. Той разравя почвата на нашето сърце, което едва след това може да поеме молитвата, Словото Божие, житията на светците и творенията на Светите отци, а това на свой ред ще усилва борбата с греховната ни природа и ще ни подбуди към активни добри дела в полза на ближните.

Безчувствието ни по време на изповед в повечето случаи се корени в отсъствието на страх Божи в нас. Към това трябва да насочим усилията си. Много полезни са четенето и размисълът за смъртта, за Страшния съд, за горестното пребиваване на грешниците в ада, за преходното в живота и за безкрайното величие на вечността.

На изповед не трябва да очакваме въпроси, а сами да правим усилия, та нали тя е подвиг и самопринуда. Трябва да се говори точно, без да се прикрива грозотата на греха с общи изрази. Доста трудно, но абсолютно необходимо е на изповед да избегнем съблазънта да се самооправдаваме, както и да се откажем от опитите да обясняваме на духовника “смекчаващите обстоятелства”. Трябва да се въздържаме и да посочваме други като виновници за нашия грях. Всичко това са признаци на самолюбие, на отсъствие на дълбоко покаяние и на продължаващо пребиваване в греха. Понякога се оплакваме от слаба памет, която уж не ни позволява да си припомним всичките грехове. И наистина, ние често пъти лесно и бързо забравяме грехопаденията си. Но само поради слаба памет ли става това? Например в случаите, когато нашето самолюбие е било засегнато особено чувствително или когато са ни обидили незаслужено, и обратно - ние помним дълги години всичко онова, което подхранва нашето тщесла-

вие: успехи, добри дела, похвали и благодарности. Всичко, което в нашия светски живот ни прави силно впечатление, ние помним дълго и в подробности. Дали не забравяме нашите грехове, защото не им придаваме достатъчно сериозно значение?

На изповед често казват: „Ние вече сме изповядали някакъв грях, но продължава да ни безпокои страхът от тежестта му и това, че няма да ни бъде простен и поради това не можем да го забравим. Какво да правим? Да го повтаряме ли отново на изповед или не?“ На изповед се казва всичко, което те безпокои или което те боли, затова не се срамувай да кажеш още веднъж за предишните си грехове. Това е добре и ще бъде доказателство, че постоянно усещаш своето окаяно състояние и побеждаваш срама от откриването на греховните си язви.

Някои се страхуват и сякаш не вярват, че греховете им могат да бъдат простени. Този страх понякога приема болезнени форми. Това чувство се основава или на недостатъчно вяра, надежда и любов към Милосърдния Господ или пък на честото повтаряне на греховете. Старай се да не грешиш и тогава с Божията помощ ще се намали и тревогата, че Господ няма да ти прости.

Не се осмелявай да мислиш, че греховете ти са толкова големи, че не си струва и да се каеш. Кой приема нашето покаяние? Кой лекува нашите греховни язви? - Всемогъщият Бог. Забележи: Всемогъщият! Всемогъщият лечител! И като такъв Той прави възможно опрощението и на най-тежките грехове.

Има и така наречени неизповядани грехове, с които мнозина живеят в течение на много години, а може би и през целия си живот. През цялото време имат желание да ги разкрият пред духовника, но прекалено се срамуват да говорят за тях и така минава година след година. А междувременно те постоянно тегнат на душата и й готвят вечно осъждане. О, колко

трябва да се боим от неразкаяни грехове! Както казва апостолът, животът ни е като пара (Иак. 4:14) - днес сме живи, а утре е смъртният ни час. Къде ще скрием греховете си? Покаянието е победа над самия себе си, победен трофей, така че покаяният се е достоен за всякакво уважение и чест.

Знак за съвършеното покаяние е чувството на лекота, чистота и неизразима радост от това, че грехът вече изглежда също така труден и невъзможен, както преди е изглеждала тази радост.

Разкаянието няма да бъде пълно, ако каейки се, човек не се утвърди вътрешно в решимостта си да не се връща пак към същия грях. Но ще кажеш: „Как е възможно да обещаеш, че няма да повтори греха? Не е ли по-правилно да се мисли, че той вероятно ще се повтори поради нашата немощ? Та нали всеки от опит знае, че след време неизбежно се връщаш към същите грехове и често година след година не се забелязва никакво подобрение?“ Но всъщност не е така! Няма случай, когато след искрено покаяние и добро желание да се поправим приетото с вяра Свето Причастие да не извърши в душата ни благи промени. Трудно е сами да съдим за състоянието си. Нарастващата високателност към себе си, строгостта и изострящото се духовно зрение често създават впечатление, че греховете са станали повече и са се усилили. Вярващият започва да мисли, че е станал още по-грешен и че болестите се задълбочават, а всъщност много неща вече са се подобрили и много зло е отхвърлено, но на негово място се е появило нещо друго, което не е било забелязвано преди, и борбата трябва да продължава с не по-малко усилия.

Често Сам Господ затваря промислително очите ни за нашите успехи, за да ни съхрани от тщеславие и гордост. Също и обратното: за да не изпаднем в униение и да бъдем решени да се борим с греха, Господ не

допуска да видим веднага пълната и ужасна картина на нашето грехопадение, но според преуспяването ни ни отваря и очите. Понякога грехът остава в нас за дълго, но честата изповед и причастяването със Светите тайни вече е разклатило и отслабило корените му. Пък и самата борба с греховете и страданието поради тях - няма това не е придобивка?! „Не се плаши дори и ако всеки ден падаш и отстъпваш от Божиите пътища. Стой мъжествено и ангелът, който те пази, ще зачете търпението ти“, казва св. Иоан Лествичник.

Дори да го няма това чувство на облекчение и възраждане, трябва да имаме сили да се върнем към заповедта и да освободим докрай душата си от нечистотата, да изтръгнем мъжествено от нея всичко уродливо и скверно, без прикритие и без украшателство да я очистим от чернилката и мърсотията. Онзи, който се стреми към това, непременно ще преуспее!

Само нека да не си приписваме успехи, да разчитаме на своите сили и да се надяваме на своите възможности. Това може да погуби всичко придобито.

„Ей, Господи Царю, дарувай ми да виждам прегрешенията си...“

(от молитвата на св. Ефрем Сирий)

„Господи, дай ми помисъл да изповядам моите грехове.“

*(от 7 молитва на св. Иоан Златоуст,
“На сон грядущим”)*

„Събери, Господи, разсеяния ми ум и очисти вледененото ми сърце. Дарувай ми като на Петър покаяние, като на митаря - въздишка и като на блудницата - сълзи.“

Амин.

КРАТЪК ПРЕГЛЕД НА НАЙ-РАЗПРОСТРАНЕНИТЕ В НАШЕ ВРЕМЕ ГРЕХОВНИ УВЛЕЧЕНИЯ

Като приложение към предходните съвети и наставления за тайнството на Покаянието е необходимо и по-подробно да се спрем на някои много опасни и вредни за душата явления, които са разпространени именно в наши дни и погубват мнозина, макар че може би не всички съвременни християни знаят колко гибелни и недопустими са те.

Рокмузика

Необикновено широко е разпространението на такава бедствена стихия като западната “роккултура” с всичките ѝ разновидности, прояви и влияния.

Крайно разрушително и пагубно е влиянието върху душата на християнина на джазмузиката, рокмузиката, пънк-музиката, дискомузиката и други подобни форми и явления на съвременната популярна музикална култура, което не се извършва само в областта на изкуството, но засяга всички страни и всички най-дребни детайли от живота на съвременната младеж. Тази култура се изменя постоянно и като хамелеон се нагажда към всички нюанси и настроения на новите поколения, променя имената на “новите” си стилове и дори като че ли понякога отхвърля вчерашното и се бунтува срещу самата себе си само и само да съживи интереса и вкуса към все същото. Същността ѝ обаче остава непроменена. Това явление е много възмутително, отвратително и оскърбително за всеки поне малко благочестив човек, а още по-неприятливо е за християните.

Самата поява на рокендрола на Запад се възприема като начало на “сексуалната революция на младежта”. Целият път, който е изминала и по който върви тази разрушителна “култура”, насочвайки направо към ада огромни тълпи млади хора, е покрит със срама на най-отвратителни и страшни смъртни грехове: всевъзможни блудни извращения и пълна “свобода на любовта”, т. е. отхвърляне на всякакъв срам, пълна разпуснатост на най-ниските страсти и похоти, наркомания, довеждаща до най-ужасни последици, чести смъртни случаи от свръхдоза наркотици, случаи на насилие, самоубийства и прочие. Да не говорим за безумните хули, които се срещат в думите на песните и в предизвикателните изявления на “рокзвездите”, с които е пропита цялата черна философия на тази “нова култура”. Независимо от това и в тази среда често се произнася името на Господа Исуса Христа, често могат да се срещнат и изображения на кръста и лика Господен, но това би трябвало още повече да наранява сърцето на християнина, който вижда тази насмешка над светините. В думите на песните често се срещат богохулни изрази, а понякога и явен сатанизъм. С цел да се разврати окончателно съзнанието на младежта и да се разпространи демоничното влияние в много записи са вложени т. нар. “подсъзнателни съобщения”, т. е. страшни думи, призови и заклинания, които могат да се открият при прослушването на записите отзад напред. Изследванията показаха, че подсъзнанието улавя такава фраза, чува наопаки, и може да разшифрова това съобщение дори ако то е на език, който е непознат на слушащия. Съобщенията, предавани в рокендрола по подсъзнателен начин, имат такова съдържание:

- а) различни видове полови извращения;
- б) призив към бунт против установения ред;
- в) подстрекателство към самоубийство;
- г) подстрекателство към насилие и убийство;

д) посвещение на сатаната;

За да покажем нагледно целия дяволски, извращащ направо от сатанинската бездна дух на тази “рок-религия”, ще посочим няколко характерни факти, които говорят сами за себе си.

Самият термин “рокенд-рол” е измислен от един диджей в Кливландска дискотека. Този израз описва движенията на човешкото тяло по време на сексуални забавления и е взет от народния жаргон на американското гето.

“Битмузика”: бит е непрекъснато повтаряне на постоянни пулсации в съчетание с кратки ритми, които се осигуряват от ударните инструменти и бас-китарата. То именно характеризира ритъма на рокмузиката.

“Твърд рок” - тук битът действа така, че възбужда половите инстинкти.

“Ацид рок” - битът се възприема така, че стимулира реакцията на нервната система и мозъка към различните халюциногенни наркотици.

“Лош рок” - силно възбужда инстинктите, свързани с насилието, убийството и бунта.

“Сатанински рок” - началото на тази фаза бе положено от “Бийтълс”, когато през 1968 г. те издават своя “Дяволски бял албум”. За пръв път се появяват подсъзнателни съобщения с цел предаването на “евангелието от сатаната”.

“Пънкрок” - целта и философията му се заключават в стремежа аудиторията да се докара непосредствено до колективно насилие, системни престъпления и самоубийства. “Пънкът” напълно приема и включва в себе си такива постъпки като например по време на концерт да се нанесе на партньора кървава рана с бръснарско ножче, зашито в джинсите или ризата, и след това да се пребие с гривна, покрита с шипове. През 1985 година рокендролът е достигнал вече до такова състояние. С думата “пънк” в Англия първона-

чално са наричали проституиращите от двата пола, а по-късното му значение е “измет”.

Стилът “диско” възниква в Ню-Йорк през 1973 г. в средата на хомосексуалистите от “голямата американска митрополия”. Една статия в “Дейли нюз” през 1978 г. анализира феномена “диско” така: „Изолирани един от друг с оглушителна музика, къпейки се в ослепителна светлина, танцуващите правят всичко, което им идва на ум, без да се погледнат отстрани или дори да си дават сметка за каквото и да било, сякаш всеки се движи пред огледало и непрестанно вика: Аз! Аз! Аз!“

Забележително е, че всички автори на рокендрол са членове на сатанинската “църква”, а повечето рокгрупи са членове на една или друга Луциферова религия. Когато издават плоча или им предстои да изпеят нова песен, те молят първожреците или първожриците на техните храмове да омагьосат тези произведения, за да имат успех. След края на ритуалите на посвещение, когато към плочите са призовани огромно количество демони, те получават като задължение да въздействат по определен начин върху слушателите.

Алис Купър ясно заявява, че е встъпил в сговор с дявола и това му е осигурило признание.

Мик Джагър от “Ролинг Стоунс” бил посветен на сатаната и във всички ритуали на черната магия. Той сам се нарича “въплъщение на Луцифер”. Заглавията на три негови песни ясно потвърждават това: “Симпатия към дявола”, “На техни сатанински величества”, “Заклинанията на моя брат демона”.

Елтън Джон заявява, че никога не е съчинил и изпял нито една песен, която предварително да не е била написана на езика на магията.

Джон Ленън казва по време на публичното изпълнение на “Дяволския бял албум”: „Християнството ще отmine. То ще се смали и ще изчезне. Аз съм

прав и моята правота ще бъде доказана. Сега ние сме по-популярни от Иисус Христос. Не знай кое ще си иде първо - рокът или християнството.“

В песента на “Бийгълс”, “Революция номер девет” от плочата се чуват думите “номер девет”, повтаряни дванадесет пъти. Ако чуем това място в обратен ред, ще открием фразата: „Дай ми сексуално наслаждение, мъртви човече.“

В добре известната сред младежта песен на групата “Лед Цепелин” “Стълба към небето” думите на третата строфа съдържат подсъзнателно съобщение. При обратно прослушване ясно се чува: „Аз трябва да живея за сатаната.“ Думите „и още има време да смените пътя, по който вървите”, при обратно прослушване дават: „Мой мили сатана, никой друг няма да ми проправи път.“

Една от частите на песента “Когато в Арканзас дойде електричеството” на групата “Блак Оук Арканзас”, записана от сцената, представлява набор от безсмислени думи и вой на цялата група. Когато се пусне тази част в обратен ред, се получава: “Сатана... сатана... сатана... той е бог, той е бог, той е бог“, след което се чува демоничен смях.

Обложки на плочите също са оформени със съвсем небезобидни изображения. Те съдържат екзотични, еротични, сатанински и садистки картинки, препоръки и символи. Тук могат да се видят обърнати триъгълници (символи на дявола и адската бездна), пирамиди, пентаграми, хексаграми, магически кръгове и цялото многообразие на магическата символика, фалически и вагинални символи (и на такива като 666 и обърнатия вариант 999), сцени на човешки жертвоприношения, черни меси и адски представления.

През 1981 г. 90% от всички продадени по света плочи са рокдискове (130 млн. годишно, без да се броят 100 млн. рокалбуми). И така този феномен почти

поголовно засяга всички подрастващи от двете страни на земното кълбо.

Още един детайл: почти всички рокконцерти дават жертви. Поради огромната безумстваща гълпа мнозина биват просто стъпкани или задушени в блъсканицата. Други пък загиват от големи дози наркотици. Така 650 младежи загинаха на един такъв концерт в Лос Анжелис. Понеже хладилниците на моргата били препълнени, телата на жертвите били разположени от двете страни на коридора и ужасната миризма на смъртта изпълвала зданието. Телата не можели да бъдат разпознати, тъй като в повечето случаи били на младежи, изоставили родителския си дом. В ушите на журналистката Джуди Аргазони, която правела репортаж от мястото на събитието, сатаната започнал да нашепва такива думи: „Ето ги! Гледай внимателно, те са моите трофеи! Това е изложбена зала за моите трофеи!“

А ето текст от песента “Адски камбани” на хардрок групата АС/ДС”:

Аз съм тътнещ гръм, изливащ дъжд.
Аз идвам като ураган.
Мълниите ми святкат по цялото небе.
Ти си още млад, но ти ще умреш!
Аз няма да вземам пленници.
Не ще пощадя ничий живот
И никой няма да се възпротиви!
Аз намерих камбаните си
И ще те отведа в ада!
Ще те намеря!
Адски камбани!
Да! Адски камбани!

И така! Дали не може целия този адски шум, виковете, вопли, вой на изпуснатите на свобода страсти, извратена похот, неконтролирани движения на падна-

лата човешка воля - да наречем целия този рок-поп-бит-хард-пънккошмар “адска камбана”, който натрапчиво призовава от всички краища на земята своите поклонници за черно сборище, шабаш (такова име носи и една от групите на сатанинския рок - “Блек Сабат”), където хората заедно с бесовете танцуват последния танц преди залеза на окончателно устремилия се към гибелта свят? Всичко това прилича на средновековната легенда за флейтиста от градчето Хамелен, който с помощта на магическата си свирня избавил града от плъховете, но понеже не получил заплащане за труда си, със същата сладка музика извел от града всички деца и ги завел в скалистите пропасти, откъдето те никога не се върнали.

Недопустимо е да се мисли, че християнинът може все пак понякога да слуша по нещо от тази музика, като избира “безобидното” и с това да утешава слуха си. Не! Не се събира грозде от тръни! Лошото дърво никога не дава добър плод! Дървото, което с корените си смуче сокове от адската бездна, не може да дава добри плодове! Може ли християнинът понякога за развлечение да пообщува с дявола? Или да потанцува с бесовете?

И така, дори най-лекото “увлечение” на православния християнин от роккултурата е измяна спрямо вярата му, явно оскърбление към Господа и отдалечаване от Него, пагубна прелест, общуване с духовете на мрака и флирт със сатаната!

Бързай да изповядаш такова увлечение и повече не се връщай към него!

Наркомания

В нашето ужасно време се разкри и още един широк път към ада - наркоманията. Излишно е да напомняме за ужасните последици от тази болест за пси-

хическото, нравственото и физическото състояние на човека, тъй като днес всички знаят за това. Но как да погледнем към това зло от християнска гледна точка?

Най-напред наркоманията стои много близо до един друг страшен грях - самоубийството. Тази проява на злото е много близо и до магьосничеството, черната магия и спиритизма, т. е. до общуването с “отвъдния свят” - духовете на мрака, и подчиняването на тяхното влияние. Почти всички поколения магьосници са се ползвали от подобни “тревни”, за да постигнат съответните “изтънчени” състояния на за по-безпрепятствено общуване със своите “богове”, всъщност - с демоните. Самото съгласие на човека да приеме подобно вещество и желанието му да изпита силно, необикновено и непостижимо състояние или чрез него да се докосне до неизвестен и тайнствен свят е доброволна покана към духовете на мрака да се възползват от сетивата му и да получат душата му, стига само това да е нещо “интересно”, приятно и необикновено. Ние, християните, знаем как искат да ни прелъстят бесовете, т. е. да ни привлекат със сладките си лъжи. Те започват да предлагат под формата на апетитни ястия пропитите със смъртна отрова плодове на всеки неопитен в духовния живот, а всяко наше добро начинание се стремят да отклонят в посока към лъжедоброто. Всичките си интриги, мрежи и капани злите духове обличат в най-ярки и привлекателни одежди. Затова ние, християните, винаги си стремим да бъдем много недоверчиви към всички “сладки”, приятни и “особени” душевни състояния, не приемаме без проверка някакви “откровения”, “видения”, “просветления”, “явления”, “блажени състояния” и други подобни. Не се доверяваме и на внезапни “силни” чувства нито в покаянието, нито в молитвата, нито в проявите на внезапна горещост, а смятаме, че във всичко това можем да бъдем измамени от дявола. Затова се пазим много и

сме внимателни (защото грешката може да доведе до най-страшното, което може да се случи - гибелта на душата ни!). И въпреки това често биваме прелъстявани и измамени от бесовете. А какво става с тези, които жадуват и търсят именно такива силни, ярки и приятни все по-нови и нови усещания и колкото се може по-необичайни преживявания, видения, “откровения” и “явления”? Такъв човек скоро попада под пълното влияние на злите духове, става техен роб с тяло и душа. Тези бесове ще го развличат дотогава, докато не потъне напълно в страстта на наркоманията и докато от самостоятелна личност не се превърне в жалък придатък на наркотичното вещество, а в центъра на живота му не застане само едно желание - пак да влезе в онова “царство”, което се открива чрез него, и не започне да живее изцяло в този несъществуващ свят от “розова мъгла”. След това демоните лишават нещастника и от това утешение. Потребността да приеме “веществото” се засилва, дозите растат, без него става все по-трудно, а усещанията губят първата си “прелест” и угасват. И тогава постепенно от този розов облак все по-ясно се показва страшната ухилена физиономия на дявола. Той започва грубо да се надсмива над жертвата си и вече не я ласкае и не ѝ се подмазва, а безжалостно я тъпче, понеже крайната му цел е окончателно да завладее душата ѝ. Самоубийството е най-любимата отрова, която предлага накрая дяволът на своите избраници.

Съчетаването на наркотичните опити над душата с рокмузика (или подобни на нея форми на демоничните култове) дава пълен комплекс от упражнения за по-бързото достигане до дъното на гибелната пропаст. Ето един пример до какво умопомрачение може да се достигне, като се използват “напредничавите” постижения на съвременната младежка “култура”. На Запад започнаха да се наблюдават страшни събития. Някои млади хора, достигнали крайната точка на безумието

от употребата на силни и предизвикващи халюцинации наркотични вещества, търсещи все по-нови и завладяващи усещания и ненамиращи вече удовлетворение в “обикновеното” си “пътешествие в нирваната”, завършват живота си със самоубийство. Но как? Те се качват на покрива на някой небостъргач. Инжектират си смъртоносна доза най-силен наркотик и веднага се хвърлят долу. Действието на препаратата започвало още по време на падането и човекът изпитвал някакви фантастични чувства, а смъртта от силната доза го настигала още във въздуха, като на земята падало вече мъртво тяло... Появили се даже рокпесни, в които се възпява подобен “подвиг” на самоунищожението, на “висшия пилотаж” при полета към ада...

Откъде започва наркоманията?

Днес, когато повечето млади хора още от ранното си детство познават много тежки грехове и от всички страни са обградени с отстъпничество от Христа и са далеч от Светата Църква, те неизбежно изпитват тежко вътрешно състояние: душата им като че ли е затисната от каменен блок - от неразкаяните грехове. Те нямат достатъчно вяра и християнско знание, за да се обърнат за помощ към Господа, да търсят в молитвата и в тайнството на Покаянието облекчение, изцеление и освобождаване от тази тежест. Постоянното чувство на вътрешен дискомфорт подтиква да се търси някакво по-лесно средство, което да снесе тази тежест и да даде възможност да се ослабят стегнатите и задушавачи връзки, обвързващи душата (така действат неразкаяните грехове), и да се скрие от мъчителните и разяждащи сърцето угризения на съвестта, да се намери някакъв свой фантастичен, илюзорен свят, където няма нито грижи, нито скърби.

Ние, християните, със сигурност знаем, че душата наистина желае такъв свят и той е напълно реален, много по-реален от този видим свят. Това място е “свет-

ло, злочно и спокойно”, в него няма “ни болест, ни печал, ни въздихание” (както е казано в молитвата на свещеника за покойниците). То се нарича Царство Небесно. Да благовести за него е идвал на земята нашият Господ Иисус Христос, и то ще се открие при второто Му пришествие, когато Той ще дойде да съди живи и мъртви. Това Царство е вечно! И всички ние, християните, очакваме този живот в бъдещия век, готовим се за него и само за него трябва да се грижим. Заради него сме готови да търпим тук, в този временен, преходен живот и скърби, и печал, и всякакъв “дискомфорт”. Ние знаем, че входът към вечното Царство е открит само за онези, които са опазили неосквернена душата си от всички напасти на този прелюбодееен век, мъжествено, трезво, разсъдително, без малодушие и самосъжаление и които честно са отхвърляли всякаква вражеска прелест и бесовски изкушения и са търсили една единствена правда - Истинския Бог. Които не са вземали за истина жалките фалшификации и не са продали вечното блаженство за паница леща, както Исав продал своето първородство на брата си Иаков (Бит., гл. 25).

А наркоманът продава душата си и вечността за “въздушен замък”, за “розова мъгла”. На него му е трудно да се завръща от фантастичния си свят, където е толкова “спокойно”, тук, в този свят, където кипи постоянна борба, битка за живот, битка между небето и ада. Той иска да стои настрана от всичко това така, както дезертърът по време на боя иска да се скрие под някакво укритие, да потъне в дълбок сън и нито да вижда, нито да чува какво става. Но не, ние не можем да избегнем битката за душата си, не можем да се избавим от решителните действия! Колкото по-скоро човек дойде на себе си от тая омая, колкото по-бързо се отърси от хипнозата и магическото очарование, толкова по-ползотворно ще може да се обърне към Истина-

та, към своя Господ.

Състоянието на наркомана в дълбокия демоничен плен по своята мрачност и отдалеченост от света прилича на състоянието на пророк Иона в утробата на морското чудовище на дъното на водната бездна. Сякаш човек не е нито жив, нито мъртъв - тялото още е живо, а душата вече е "отвъд света", сред бесовете в ада. Пророк Иона викал: *„Обхванаха ме водите до душата ми, бездната ме заключи; с морска трева биде обвита главата ми. До планинските основи слязох, земята със своите завори ме навеки затвори; но ето Ти, Господи, Боже мой, ще изведеш душата ми из ада“* (Иона. 2:6-7). Наркоманът прилича на нещастна муха, заплела се в лепкава паяжина, а паякът вече бърза към плячката, за да изсмуче вътрешностите ѝ.

Трябва колкото се може по-решително да се пристъпва към лекуването на тази болест!

Съвременната магия

„Не бива да се намира у тебе... предсказвач, гадател, вражач, магьосник, омайник, ни който извиква духове, нито вълшебник, нито който пита мъртви; защото всеки, който върши това, е гнусен пред Господа...“ (Втор. 18:10-12).

„Ако мъж или жена извикват мъртъвци или врачуват, да бъдат умъртвени: с камъни да бъдат убити, кръвта им е върху тях“ (Лев. 20:27).

Така строго е заповядал Господ на Старозаветната църква да се отнася към магьосничеството, баенето, спиритизма и друго подобно зло, а в Новозаветната Църква от Духа Свети е постановено:

„Влъхви са тези, които уж призовават благотворни бесове, а освен това правят и магии за някои добри неща, те всичките са скверноубийци и прелъстителни по свое желание“; „Ако някой ходи при влъхви, и прави магии или звездослови или... (извършва подобни грехове) - шест години да не се причастява“; „Чародейт, сиреч влъхвата, и прорицателят... двадесет години да не се причастяват...“ (Номоканон, или Законоправилик...).

„Свети Иоан Златоуст казва: ако при такива освен това се употребява и името на Светата Троица, ако се призовават светци или се извършва кръстно знамение (от тези магьосници), трябва да бягаме и да се отворачаваме от тях.“

В наше време всички тези злодеяния са се разпространили неимоверно (макар че и повечето неграмотни в духовния живот хора ги смятат вече за отживелици от далечното минало и по-скоро за приказни измислици). Но ето че същите магьосници, заклинатели, чародеи и баячи, облечени в модерни костюми, прелитат на самолети от град в град, от столица в столица и приемани навсякъде с нечувана почит и уважение, разпространяват своите чародейства и магии върху огромни пространства от света и като използват телевизията, радиото, вестниците, брошури и рекламни дипломки, с широк размах сеят духовна смърт и като хипнотизират душите и ги пленяват за робство на сатаната, те попълват войската на антихриста, подготвяйки му армия. А хората са станали вече толкова слепи духовно, че сега много от нашите братя и сестри по вяра приемат тези служители на сатаната за свои “благодетели”, “лечители” и “учители”. Десетки милиони хора периодично се откриват към напълно неизвестно за тях въздействие, за произхода и последиците на което нямат ни най-малка представа. Те се подлагат на най-изтънчени психологически и окултни опити, като оти-

ват твърде далеч под влиянието на най-опасните сили от духовния, психическия свят.

Названията на съвременните окултни, спиритически и медиумни опити вече се различават от названията им в миналото, но тяхната същност е същата (може би дори по-коварна, защото злите духове се усъвършенстват в злото, натрупвайки по-голям опит в погубването на душите), но те се прикриват с научни термини, които нищо не намекуват за връзката им с каквито и да е религиозни системи или духове. “Екстрасенс”, “биополе”, “активно психическо поле”, “психическа енергия”, “астрал”, “харизматично възраждане”, “микрокосмос”, “микротеос” и други подобни думи и нито дума за онези същества, които и без дългото търсене и усилия от страна на бедния човек, без особени напъни на ума му са готови да му предложат каквото поиска количество чудеса и необичайни фокуси, като търсят само едно: доверие и внимание към себе си и към своите служители и презрение към гласа на Светата Църква, нашата Майка. Според единдушното мнение на Светите отци, бесовете се стремят да завладеят именно вниманието на човека, защото това е единствената врата, през която могат да проникнат в душата му. Сега повечето хора имат в дома си един коварен магьосник - телевизора, още повече когато по него се транслира сеанс на телемагия. Дори най-повърхностното внимание към подобна програма прави от човека жертва на духовно насилие и духовен грабеж.

Нищо духовно не е безлично: то или е от Бога, или от сатаната. Онези духовни явления, които са от Бога, се характеризират със съвсем ясни и определени черти: това е учението за покаянието, за истинската вяра, за смирението и за вечния живот. Там, където това го няма, действа бесовски дух, под каквито и имена да се прикрива той. Ако изцеляващият с Божията сила винаги иска от пациента си *осъзната* и правилна

вяра, както и усилия да се живее според тази вяра, всички бесовски “целители”, било то прости селски магьосници, индийски йоги и факири, съвременни екстрасенси, “притежатели на силно биополе” или дори “петдесетници” и други сектанти, криещи се зад християнски имена, независимо от своето разнообразие си приличат в едно: те не изискват нито ясно осъзната вяра, нито усилия да се живее според нея, а само човек *да се отпусне и да забрави* и да се предаде под предводителството на онзи дух, чрез който действат те. Те смятат категоричната и ясна вяра за отживелица, достойна за средните векове, но не и за съвременността. Те учат, че човек може да вярва в каквото си поиска, а да живее и да се лекува трябва по техните рецепти. Духовните им методи за разлика от истинските, християнските, са чиста техника: необмислено повтаряне на определени магически формули и заклинания, използване на определени “омагьосани” вещества, “заредена с биополе” вода, определени положения на тялото и други чисто физически упражнения при задължително разслабване на ума и волята и пълно подчиняване на ръководството на бесовския дух.

Дяволът е баща на лъжата и слугите му внушават на хората преди всичко напълно погрешно и измамно мнение за себе си. Те учат за скрити човешки възможности, които уж присъстват в хората и ние трябва само да ги открием в себе си. Но всъщност всички духовни възможности и способности на човека не са нищо друго освен плод от дейността на един или друг дух, живо, лично, самостоятелно и безплатно същество, а човекът сам по себе си в своята паднала и повредена от греха природа е толкова немощен и нищожен, че може само да приема или да отхвърля действията на този или онзи дух, да избира с какъв дух да бъде: с Бога или със сатаната. И ако Спасителят направо и ясно казва: „*Без Мене не можете да вършите нищо*“, бесовете и

слугите им непрекъснато настояват за големите духовни възможности на човека. В противоположност на християнското смирение, на правилния и самопринизяващ поглед на човека към себе си, те внушават гордост и самомнение, понеже знаят, че това ще отдалечи човека от Бога по-сигурно от всякакво убеждаване и лъжечудеса и ще го доведе до вечна погибел.

Човек, който търси помощта на магьосници, губи интерес към Свещеното Писание и започва да се интересува от слуховите за чудеса и видения, ставащи тук и там от действията на някой новоизпечен “чудотворец”, а цялото учение на Светата Църква става за него чуждо, непривлекателно, тягостно. В сърцето на такъв човек умира покаяното чувство и той вече не вижда греховете си. По-нататък за въвлечения в такава “мистична наркомания” може да започнат и по-лоши неща: явяване на бесовете и всякакви усещания за явното им присъствие, чувствено и телесно страдание от тях, психически и емоционални разстройства, жестоки депресии и накрая - самоубийства или злодеяния, извършени под влиянието на демоничните сили. Но най-голямата опасност е вечната погибел за душата, ако човек не изостави общуването с духа на злобата и не се покае.

Макар че магьосниците днес често използват християнската терминология, а някои дори се наемат да лекуват само кръстени, това са само уловки, “овчи кожи” на вълците. Където няма проповед за *покаянието* и учение за вечния живот, там не може да има нищо църковно, нищо християнско, нищо Божие. Самите “молитви” на магьосниците никак не приличат на църковните, а са изпълнени с тъмнина и загадъчност, с мрак и явна безсмислица. „*Бог е светлина, и в Него няма никаква тъмнина*“ (1 Иоан. 1:5), а там, където има тъмнина, там няма Бог!

Случва се тези магьосници да облекчават болестта или да дават някаква друга “осезаема помощ”, но

това става според пословицата: „Вместо да изпише вежди, извади очи“. Едно излекуват, но друго започва да боли, а на човека му става ту по-добре, ту по-лошо и той непрекъснато ходи при такива “целители”-губители, попадайки под силното влияние на бесовете. С бесовските “лекари” не бива дори да се шегуваме и да проявяваме интерес към тях. Не бива да ходим при хипнотизатори и да гледаме телесеанси на подобни опити само защото ни е “интересно”. И най-малкото внимание, дори и без каквото и да е било съчувствие към бесовската “кухня”, може да има за нас фатални последици и в този, а и в бъдещия живот. Само по себе си “любопитството” е вече тежък грях против християнската вяра и съвест и оскърбление към Всемиловичия Небесен Отец, презрение и неблагодарност към Него.

Източните култове

В нашия век особено се засили още един голям враг на християнството, който жадува, ако може, да пониже самото му сърце, враг коварен, лъстив и доста преуспяващ в злото си - индуизмът и източните култове. Както никога преди се шири влиянието на източните идеи в някога християнски страни. Особено силно тяхната вълна заля Америка, но сега с тези учения се зарази младежта по целия свят. Сред съвременното поколение са необикновено популярни източните “мъдреци”: индийските гуру, тибетските ламы, японските учители по дзен-будизъм и други наставници в източните религии, които са на път да станат “местни” и в нашата страна след Запада, който отдавна е пленен от тях. В последно време тези явно враждебни на християнството учения започнаха старателно да крият враждебността си. Като сменят терминологията си, проповядвайки единни цели за всички религии, те се ста-

раят да внушат, че разногласията между вярванията са само външни, а същността им е една, защото всички те носят истината и трябва да се обогатяват взаимно, а не да се отричат. Учителите от подобни направления се стремят усилено да въвлекат в своето безумие и християните от целия свят. Преди всичко те се стремят да посегнат срещу вярата ни и затова избират слабите страни на съвременните християни и изобретяват различни измами и хитроумни словосъчетания, за да съблазнят с тях, доколкото е възможно, верните. Нека накратко да разгледаме тук основните черти на разпространените днес учения, като отчитаме, че те могат ежедневно да сменят термините си и някои форми на обредност, да променят своя цвят и вид като хамелеони, нагаждайки се по духа на времето, за да съблазнят повече души. Същността и целта на всички тези “духовни” мрежи и капани винаги е една и съща: да отклонят човека от познанието на Истинския Бог и от покаянието и като го доведат до прелестен “покой” и безблагодатно “блаженство” с всякакви лъжи, да приспят и успокоят съвестта му без изповядване на греховете и така да го отклонят от преживяването и осъзнаването на своето паднало състояние, да скрият истинското болезнено положение на душата му - да създадат илюзия за “духовно” и физическо здраве, за щастие, оставяйки всъщност човека обречен на вечна смърт. Всички тези учения са духовна наркоза, която не лекува, а само отнема чувството за болка (а болката е напомняне на уязвения организъм за своята болест и молба за лекарска помощ, защото, ако я нямаше, болестта щеше да остане незабелязана и да се развие безпрепятствено).

Източните религии внушават на болния човек, че е здрав и пробуждат в него вяра в собственото му съвършенство и божественост. Хранят гордостта му и с помощта на злите духове го даряват с най-изискани и

приятни “духовни утешения”, “видения”, преживявания на “блаженство”, “покой”, “мир” и “безкрайност”. Всичко това способства за широкото разпространение на тези вярвания. Стъпващият на пътя на подобни религиозни опити скоро започва да усеща върху себе си тяхното въздействие, вижда в себе си много промени “към по-добро” и както му се струва, става спокоен и уверен в себе си, бодър и дори радостен и примирен с ближните и т. н. Но всичко това е плод на дълбока прелест. Целият този дворец е построен върху лъжливи основи, върху пясъка на гордостта, самоупоението и лъстта към себе си, върху обожествяването на самия себе си. Излъганият човек обаче никога не ще поиска да приеме това, той вижда само, че тези упражнения “действат” и действат “прекрасно” - значи “те са добри и истински”. За съжаление нашето православно *учение за прелестта*, така подробно и широко изложено в ученията на Светите отци, сега е почти неизвестно на “християните” и се пренебрегва от тях. В средите на еретиците - католическа, протестантска и сектантска, от това учение няма и помен и самите те отдавна приемат прелестните състояния за “чиста вода” на християнството. Не е за учудване, че такава среда не е могла да даде достоен отпор на нашествието на източните учения, а, напротив, много неща е приела от тях и ги е сродила със себе си. Повечето православни християни ясно чувстват и осъзнават пагубната и враждебна същност на такова мъдруване, но и при нас вече има мнозина слаби по вяра и духовно разсъждение, които не се предпазват от това зло.

Индуизъм

Индуизмът привлича с всички оттенъци на спектъра. Там има съблазни за всяко чувство и примамки

за всяка слабост, но най-вече за гордостта. Съвременният индуизъм лесно се справя с онези въпроси и недоразумения, които се предизвикват при маловерците от такива догмати на Православието като първородния грях, ада и вечните мъки и които съвременните хора все не могат да поместят в “хуманния” си ум. Той от своя страна предлага “интелектуално удовлетворяващи” алтернативи за всеки християнски догмат: адът бил “само временно състояние на душата, предизвикано от нашата собствена “лоша карма” - миналите деяния в този или “миналия” ни живот - и, разбира се, крайната причина не би могла да има безкрайни последствия..., първородният грях се превръща в “първородна божественост”, човекът - в “безкрайно сънуващо същество, което вижда крайни сънища”, проблемът за мъките се решава още по-просто: болката е “майя”, или илюзия, и не съществува реално и т. н.

Съвременните индуисти се стараят да внушат, че “няма никаква реална разлика” между индуизма и християнството, че между тях няма никакви разногласия и добрият християнин трябва да стане още по-добър християнин, като изучава и практикува ведантата (мистичния индуизъм). Понякога индуистките свами се опитват да докажат, че идеите, присъщи на християнството - Логосът и Кръстът, - всъщност произлизат от Индия, а идеите, присъщи на индуизма, като превъплъщението, преселението на душите и самадхи (трансът) могат да се срещнат и в християнските писания, “ако бъдат правилно изтълкувани”, и че няма никаква разлика, а всичко е “едно и също”. Те укоряват християнството за това, че прекалено много държи на своите догмати и че трябва да се освободи от “застиналите догми”, и едва тогава тези две религии ще могат да се обогатят една друга.

За съжаление мнозина не разбират, че самият индуизъм е също такава система от догмати, само че противоположни на християнството. Всичко, което по-

читат и християните, и индуистите, произтича от догматите. *А индуистките догмати са пряко отрицание на християнските.* Оттук следва и изводът: онова, което индуистите смятат за зло, християните смятат за добро. Най-страшният грях за християнина е най-висшето осъществяване на добро за индуиста. Християните винаги са смятали гордостта за главен грях, източник на всички останали грехове, а прототип на това е станал Луцифер, който казва: „*Ще възляза на небето, ще дигна престола си по-горе от Божиите звезди... ще възляза в облачните висини, ще бъда подобен на Всевишния*“ (Ис. 14:13-14). На по-ниско ниво именно гордостта превръща всички достойнства на човека в пороци. А за индуиста изобщо, за адвайтиста и ведантиста в частност единственият “грях” е неверието в това, че ти сам и човечеството сте самият бог. Един от съвременните проповедници на *ведантата* свами Вивекананда¹ заявява: „Вие все още не разбирате Индия! Ние, индийците, в крайна сметка сме човекопоклонници. Наш бог е човекът!“ Доктрината *мукти* (доктрината за спасението) се състои в следното: „Човек трябва да стане божествен чрез осъществяване на божественото...“

И така догматите на индуизма и християнството, поставени един срещу друг, взаимно се отричат във всичко, което се отнася до природата на Бога, природата на човека и смисъла на човешкото съществуване.

Индуизмът не е толкова интелектуално търсене, а по-скоро практическа система. И тази практика в най-прекия смисъл на думата представлява черна магия.-
Гуру предлага на ученика си да провери философията

---

¹*Вивекананда е индуистки монах, който се появява в парламента на религиите в Чикаго през 1893 г. Негова цел е обръщането на западния свят към индуизма и по-конкретно - към учението за ведантата (мистичния индуизъм).*

му чрез собствения си опит и ученикът вижда, че ритуалите на индуизма наистина действат (поради широкото покровителство, което оказват на това учение духовете на лъжата), ученикът може да получи сили (сидхи) и такива способности като четене на мисли, сила да изцелява или да убива, да материализира предмети или да предсказва бъдещето и така нататък, т. е. пълния комплект от смъртно опасни психически трикове. Той непременно изпада в състояние на прелест, в което приема илюзията за реалност и преживява “духовни опити”, пълни с безкрайно “блаженство” и покой, получава видения на “божеството” и “светлината”. При това ученикът на гуру много рядко пита откъде произтичат неговите преживявания и кой му ги дава като кредит под формата на “сили” и “прекрасни състояния”. Той не знае главното: че ще му се наложи да се разплаща за всичко това с цената на своята безсмъртна душа.

Многообразието от “духовни” упражнения на индуизма се свеждат до краен брой практически принципи, а именно: идолопоклонство (поклонение на статуя или изображение на “божеството” с различни жертвоприношения, кадене и други ритуали); “джапа” - повтаряне на санскритска мантра, дадена на ученика при посвещаването му (тоест повтаряне на магическа формула-заклинание); “пранаяма” - дихателни упражнения, съчетани с джапа. Има и други практически упражнения, които се отнасят към тантрата, това е поклонение пред “бога” като на “майка”, на еволюционното и действено женско начало, сила и енергия. Те са изпълнени с неприкрито зло и са достатъчно отвратителни. Така свами Вивекананда казвал: „Аз се покланям на Ужасната! Грешно е да се смята, че всички биват движени само от желанието за наслаждение. Колко много хора имат вродено привличане към мъките. Нека да се покланяме на Ужаса заради самия него. Малцина са дръзвали да се покланят на Смъртта или

Кали (богинята Кали, едно от най-популярните божества на индуизма, се изобразява сред необуздано кръвопролитие и клане, с огърлица от черепи и отрязани глави, с гротескно изплезен език, който иска още кръв: в индуистките храмове я омилюват с кървави жертви, като колят козли). Нека да се покланяме на Смъртта!“ Ето още думи на свами за богинята Кали: „Още има хора, които с насмешка се отнасят към съществуването на Кали. Но днес тя е тук - в гълпата. Хората не са на себе си от страх, войниците са призвани да сеят смърт. Кой може да твърди, че бог не може да се проявява като зло, както се проявява и като добро? Но само индуистът се осмелява да му се покланя като на зло!“ Той призовавал своята богиня: „Ела, о Майко, ела! Защото името ти е Ужас!“, и негов религиозен идеал било “да се слее с Ужасната завинаги...”

Ето такава целенасочена дейност на злото се практикува с твърдата увереност, че това е добро!

Смисълът на ведантата, предаден от Вивекананда, основно се заключава в следното: „Всички религии са истинни, но веданта е най-висшата истина. Разликите са само в “нивата на истинност”. Човек не тръгва от заблудението към истината, а се издига от истина към истина, от истината, която е по-ниско, към истината, която е по-високо.” “Днешната материя е дух на бъдещето”, “днешният червей е утрешен бог”. Цялата веданта се изгражда върху това, че човек е бог. Така че спасението на човека е в ръцете на самия човек. Вивекананда изразява това така: „Кой може да помогне на безкрайното? Дори ръката, протегната ти от тъмнината, трябва да бъде твоята собствена ръка.“

Съвременните индуисти сякаш еднакво уважително се отнасят към всички религии и желаят да се обединят с всяка от тях, “молейки се в джамията с мохамеданина”, “покланяйки се на огъня със зороастреца”, “прекланяйки колене пред кръста с християнина”. Те

твърдят, “че всички религии - от най-ниския фетишизъм до най-високото поклонение на абсолюта - са чисто и просто опити да се осъзнае “безкрайното”, мислят, че те “събират всички тези цветя, като ги връзват с нишката на любовта”, създават от тях “чуден букет на поклонението”... Но при това всички религии се оказват само стъпала към “най-висшата религия” - адванта веданта. При това индуистите особено презрително се отнасят към християнството, което смятат за “ниска истина” - дуалистична (така Вивекананда в частна беседа отбелязал, че “само страхливецът обръща другата си страна, когато го бият”).

Ведантата провъзгласява пълна свобода за всяка душа - “да бъде самата себе си”. Тя отрича каквато и да е разлика между светското и свещеното.

Целта на индуизма е създаването на вселенска (универсална) религия - заветната цел на дявола, която ще му даде възможност да постави начело лъжебога - антихриста, и в негово лице да постигне най-сетне поклонение към себе си като към бог на целия свят. Такава вселенска религия не може да признава “индивидуалистични, сектантски” идеи и не желае да има нищо общо с християнството. Тази “религия на бъдещето” ще бъде опустошителен пожар, погълнал християнството. Ако християнинът се съгласи с твърдението на индуистките проповедници, че разликите с нас са само привидни, а не реални, тогава техните идеи получават пълен достъп до душата му, а развъртащата сила на индуизма е неизмерима - тя води до самия праг на поклонението на злото.

„Горко на ония, които злото наричат добро, и доброто - зло, тъмнината считат за светлина, и светлината - за тъмнина, горчивото считат за сладко, и сладкото - за горчиво! Горко на ония, които са мъдри в своите очи и разумни пред сами себе си! “ (Ис.5:20-21).

Йога

Индийската йога е учение, което препоръчва доста аскетичен и подчинен на дисциплината начин на живот. Тя се състои в управление на дишането и определени физически пози, които водят до състояние на отпускане, способстващо за медитация, при която обикновено се прилага мантра или свещено изречение, помагащо на човека да се съсредоточи. При това йогата си поставя *духовни (!)*, а съвсем не само физически цели като постигането на телесно здраве и красота. Най-често на онези, които в наше време се захващат с подобни занимания, не се съобщава нищо за свръхестественото, а се говори само за здравето, за физическото и нравственото съвършенство. Нещо повече, всичко мистично и окултно се отрича. Но понякога след време на “напредналите” перспективни и надеждни ученици бива откривано езотеричното, тайното учение. Обаче и това “телесно” ниво на упражненията по йога формира определени духовни възрения и готви човека към духовни преживявания, за които той дотогава дори не се е и досещал. Повечето от изучаващите това учение така и остават на това ниво на екзотични упражнения, индуистки жаргон и съзнание за своята собствена значимост “в космоса”. Именно в тази последна точка се съсредоточават истинските езотерични цели на началното посвещаване: съзнанието за собствената си значимост - ето какво се внушава на човека, разбира се, със задължителна грижа за здравето, а така също и “любов към хората”, съпроводена с учението за някакво абстрактно и мъгляво “добро” или “нравственост”. Но за християнина “съзнанието за собствената си значимост” е проява на сатанинска гордост, която изгаря и превръща в прах всяко добро начинание.

В последно време става все по-популярна така

наречената “християнска йога” - опити да се използват похватите на йога за “християнска” медитация и да се направи човек “разкрепостен и удовлетворен”, пасивен, “възприемчив към духовните идеи и впечатления”. Занимаващите се с това описват “необикновено усещане за покой”, “прекрасно самочувствие”, “еуфория” (блаженство), “усещане за отлично здраве”, “удовлетвореност, изпълваща тялото и душата и предразполагаща към духовен живот”, “лекота”, “повишена податливост и възприемчивост към разкриването на личните отношения между бога и душата”, “сладостна молитва, обхващаща целия човек”, “чувство на трепетно очакване докосването на “светия дух”, “чувството на все по-голяма жажда за праведност, възрастване и приближаване към бога” и т. н. Всеки, който разбира природата на прелестта (духовното заблуждение), ще разбере, че в описаните чувства присъства именно отстъплението от верния път и отклоняването към сектантски “християнски” и дори езически опити, в които присъстват същият стремеж към “свети и божествени” чувства, същата откритост и готовност да бъдем “възхитени” от някакъв дух, същите търсения не на Бога, а на “духовни утешения”, същото самоопиянение, което се приема за “състояние на благодат”, същата невероятна лекота, с която човек става “съзерцател” или “мистик”, същите “мистични откровения” и псевдодуховни състояния, които са общите признаци при онези, които са изпаднали в прелъстително мнение за себе си.

Отклонилите се от правия път и пълни с горделивост съвременни търсачи на духовни истини са податливи най-вече към прелестта. Нападението на източното мракобесие върху нас и неговият успех дължи много на този лъжлив мистицизъм. Тези лъжеучения днес са изключително съблазнителни за младите хора и особено за онези, които са употребявали наркотици и вече познават подобни опити!

Дзен-будизъм

Дзен-будизмът е много подобен на техниката на индийската йога, от която всъщност е произлязъл. Тук присъстват същите пози, методика на дишането, повтарянето на свещеното име в съчетание с други прийоми, своеобразни и присъщи само на дзен. Целта на тези средства е еднаква с тази на йога: да се изключи рационалното мислене и да се достигне до състояние на спокойна и безмълвна медитация, за да се проникне в “центъра на собственото същество”, в “лишеното от образи и звуци съзерцание”, в “дълбокото и прекрасно царство на психическия живот”, в “дълбоката вътрешна тишина”. Постигнатите по такъв начин усещания напомнят донякъде усещанията, които изпитва наркоманът.

В нашия болен век става възможно и такова противоречиво явление като “християнски дзен”. Неговите проповедници говорят за обновяване на християнството. Те прикрепят към своето учение наставленията на православните отци подвижници и твърдят, че те също водят към състояние на “съзерцателно безмълвие и покой” и препоръчват повтаряне на Иисусовата молитва по време на медитация...

Колко много хора днес са въведени в заблуждение и искрено се смятат за пророци, които носят на братята си благо, без да се досещат, че ги тласкат към психическа и духовна гибел!

От всички съвременни източни учения дзен вероятно е най-интелектуално изтънченото и духовно-трезво учение. Неговите идеи за съчувствието и за любовта към “космическия Буда” са може би най-високият религиозен идеал, който човешкият разум може да постигне без Христа. Ала трагедията му се състои именно в това, че в него няма Христа, а значи няма и спасе-

ние, а самата му изтънченост и трезвост много ефективно пречат на последователите му да търсят спасение в Христа.

Дзен фактически няма теологическа основа, той се опира на “опита” и така изпада в същата заблуда, както и индуизмът: “Ако нещо действа и донася “мир” и “хармония”, значи то е истинско и добро!” Дзен се обръща към така широко разпространената тънка горделивост на онези, които смятат, че могат сами да се спасят и затова не се нуждаят от никакъв спасител освен от самите себе си.

В последно време се появяват нови дзен-будистки манастири, където много сериозно и задълбочено се изучава тази религия. Дори обсъжданията на “духовни” въпроси сред младите дзен-монаси със своя сериозен и ерудиран характер удивително напомнят дискусиите между сериозни млади православни миряни и монаси, а възгледите им изглеждат убедително искрени. Такъв дзен-будизъм днес дава почти всичко, което може да пожелае търсещият млад религиозен човек на нашето време - освен Христа, Истинния Бог, и вечното спасение, което само Той може да дарува.

Както вече стана дума, крайната цел на разпространението на източните култове в наши дни е създаването на универсална религия. Дзен очевидно трябва да изиграе тук немалка роля. И така, нека ни послужи като предупреждение това, че религията на бъдещето ще бъде не просто култ или секта, а могъщо и дълбоко религиозно течение, което ще е абсолютно убедително за ума и сърцето на съвременния човек.

Могат да бъдат посочени и много други примери на източни култове, а и всяка година се появяват осъвременени варианти на старите. Но навярно вече казахме достатъчно, за да се разбере, че кришнаизмът, различните видове медитация и йога, различните “светски култове на самосъзнанието” и множеството техни

разновидности - всичките тези движения и търсения на “духовност” нямат нищо общо с християнската традиция, а са продукт на източните езически религии и съвременния спиритизъм. На православните християни категорично се забранява да имат общение с тях! Нарушаването на тази забрана е крайно пагубно, защото всякакви подобни “духовни преживявания” и тайнствени “прекрасни усещания”, които дават тези разнообразни медитации, представляват встъпване в “космически духовни области”, където дълбочинните страни на човешката личност контактуват с истински духовни същества - демоните и падналите духове, които като рояк оси се вият около човека, очаквайки той да се препъне. “Посвещаването” в опитите на духовния свят въвлеча човека в нещо неподвластно на съзнателния контрол на волята му и за него вече е извънредно трудно да се отскубне от мрежата на нежеланите психически преживявания.

Източните единоборства

Такова “ново религиозно съзнание” става враг на християнството и е много по-могъщо и по-опасно от всички ереси на миналото. Отначало “духовните” опити на източните култове като че ли са добри или “неутрални”, но сетне преподавателите извършват закономерен преход към странни и плашещи експерименти, които накрая придобиват несъмнено демоничен характер. Дори чисто физическата страна на психически учения като йога крие в себе си опасност, тъй като тя предразполага човека към такива психически настроення и опити, които всъщност са първоначалната цел на тези упражнения, от които те произтичат. Приблизително същото може да се каже и за такива доста разпространени днес източни школи като карате, кунгфу, джудо и др., където също под формата на спорт и

упражнения за развитие на някакви скрити възможности - телесни и психически - всъщност се извършва сериозна духовна обработка на личността на човека, която засяга дълбините на неговите душа и сърце. Такива занимания са едва ли не по-опасни за душата, отколкото изброените по-рано бесовски учения. Разбира се, и тук обучаваният не разбира дълбокия смисъл на всички онези екзотически действия, думи, пози и викове, които съпътстват подобни упражнения. Мнозина от съвременните “християни” се възмущават, когато свещеникът започне да изисква от тях категорично да се откажат от такива занимания, защото не виждат нищо нехристиянско в каратето, кунг-футо, йогата и пр.: „Та това е само древна мъдрост, наука на древните за усъвършенстването на нашите телесни и душевни възможности...” Какво може да се отговори на такива изявления? Ние, християните, знаем само една истинска наука за съвършенството, а така също и науката за падналото и повредено състояние, знаем и подробното учение за всички страни на живота - и външен, и вътрешен. Това е Христовото учение, винаги разпространявано щедро и обилно и провъзгласявано високо от Светата наша Църква. Ние, християните, добре знаем колко злонамерено и с какво внимание обикаля около всеки човек дяволът, който “рика като лъв” и “търси кого да погълне”. И всяко “велико” учение, съпровождано от “знамения”, “особени дарования”, “нечовешки възможности”, в което не се проповядва Христос, е рожба на този злодей - дявола. На какво учат изброените “спортни” занятия? Това е ясно на всеки, който престане да се самозалъгва - да убива или жестоко да осакатява противника с голи ръце! Обикновено тук започват пак да спорят и да твърдят, че това е “изкуство на самоотбраната”, че каратистът или кунг-фуистът никога пръв не напада човека и т. н. При това в състава на упражненията влизат неща, които би

трябвало да предизвикат “лек” ужас у смирения християнин, възпитан на евангелските заповеди и обучаващ се да постигне кротост, незлобливост, любов към враговете и на това, да обърне към биещия и другата си страна. Така трениращият кунг-фу се упражнява мълниеносно да нанесе удар на съперника си, с два пръста да прониже гърдите му и да изтръгне оттам сърцето му. При “съвършеното развитие на телесните възможности” това става толкова мигновено, че убитият пада мъртъв, преди да успее да осъзнае какво е станало. Има подобни начини за изтръгване на черния дроб и други жизненоважни органи. При този удар убиецът трябва предварително да се съсредоточи върху тайнствения източник на енергия или сили “кими” (той се намира някъде в коремната област), който според учението на някои школи придава такава свръхчовешка сила на удара и при нанасянето му преминава върху противника (за произхода на този източник не се казва нищо). При удара каратистът надава страшен вопъл, който давал възможност да се концентрират тези вътрешни сили (ако се вслушаме в този вопъл и се опитаме да го сравним с някакво настроение, то най-много той напомня изтръгнала се на свобода концентрирана ненавист, която като змийска отрова чрез дълги тренировки се натрупва в сърцето на такъв човек). Често при такива занимания на ученика се предлага да прави нещо, напомнящо източните религиозни ритуали, за които говорехме: да застава на колене и да сключва в тайнсвена поза ръцете си. Тук се предлага и нещо подобно на медитация. Учениците трябва да правят много тайнствени и неразбираеми за самите тях неща със своите тела и души.

Какво всъщност става при тези занимания? Ние смятаме, че тук се извършва призоваване в себе си и в тялото си на нечистия дух - беса, чрез силата на когото се извършва извънредно мощно и надминаващо чо-

вешките възможности действие. Бедата е в това, че в наши дни хората са слабо запознати с истинското учение за падналите духове и явно не възприемат сериозно както съществуването на духовете, така и способностите им. На нас, православните християни, от подробното учение и разясненията на нашите Свети отци на Църквата ни е добре известно не само това, че злите духове лесно откликват на всеки зов, отправен към тях, но и това, че те имат способността да проявяват огромна физическа сила, лесно могат да преместват всякаква тежест или да извършват велики знамения и чудеса. На мнозина от нас от житейски опит им е известно каква сила дават бесовете на така наречените “обладани”, “бесновати” хора, в които се вселява и започва да властва злият дух, и как по някой път крехка на вид жена, обзета от бесове, не може да бъде удържана от шест-седем здрави мъже (например по време на екзорсизмите в църквата) или пък как такива хора късат здравите въжета и вериги, с които са били вързани. Когато злият дух напусне нещастниците, те се оказват крайно слаби физически. Така че злите духове - бесовете - с радост и лекота биха разкъсали целия човешки род, ако не беше Милосърдният ни Господ, Който не допуска това. Когато пък хората сами започват да търсят и призовават тази зла сила, тогава и Бог допуска човек да бъде прелъстяван от враговете на нашия род.

Струва ли си още да говорим за подобно зло и за това колко е несъвместимо то с християнския живот?!

И така, като се замислим сериозно над казаното, нужно е бързо да изгоним от своето сърце всякакви симпатии към подобна “мъдрост на древните”, да се отдръпнем от целия този мрак, да очистим живота си - и външния, и вътрешния, от всяко подобно демонично влияние, а близките ни хора да предпазваме от такива заблуди. За принадлежността си към тези или онези

езически култове трябва обезателно да се покаем и да изповядаме този грях!

Маловерие и нецърковност

Освен подобни отклонения от правилата на нашата вяра сега често се наблюдава и друго, по-незабележимо, но не по-малко отвратително предателство към православната вяра - презрението към самото Православие и към нашата майка - Православната Църква. Това е лекомислено, повърхностно и неуважително отношение към догматите, обредите и правилата, установени от нея. Това е нецърковен, безреден и безблагодатен живот, който въпреки това се провъзгласява за "православен", двойствен живот, при който човек от време на време е "вярващ" - в определени моменти и при определени обстоятелства, а в обичайната си дейност далеч не прилича на християнин. Това е безстрашно, безгрижно и фамилиарно общуване с еретици и хулители на нашите светини, гореща и активна дружба с този прелободееен свят, топла симпатия и съчувствие към лъжливите "добродетели" на света, неговите лъжливи понятия и хвалебствени химни към падналото човечество. Това е леко приемана в сърцето клевета и хула към църковния ред и установления, често съмнение за правилността на едно или друго църковно правило, пренебрежение към установените от Църквата пости и безучастно отношение към църковните празници и събития. Това е онази *топлохладност*, за която се говори в Апокалипсиса: „*Зная твоите дела: ти не си ни студен, ни горещ; о, дано да беше студен или горещ! Така, понеже си хладък, и нито горещ, нито студен, ще те изблювам из устата Си*“ (Откр. 3:15-16).

В средите на нашите вярващи отдавна вече тече

един страшен процес на вътрешно охлаждане към божественото, на вътрешно умъртвяване и отчуждение от Небесното, процес на отстъпление и измяна на Православието, на тайно отричане от Бога. Но при това външното изповедание на вярата сякаш расте, разширява се и гръмка заявява за себе си. Колко много желаещи да се приобщат към повърхностната вяра има, за да направят от любопитство няколко крачки в прекрасния свят на християнството, и колко малко желаещи остават да вървят по този път, тесен и скръбен, да изоставят целия си минал живот, да отхвърлят “прелестите” му, да въстанат против страстите си, волята си, да отхвърлят себе си и да не поглеждат назад към изоставения Содом! Повечето от семената на вярата падат върху тънка почва, покриваща камъка на безчувствието, или в тръни, или на пътя и биват изсушени, заглушени или похитени и потъпкани. Днес много повече отколкото в миналото са нужни труд, борба, мъдрост и трезвост, за да покълнат и се запазят плодовете на вярата.

Още в миналия век много от Светите отци са забелязали признаците на тази болест: „Образът на благочестието се поддържа най-лицемерно как да е, а от истинската сила на благочестието хората са се отрекли... “ „Оставена на произвола е вярата в Христа, а животът по заповедите Христови е отхвърлен. Приет е противоположен начин на живот и поради това вярата не може от въвеждаща да се превърне в действена, а още по-малко в жива, т. е. духовна. Вяра без дела на вярата, т. е. без изпълнението на Христовите заповеди, е мъртва.“ „Има християни, но е изгубено общото и еднакво познание за Истината, чрез което всичко да се съединява в едно духовно тяло, в един начин на мислене, в един дух, под едно общо начало - Христос. Днес всеки има повече или по-малко свой начин на мислене, своя религия и свой път, които са възприети

произволно или случайно, признавани за правилни или само оправдавани. Това безчислено стадо, изгубило връзката и единството си в истината и духа, изглежда пред духовния наблюдател като един огромен хаос. Всяка овца върви в някаква своя посока, без да знае накъде...“ „Оглушил ги е шумът на страшните земни грижи, шумът на чувствените увеселения и земното преуспяване. „*Душата им е прилепена към земята*“ и не е способна да възприема духовните впечатления“. „Всички ние обикнахме своите празни и глупави пожелания, обикнахме тленното и временното, плътта и кръвта, които живеят в тях - обикнахме вечната смърт! Тесният път е пътят на самоотричането, но на нас ни е тясно и на широкия път на своеугодието! Тясно ни е, бързаме, бутаме се един друг в препълнената вече пропаст на ада!..“ (свети Игнатий Бряччанинов).

„Целият свят се намира под влиянието на някаква сила, която завладява ума, волята и всички душевни сили на човека. Тя е отвъдна, зла сила. Неин източник е дяволът, а злите хора са само оръдие, чрез което тя действа. Това е антихристът, който идва в света. Това са неговите предтечи. Затова апостолът казва: „*Изпрати им духа на заблудението, духа на лъстта. Понеже не приеха истината на любовта*“ (старецът Варсонофий Оптински).

Могат да се намерят много подобни изказвания, пълни със скръб и горчиво предчувствие на всички онези страшни духовни бедствия, които се стовариха върху света в наше време и нанесоха тежки рани на цялото християнство. И краските на тази печална картина все повече се сгъстяват.

Външната страна на днешното православно християнство се украсява и тържествува, приема се от света и се възхвалява от него, а вътрешният живот крайно оскъднява откъм духовност и се отличава с необикновена немощ. Не се забелязва и това, което е свързано

с вечността и с живота в бъдещия век. То се измества на заден план, а на живота и устройството в днешния век се отделя усилено внимание. Навред се чуват и виждат дела и думи, на пръв поглед много внушителни, религиозни и благочестиви, но по същността си те са от този свят и преследват временни и жалки цели. За вечността не става дума, а ако стане - това е някакъв несериозен и често шеговит или несъществен разговор като за нещо далечно и мъгляво. Днес, когато се наложи да се беседва дори с най-църковни и ревностни християни за Царството Небесно (например при смъртта на някой от близките им), чувства се някаква невъзприемчивост към това понятие, като че напомнянето за другия, вечния живот не ражда в тях радост и умиротворение, а предизвиква на лицето им лека сянка на недоверие и скука. Колко често днес ние, православните християни, се опитваме да стимулираме себе си или ближния за някакво полезно дело със суетни, примитивни стимули, дори основани на някоя страст (на тщеславието, сребролюбието, гордостта и др.) и колко рядко се заставяме да се потрудим и поскъrbим заради Царството Небесно.

Разбира се, че такава “вяра” е мъртва! “Вяра”, която не ревнува за вечния живот, а за преходното, тленното. Такава “вяра” тласка и ще тласка човека към многото съблазни, развлечения и похоти на този прелюбодееен век, както и към различните му игри и превъплъщения и рано или късно ще встане срещу православната вяра, която, както винаги, откъсва човека от привличащата и пленяващата го земя и която го подтиква и насочва към небето, към Вечното и Божественото. На такива лъжевярващи нашата вяра винаги ще им се струва много сурова и умъртвяваща, забраняваща, скучна и мрачна. Наистина Православието без жива вяра и жажда за живот в бъдещия век става за обичайния този свят грешник непоносимо иго,

неподправено със сладост и веселие.

Всички хора са обикнали земята! Обикнали са „своите празни и глупави пожелания, обикнали са тленното, плътта и кръвта..“ Това е страшна язва! А колко често тя е незабележима и колко важно е през цялото време да проверяваме сърцето и ума си и да следим къде трупаме съкровището си: на небето или на земята; с какво оживяваме ревността към своите дела - с търсенето на Небесното Царство или на земното! Такава вътрешна подмяна на висшето с нисшето довежда до цяла верига предателства и измени към Православието. Като се ориентира към земното благополучие, макар и да се моли и да извършва много от обредите и правилата на църковния живот, целите на човека, неговите вътрешни движения и “поривите” му вече не са свети и високи, не са животворни и не пречистват душата, а я разслабват и обвързват със страсти. Тогава се променят много от понятията, а самата греховност и духовната ни нищета не се виждат вече в цялото си безобразие. Тогава много тъмни неща започват да изглеждат светли, горчивите - сладки, недопустимото - напълно полезно, фалшът - нещо правдиво и дори прекрасно. Учението на Светата Църква се пренебрегва, хората започват да изобретяват свои възгледи и учения за онези истини и заповеди, които, макар и да са чували от православни и от Свещеното Писание, не харесват заради православно им тълкуване.

По такъв начин “християните” стават все повече, а истинските поклонници на Господа Христа - все по-малко. За Църквата, за вярата, за християнството се водят все повече разговори, а за деятелния живот във вярата, за вътрешната борба със страстите - все по-малко. Истинският духовен живот се заменя с пряко противоположното нему търсене на душевни наслаждения. „Егоцентризмът и самодоволството, от които е пропит животът на повечето съвременни “християни”,

толкова е навлязъл във всичко наоколо, че всяко разбиране за това що е “духовен” живот за тях е напълно недостъпно и когато се залавят с “духовен живот”, при тях се получава само друга форма на самоудовлетворение”. „Християнската духовност се изгражда в тежка борба за придобиването на Царството Небесно, което започва в цялата си пълнота чак след края на временния свят. Истинският Христов воин не търси покой дори в предвиждането на вечното блаженство, в което може да се удостовери още приживе“ (иеромонах Серафим Роуз). Така изглежда състоянието на съвременните християни в днешно време.

Такова слабо разбиране на вярата, неприемането ѝ в цялата ѝ дълбочина и сила води до принижаване на самото понятие за Църквата, за нейното учение, води до нецърковност и изоставянето на преданията на Светите отци. То оставя човек в пълна самота, като че в жалка ладия сред бушуващите страсти на житейското море.

И така, когато човек възлага надеждите си на земния живот, тогава и сърцето му според учението на Евангелието е привързано към земята, цялата му дейност и мисленето му са насочени към земното и той вече не е способен да повдигне очите си към Небето - такъв живот не може да бъде християнски. Свети епископ Игнатий пише: „Свещеното Писание свидетелства, че християните подобно на иудеите ще започнат постепенно да охладняват към откровеното Божие учение. Те ще започнат да оставят без внимание обновяването на човешкото естество от Богочовека, ще забравят за вечността и ще насочат вниманието си към земния живот. С такова настроение и в такава насока те ще се заемат с развитието на своето земно положение, което сякаш ще бъде вечно, както и с развиването на падналото си естество за удовлетворяване на всички повредени и развратени изисквания и пожелания на душата

и тялото. Разбира се, Изкупителят, изкупил човека за блажената вечност, е чужд на такава посока. Нейното свойство е да отстъпва от християнството“.

Колко е важна и ценна днес във вярващия най-дълбоката преданост на учението на нашата Майка Църква, която го е родила духовно в Светия кръщелен купел! Колко необходима е най-горещата, твърда преданост към Светото Православие! Колко нужно е да сме пределно внимателни по отношение на бурния и стремителен поток на лъжедуховността, лъжерелигиозността и лъжедоброто! Необходимо е с покаяното чувство да се намират и отскубват от сърцето гнусните плевели - пристрастието към всичко временно и отчуждението от божественото, небесното и вечното! Замисли се за това! Може би и ти ще намериш в себе си признаците на тази разпространена днес болест! Със страх помисли дали няма да се окажеш един от онези лъжехристияни, които ще бъдат множество при пришествието на антихриста и в лицето на които този злодей ще намери свои предани поклонници.

„Дните на този век винаги са били лукави и ще пребъдат такива: но не е ли повече от всичко лукав нашият век и не изисква ли затова повече мъдрост от нас, за да изкупим това опасно време, като обърнем противодействието си срещу него в откупване на спасението“ (свети Теофан Затворник).

Струва ни се, че тук ще е целесъобразно да си спомним за онези митарства, през които преминава душата на умрелия в третия ден след смъртта. За нас е от особено значение винаги да помним този страшен час, когато ще стоим очи в очи с онова зло и безобразие, което ни е съпътствало в живота и с което сме общували. Църквата учи много и обстойно за митарствата. Много подробности за тях са ни известни и от откровенията, съобщени от умрелите, които са се явявали във видения или от върнали се към живота някол-

ко часа или дори няколко дни след смъртта си хора, които с ужас разказват своите страшни впечатления. Мнозина от тях до края на живота си остават в покаяно настроение и непрестанно се готвят за смъртта, за да не бъдат вече изненадани от бесовете митар.

Доста подробно и ярко повествуване за митарствата е съобщила във видение преподобната Теодора Цариградска (паметта ѝ се отбелязва на 30 декември). Кратко цитираме тук този момент от нейното житие.

Разказ за митарствата на преподобната Теодора Цариградска

Преподобната Теодора е живяла в Константинопол през първата половина на X век. Тя била омъжена, но останала вдовица, живеела благочестиво, служейки на бедни и странници, а след това приела монашество и се подвизавала под ръководството на преподобния Василий Нови (паметта му се отбелязва на 26 март). Починала на преклонна възраст. Григорий, ученикът на свети Василий, молел стареца да му открие задгробния живот на светата старица Теодора. Поради неотстъпните му прощби по молитвата на стареца на Григорий насън се открило чудно видение. Той се оказал в свята, прекрасна градина, където срещнал Теодора и успял да я попита за това как тя се разделила с тялото си и как е достигнала тази света обител. Преподобната му отговорила: „Как мога аз, скъпо чедо Григорие, да ти разкажа всичко? След това, което със страх и трепет изпитах, много неща забравих, още повече че видях такива лица и чух такива гласове, които не ми се е случвало никога, никога да видя и чуя през целия ми живот. Мога да кажа само, че щях да имам страшна смърт заради несправедните дела, които съм

вършила на земята, ако не бяха молитвите на нашия отец Василий. Само те направиха смъртта ми лека.“ След това преподобната Теодора разказала колко я уплашили при кончината ѝ множеството появили се изведнъж зли духове. Те донесли големи книги, в които били записани греховете на целия ѝ живот, и ги преглеждали с нетърпение, сякаш очаквайки всеки миг да се появи някакъв съдия. Като видяла това, тя усетила такъв трепет и ужас, че напълно изнемогнала, и оглеждайки се в страдание наоколо, търсела да види някой, който би могъл да прогони бесовете. В това мъчително състояние преподобната видяла два ангела, които застанали редом с нея, и злите духове веднага се отдалечили. „Защо вие, мрачни врагове на човешкия род, смущавате и мъчите душата на умиращата? Не се радвайте, тук нямате нищо ваше“, проговорил ангелът. Тогава безсрамните духове започнали да припомнят всичко, което светицата вършела на младини със слово, дело или помисъл. При това те много неща си измисляли, стареайки се да оклеветят преподобната. Накрая дошла смъртта, тя наляла нещо в чаша и го дала на преподобната да го изпие, а след това взела нож и ѝ отсякла главата. „Ах, чедо мое - продължила разказа си преподобната Теодора, - колко горчиво, горчиво ми стана! В този миг смъртта изтръгна душата ми, която бързо се отдели от тялото, така бързо, както птицата изхвърква от ръката на ловеца, ако той я пусне на свобода.“ Светозарните ангели приели душата на преподобната и започнали да се възнасят с нея към небето, а тялото на светицата останало да лежи на земята като свалена дреха. Когато светите ангели държали душата на преподобната, злите духове се приближили отново, като казали: „Ние знаем много нейни грехове, отговаряйте за тях пред нас.“ И тогава ангелите започнали да припомнят всички добри дела, които извършила светицата: нейното милосърдие, миро-

любие, любовта към Божия храм, търпението, смиренното, постите и много други подвизи, които преподобната извършила в живота. След това се явил и преподобният старец Василий и започнал да говори на ангелите: „Покровители мои, тази душа много ми е послужила, успокоявайки моята немощ и старост. Молих се за нея на Господа и Той ми дарува тази благодат.“ При това преподобният Василий дал на ангелите някакво ковчеже, като прибавил: „Когато минавате въздушните митарства, изкупвайте я, като вземате от това ковчеже и давате на лукавите и зли духове“. Ангелите взели преподобната Теодора и литнали нагоре в небесата, възнасяйки се сякаш по въздуха. И ето че по пътя им внезапно се изпречило първото митарство, което се нарича митарство на Празнословието и Сквернословието. Мъчителите поискали да им се даде отговор за всичко лошо, което преподобната Теодора някога е говорила, като я обвинявали в неприличен смях, насмешки и лоши песни. Всичко това светата била забравила, защото било изминало много време, откакто тя започнала да води богоугоден живот. Но ангелите я защитили.

По-нагоре се намирало митарството на Лъжата. Намиращите се там зли духове били много отвратителни, противни и свирепи. Те яростно започнали да клеветят светицата, но ангелите им дали от ковчежето и ги отминали.

Когато преподобната достигнала до третото митарство - Осъждането и Клеветата, излязъл най-старият от злите духове и започнал да разказва с какви лоши думи е оклеветила преподобната някого в своя живот. Той казвал и много лъжи, но удивително било колко подробно и точно са запомнили бесовете това, което самата преподобна вече била забравила.

Слугите на четвъртото митарство - Преляждането и Пиянството, били готови като хищни вълци да

погълнат светицата, като ѝ припомняли как тя яла сутрин, без да се помоли на Бога, яла преди обяд и вечеря и без мяра и нарушавала постите. Стараейки се да изтръгне душата на Теодора от ръцете на ангелите, един от злите духове казал: „Не беше ли ти обещава при Светото кръщение пред своя Господ Бог да се отречеш от сатаната и от всичките му дела и от всичко, което принадлежи на сатаната? Като даде такъв обет, как можа да извършиш всичко, което си извършила?“ И бесовете изброили дори всички чаши вино, което била изпила преподобната Теодора през живота си. Когато тя рекла: „Да, това е било и това го помня“, ангелите отново дали от ковчежето на свети Василий, както правели това при всяко митарство, и продължили нататък.

„Знаят ли хората на земята какво ги чака тук и с какво ще се срещнат след смъртта си?“ - попитала преподобната Теодора ангелите. „Да, знаят - отговорил ангелът, - но насладите и прелестите на живота така силно действат върху тях и така завладяват вниманието им, че те неволно забравят за това, което ги чака след смъртта. Добре е на ония, които помнят Свещеното Писание и правят милостиня или някакви други благодеяния, които впоследствие могат да ги откупят от вечните мъки на ада. Но горко на ония, които живеят така небрежно, като че ли са безсмъртни, и мислят само за богатата на стомаха и за гордостта си. Ако внезапно ги настигне смъртта, тя окончателно ще ги погуби, понеже те няма да имат в своя защита никакви добри дела. Тъмните князе на тези митарства ще отведат след много мъчения в мрачните места на ада душите на такива хора и ще ги държат там до Христовото пришествие. Така и ти, Теодора, би пострадала, ако не бе получила от Божия угодник Василий даровете, които тук те спасиха от всичко лошо.“ Беседвайки така, те достигнали петото митарство - Лениостта, къде-

то се изтезават грешниците за всички дни и часове, прекарани в празност. Тук се задържат тунеядците, които се леният да посещават в празнични дни Божия храм. Там също така се изпитват унието и небрежността както на светските, така и на духовните хора и се разглежда безгрижието на всеки за собствената му душа. Мнозина биват низвергнати оттам в пропастта. Ангелите възмездили недостатъците на преподобната с даровете на св. Василий и тръгнали по-нататък.

Шестото митарство - Кражбата - те преминали свободно, а така също и седмото митарство - Сребролюбието и Скъперничеството, защото по Божията милост преподобната винаги се задоволявала с това, което ѝ давал Бог, и усърдно раздавала това, което имала, на нуждаещите си.

Духовете на осмото митарство - Рушветчийството, изтезавачи за подкупи и ласкателства, заскърцали от злоба със зъби, когато ангелите преминали покрай тях, защото нямали нищо против преподобната.

Деветото митарство - на Неправдата и Тщеславието, десетото - на Завистта и единадесетото - на Гордостта, ангелите също преминали свободно.

Скоро на пътя им се изпречило дванадесетото митарство - на Гнева. Най-старият от духовете, изпълнен с гняв и гордост, заповядал на слугите си да мъчат и изтезават преподобната. Бесовете повторили всичките ѝ думи казани в гняв, припомнили дори как е поглеждала тя с гняв децата си или пък строго ги е наказвала. На всичко това ангелите отговорили, като дали от ковчежето.

Като разбойници се втурнали към нея злите духове на тринадесетото митарство - Злопаметството, но като не намерили нищо в своите записки, горчиво заплакали. Тогава преподобната се осмелила да запита единия от ангелите откъде злите духове знаят кой какво лошо е сторил през живота си. Ангелът отговорил:

„Всеки християнин при Светото кръщение получава ангел пазител, който невидимо го пази от всичко лошо и го наставлява към доброто, който записва всички добри дела, извършени от този човек. От друга страна, зъл ангел през целия му живот следи злите дела на хората и ги записва в своята книга. Той записва всички грехове, в които, както сама видя, се изпитват хората, преминаващи митарствата и отпращащи се на небето. Тези грехове могат да попречат на душата да влезе в рай и да я отведат направо в бездната, в която живеят самите зли духове. Там тези души ще живеят до Второто пришествие на Господа наш Иисуса Христа, ако нямат добри дела, които да ги изтръгнат от ръцете на дявола. Хората, които вярват в Светата Троица, които се приобщават колкото се може по-често със Светите тайни на Тялото и Кръвта на Христа Спасителя, направо се възнасят на Небето без всякакви препятствия. А светите ангели Божии са техни защитници и светите Божии угодници се молят за спасението на душите им. За злочестивите и зловерни еретици пък никой не се грижи и ангелите също не могат да кажат нищо в тяхна защита.“

В четиринадесетото митарство - Разбойничеството, което ангелите достигнали, се изпитвали всички, които някога са блъскали някого в гняв, биели са го по страните или с някакъв предмет. И това митарство ангелите минали свободно. Внезапно те се оказали в петнадесетото митарство - Магьосничеството, Чародейството, Отровителството и Призоваването на бесовете. Тук имало змеевидни духове, чиято цел била да вкарват хората в съблазън и разврат. По благодатта Христова преподобната бързо преминала и това митарство. След това тя запитала дали за всеки грях, който човек извърши на земята, се изтезава в митарствата или може още приживе да се заглади този грях, за да се очисти от него и да не се мъчи при митарствата. Ангелите

отговорили на преподобната Теодора, че не всички така подробно биват изпитвани, а само тези, които подобно на нея не са се изповядвали чистосърдечно преди смъртта си. „Ако аз бях изповядала на духовния си отец без всякакъв срам и страх всичко греховно и получех прошка - казала преподобната Теодора, - бих преминала безпрепятствено всички тези митарства и в никой грях нямаше да бъда изтезавана. Но понеже не исках чистосърдечно да изповядам пред отеча греховете си, тук ме изтезават за това. Разбира се, много ми помогна, че през целия си живот се стараех и исках да избягвам греха. Онзи, който усърдно се стреми към покаянието, винаги бива простен от Бога и поради това преминава свободно от този живот към блажения задгробен живот. Злите духове, които се намират в митарствата със своите писания, не намират нищо записано, като ги разтворят, защото Светият Дух прави невидимо всичко записано. Те виждат и знаят, че всичко, което са записали, е заличено благодарение на изповедта и тогава много скърбят. Наистина велико спасение има в изповедта на човека! Тя спасява мнозина от беди и нещастия, дава възможност безпрепятствено да се преминат всички митарства и да се приближим до Бога. Някои не се изповядват, понеже се надяват, че имат още много време и за изповед, и за поправяне на греховете. Други просто се срамуват да разкажат на изповед пред духовника греховете си. Именно такива хора ще бъдат изпитвани най-строго в митарствата. Има и такива, които се срамуват да изкажат всичко пред един духовен отец, а избират неколцина и откриват пред един едни грехове, а пред друг - други и така нататък. За такава изповед те ще бъдат наказани и ще претърпят много при преминаването на митарствата.“

Незабелязано приближило шестнадесетото митарство - на Блуда. Изтезателите се изумили, че светицата безпрепятствено достигнала до тях, и когато започ-

нали да говорят какво е сторила приживе, дали много лъжливи показания, като привеждали за доказателство имена и места. Така постъпили и слугите на седемнадесетото митарство - Прелюбодеянието.

Осемнадесетото митарство - Содомското, където се изтезават всички протиеестествени блудни грехове и кръвосмешенията, всички най-противни и извършвани тайно дела, за които, както казва апостолът, е срамно и да се говори, преподобната Теодора преминала бързо. Когато стигнала по-високо, ангелите ѝ казали: „Ти видя страшните и отвратителни блудни митарства. Знай, че малко души ги преминават свободно. Целият свят е потънал в злото на съблазни и сквернота и почти всички хора са сластолюбиви, защото *„помислите на човешкото сърце са зло още от младините му“* (Бит. 8:21). Малцина умъртвяват плътските похоти и малко са онези, които свободно преминават покрай тези митарства. Повечето от достигналите дотук погиват. Властите на блудните митарства се хвалят, че те повече от всички други попълват огненото родство в ада. Благодарни на Бога, Теодора, че си преминала тези блудни мъчителни поради молитвите на твоя отец. Повече не ще усетиш страх.“

На деветнадесетото митарство - Идолослужението и всякаква ерес - преподобната не била изпитвана с нищо. В последното, двадесетото митарство - Немилосърдието и Коравосърдечието - били записани всички немилостиви, жестоки, сурови и ненавиждащи. Душата на човек, който не е спазвал Божиата заповед за милосърдието, се хвърля от тук в ада, където я затварят до всеобщото възкресение. Като досадни пчели долетели слугите на жестокия бяс, но като не намерили нищо в преподобната, си отишли. Радостните ангели преминали със светицата през Небесните врата. Когато възлезли на Небето, водата, която била над земята, се разтворила, а след това отново се съединила. Лику-

ващ сонм от ангели посрещнал светицата и я завел пред Божия престол. Когато вървели, върху тях се спуснали два Божествени облака. Божият престол се намирал на необикновена висота и бил толкова бял, че озарявал всички предстоящи пред него. „Там всичко е такова, че не е възможно да бъде разбрано, нито пък обяснено; умът се помрачава от недоумение, а паметта изчезва и аз забравих къде се намирам“ - така разказвала преподобната Теодора. Тя се поклонила на невидимия Бог и чула глас, който заповядвал да ѝ бъдат показани всички души на праведните и грешните и след това да ѝ бъде даден покой.

След разказа си Теодора показала на Григорий небесната обител, въвела го в двореца и в градината, където той, поразен от благата, искал да узнае за тях по-подробно, но преподобната казала само, че всичко това е неземно и се дава на тоя, който в земния си живот понася много скърби и злини, спазва Господните заповеди и точно ги изпълнява. И така, като се поклонил на светицата, Григорий се върнал вкъщи. Събудил се и се замислил за видяното. Понеже се страхувал дали това не е бесовска измама, побързал да иде при учителя си, преподобния Василий, но онзи го изпреварил и сам разказал всичко това, което видял Григорий, като го помолил да запише видяното и чутото за полза на ближните.

Струва ни се, че всеки каещ се християнин ще намери в този разказ огромна полза за себе си и ще се замисли със страх за това, което го чака след смъртта. Той ще пожелае, докато още има време, трезво да преосмисли живота, постъпките, думите и мислите си и да побърза да изповяда всичко греховно, без да скрива нищо, като отхвърли нерешителността си.

Блудният грях

Нека в повествуването за митарствата обърнем внимание на това, което ангелите открили за блудния грях - че душите биват задържани и изтезавани най-вече при това митарство и най-често оттук бива низвергната в ада, тъй като целият човешки род е крайно блуден и сладострастен, невъздържан и развратен, така че рядко ще се срещне и един човек, непричастен към този смраден грях. Четейки древната история на човечеството в книгите на Стария Завет, ние виждаме колко пъти именно плътската развратеност е погубвала народи и страни и е довеждала Божия гняв и наказание. Така при потопа е било унищожено цялото човечество, освен осем души и това е било наказание за развратеност. С горяща сяра била изгорена Содомската земя с цялото ѝ население - пет града в плодородната, богатата със земни блага долина, където сега е Мъртво море, морето, в което няма риба, защото дори и да попадне в него от река Йордан, тя веднага загива във водите му. Местността наоколо е мъртва, гола, лишена от живот, покрита с прах и пепел и дори въздухът тук е нездравословен. Ето такова страшно надгробие е издигнал Божият гняв върху останките на развратилия се народ, който забравил всякакъв срам. Това е паметникът на греха и напомняне за онези мъки, които очакват подобни грешници във вечността. Ето колко отвратителен е блудният грях пред Бога! Ние знаем от Светото Писание, че никой блудник не ще влезе в Царството Небесно, било то поради прелюбодеяние, ръкоблудие или кръвосмешение, да не говорим за мъжеложството, содомията и други подобни грехове.

Но нашето време надминава всички времена по масовата си развратеност, по дълбочината, разюздаността и безсрамието на разврата. Всичките пет части

на този свят са осквернени вече от онези грехове, заради които са били изгорени, изпепелени и потопени в солените, отровни води петте града в долината Сидим. И ние помним, че при края на света цялата земя ще бъде изгорена за подобно отстъпление от Божиите заповеди, за развратеност и неистов блуд, за поклонение на сатаната и за изпълнение на неговите дела.

А колко се развихри този разврат в наши дни! Огромни сборища от развратници се обединяват вече в нечестиви общности, създават свои клубове, свои фирми и свое изкуство, диктуват на целия свят своите моди, вкусове и дори издават илюстрирани книги със съвети как по рафинирано да се отдава човек на този разврат, как най-тежко да оскверни, унижи и опорочи тялото и душата си, как най-лесно да се отдалечи от Бога и да стане трудноизцелим, как да му се постави клеймото на дявола. За широкото разпространение на тази съблазън се използват всички постижения на съвременността, всички средства за въздействие на съвременната наука върху душите на хората: телевизията, киното, списанията, вестниците, рекламата, музиката, живописата и литературата, като всичко това, с помощта на съвременната техника, е оформено така ярко и впечатляващо, “осезаемо”, че подобно на остър тънък и дълъг нож се врязва в съзнанието, поражява чувствата и навлиза дълбоко в сърцето на човека. Подобно на отровен газ, пуснат направо в лицето на обърканата жертва, то внезапно парализира и замъглява разума, прониква във всички вътрешности, навлиза в кръвта, лишава от живота и за много години отравя душата и тялото. Днес дори и най-малките деца виждат и знаят за най-отвратителните полови извращения всичко, което преди са знаели само най-пропадналите хора. А сега децата подобно на содомските юноши вече усилено се стараят да подражават на възрастните негодници и бързат да се докоснат до смъртоносната отрова, да

опитат от смъртоносния плод, от който за цял живот (дори и да започнат покаяна и очистителна работа над себе си) в душите им ще остане тежка рана, язва, понеже нито една греховна зараза не се просмуква толкова дълбоко в сърцето, както развратът, още повече онзи, който е опознат от детинство.

Разпространителите на тази отрова могат да бъдат смятани без колебание за най-тежки престъпници - лоши дори от убийци и грабители. Онзи, който не се бори (имайки такава възможност) с порнографската отрова, която днес като мръсен въздух влиза лесно във всеки дом през отворените прозорци, който не се ограда сам, не опазва ближния и особено децата - такъв е причастен към тежко престъпление (подобно на онзи, който, виждайки човек, застанал на релсите пред връхлитащ върху него влак, не го е извикал и не го е грабнал, а спокойно е гледал смъртта му). "Християнин", който се запленива от подобно "забавление" - гледа порнографски снимки, филми и други подобни, - не е християнин! Светото Евангелие ясно ни предава словото Божие: *„Слушали сте, че бе казано на древните: „не прелюбодействай“. Аз пък ви казвам, че всеки, който поглежда жена с пожелание, вече е прелюбодействал с нея в сърцето си“* (Мат. 5:27-28). В Стария Завет на израилския народ е бил даден закон да убива с камъни и след това да изгаря блудниците. А днес в общество, което най-често нарича себе си "християнско", за срам се смятат не блудът и развратът, а целомъдрието! Много млади хора, които още не са осквернили телата си с блуд, се срамуват от другарите си и се стараят да изглеждат разпътни, търсят случай по-скоро да познаят греха, за да се похвалят с това пред връстниците си и да придобият уважение в техните очи - и това не са редки, а повсеместни случаи.

Колко често днес свещеникът дълго и упорито се

труди над такъв нещастен, развратен, но търсец спасение млад човек, скърби и се опитва да постигне здраве, но тези усилия рядко достигат целта си. Грехът вече е усвоен, средата предразполага към него, а вярата и страхът са толкова малко в съвременния свят. Остава ни само да викаме, да умоляваме и предупреждаваме: „За Бога, заради спасението на душата, заради вечния живот - не посявайте от самото начало в душата си семето на този грях и не отравяйте сърцата си, защото ще се намерят ли след това достатъчно покаяни сълзи, за да угасят пламъка на страстта, който толкова лесно са разпалва в нашето изпепеляващо време, в което всичко наоколо е изсушено, няма страх Божи, няма вяра и надежда за бъдещ живот, а навред се шири само сладострастие и царува похот!“

Свети митрополит Дмитрий Ростовски, разглеждайки подробно събитията, описани в книгата Битие, дълго разсъждава за страшното наказание, постигнало содомяните и съседите им, рисува страшната картина на този грях, мерзостта му, пагубността и обречеността му. Тук ще цитираме съкратено избрани извадки от това слово на Светия отец.

„Там, където хората са променили човешкия си нрав и са се уподобили на свините, обичащи мърсотията и калта, ангелите отстъпват, а вместо това към такива се приближават бесовете и се сдружават с тях. Бесовете обичат такива хора и молят Христа да им разреши да живеят в тях както в свинете гергесински. А като им се разреши, те се заселват в такива и ги тласкат към пропастта на смрадното Содомско езеро и дори ги потапят в адската бездна...“

Содомският грях е най-големият от всички, най-тежкият и най-жестокият. Той предизвиква Божия гняв повече от всички други и очевидни грехове. За него Бог иска не само вечно наказание и адски мъки, а е заповядал такъв грешник да бъде умъртвяван с нака-

зание (Лев. гл. 20). Сам Той пръв наказал с огнено наказание содомяните, като дал пример, че и впоследствие такива ще бъдат наказвани без пощада.

Когато блудната лобострастна похот надделее в някой и се превърне в навик, тя го ослепява. Дори и да не прави слепи плътските очи на такъв човек, тя погубва очите на ума му, за да не вижда ни Бога, ни хората, нито дори самия себе си. Защото такъв човек вече нито от Бога се бои, нито от хората се срамува, а и себе си не щади, но както слепият пада в ямата, така и той пада и погива в блудната пропаст...

Бог много се гневи на оскверняващия се с блудния грях човек, защото такъв не само престъпва Божията заповед, която повелява да не се прелюбодейства, но и в новата благодат на Самия Син Божи, Христос нашия Спасител, нанася голяма обида, *“като прави членовете Му - както казва апостолът, - блудни членове”*. Телата ни са Христови членове, затова и оскверняващият тялото си с блудство осквернява членовете Христови в себе си.

Ако в онези древни времена преди Христовото въплъщение и даруването на закона в Моисеевите скрижали Бог не е пощадил блудниците, а едни е изтребил в потопа, други пък е погубил с огън и каменна градушка, пратена от небето, как тогава ще пощади сега, когато законът Му е даден и Христос вече живее в човешко тяло, когато дори гражданските закони забраняват блудните дела и когато навсякъде за тях се полагат страшни наказания? Ако дълготърпеливият Господ не посича веднага с пригответения меч Своя враг и не го убива в самото блудно дело, очаквайки покаянieto му, ще дойде време, когато Той, *„ще умие стъпките си в кръвта на нечестивеца“* (Пс. 57:11), ако не се покае. Става и така, че и в самото греховно дело грешникът бива постиган поради гнева Божи от внезапна смърт, както и потопа постигнал вселената, ко-

гато хората се женили и посягали, и както върху Содом неочаквано се излял огнен дъжд, докато мнозина вършели този грях. И в наше време, когато блудникът върши греха си, Бог се гневи на него като на враг и мечът на Божието наказание виси над съгрешаващия, а адът под него отваря своята паст, геената огнена се възпламенява, а незаспиващите червеи се множат за него, чакат го тъмнината и тартарските мъки, а бесовските ръце са готови да го похитят и биха го похитили тоз час, ако това не им се забраняваше от Бога. Светите ангели, виждайки скверно дело, се отвращават, светците се погнусяват, ангелът пазител плаче, а демоните се радват. Блудникът пък няма в ума си дори представа за това, защото е сляп и не вижда Бога и готвеното от гнева Божи вечно наказание.

Слепият с ума си блудник не вижда и хората, тоест не се срамува от тях, сякаш не ги забелязва, макар и да знае, че на всички са известни неговите беззакония и че всички му се присмиват; но той нехае за това, понеже е погубил срама си. Ненапрасно древните елини идолопоклонници са изобразявали блудната страст като юноша, когото наричали Купидон, сляп и гол, с покрити и вързани очи. В този юноша те изобразявали безсрамието на лободейството, което не го е грижа за голотата и разкриването на другите си дела. Накрая слепият с ума си блудник не вижда и самия себе си, тоест не го е грижа, че живее със земното. Той не вижда от какво велико благо се лишава, погубвайки тройните си блага: външните, които има от фортуната или благополучно придобити по щастлива случайност; естествените блага - за тялото си; и накрая вътрешните - душевните и духовните блага.

Блудното невъздържане въвлича в бедни не само един човек и не само него лишава от временните блага. То разорява и опустошава цели градове и страни, отнема скиптри на царе и прави войнската сила немощна

и безчестна. Невъздържаният блудник губи и естествените блага на своето тяло, които са телесното здраве, благолепието на лицето и красотата на очите, приятността на гласа, бодростта и храбростта, здравината и силата. От невъздържана похот всичко това в човека отслабва, намалява и като цвят увяхва и погива. Нещо повече, когато към някой такъв се прилепи лошата и много мъчителна болест, трудно излечимата френска проказа, тогава тя като незаспиващ червей изяжда цялото тяло и го покрива със струпеи от главата до петите. То започва да изпуска лоша смрад и прави човека отвратителен за останалите. Блудникът погубва също така и плода, който би трябвало да има в законното и честно съпружество за слава Божия, изхвърляйки го в блудницата като в блато. Всеки прелюбодеец погубва и истинската любов и съюза със съпругата си, защото тя, като разбере, че мъжът ѝ прелюбодейства, започва да го ненавижда и да се гнуса от него. Друга пък, за да отмъсти, сама започва да прелюбодейства. Накрая такъв погубва и годините на живота си, защото, когато блудникът е невъздържан, силите му отслабват, дните на живота му се съкращават и той преди време остарява и умира. Но преди да дойде старостта, на такъв често се случва да изгуби живота си или от отрова, или от убийство, защото заради блудници някои се бият до смърт помежду си, както заради Таисия, египетската блудница, която била прекрасна по лице, мнозина се карали и биели, обагряйки прага на дома ѝ с кръв.

Когато човек потъне в блудните страсти, всички вътрешни душевни блага намаляват. Паметта му изнемогва, разумът му се помрачава, а свободната воля започва да служи робски на страстите му. Когато у някого започне да господства този грях и той привикне към него, такъв *„не доброто, което иска, прави, а злото, което не иска, него върши“* (Рим. 7:19).

Всички онези добри и богоугодни дела, чрез които се заслужава спасението, отслабват в него и се превръщат в противоположните си.

Но най-голямата загуба за христолобивата душа се състои в отнемането на Божията благодат, тъй като такава душа, ако не се покае, става чужда на Божието осиновяване, наследяването на Царството Небесно, на дружбата с ангелите, на общуването със светците, на вечното съцарстване с Христа и превъзделеното съзерцание на Неговото лице, в които е цялото веселие и радост, цялото блаженство и услада за Божиите светци. Всичко това отдаденият изцяло на своите плътски похоти любострастен блудник губи и не съжालява за него. Накрая той бива хвърлен на вечни мъки, на неугасимия огън и незаспиващия червей, на тъмата и тартара, от който се страхува и самият сатана, но всичко това той като слепец не вижда и не желае да вижда, не го разглежда, не разсъждава и не щади себе си, подготвяйки си страшни мъки.

„Тогава Господ изля върху Содом и Гомора като дъжд жупел и огън от Господа от небето“ (Бит. 19:24)... Дъждът, пратен от небето бил горяща сяра. Наистина сурово наказание, защото сярата се запалва по-бързо от всякакво друго вещество, гори с ужасен огън, а освен това изпуска нетърпима смрад. Така това наказание се оказало подобно на смрадния грях содомски: за плътското разгаряне - огън, за смрадта на греха - смрадта на сярата.

Содомската страна била подобна на Божия рай, както и страната Йорданска, докато содомяните не разгневили Бога и не предизвикали за себе си и за цялата страна Божието наказание, както е казано: *„Лот дигна очи и видя цялата околност Йорданска ... като рая Божи“* (Бит. 13:10). А когато гневът Божи изсипал дъжд върху грешниците и ги изтребил, тогава и цялата им страна превърнал в пусти-

ня. И както преди тя приличала на рай по красотата си, по изобилието на прекрасни плодове и добротворния си въздух, така след това станала като ада - грозна, мрачна и тлетворна. Нека да се страхуваме, люде, дръзващи без страх да прогневяваме Бога с отвратителните си грехове и беззакония, за да не ни постигне и нас наказанието Божие! А то ще ни постигне, ако не се покаем, ако не в този, то в бъдния век не ще избегнем наказанието, защото грях, неочистен чрез покаяние, не ще остане ненаказан или във временния живот, или във вечния. Разореният Содом е образ на нашата душа. Както преди прогневяването на Бога и преди гибелта си той приличал на рай, а след това, когато поради греховете му от него била отнета Божията милост и бил подложен на наказание, станал като ад - димен, смраден, пустинен, безводен и неплоден, така и душата ни преди развърщането си и преди отклоняването ѝ към лоши дела е като рай: Бог живее в нея, Дух Свети пребивава в нея, светите ангели я пазят, реките на Божията благодат я изпълват и духовните плодове се множат. Но щом падне в греховния ров и не се погрижи да стане от него, а започне да пада все по-надолу от грях в грях, тя заприличва на ада: Бог я напуска, Светият Дух бива опечален, ангелите се отвръщат, пресъхват реките на Божията благодат, губят се духовните плодове и тя става неплодна, дими с греховна смрад и увеличава в себе си пламъка на греховните похоти. Само с това е блажена душата, че може (което вече е невъзможно за Содом), ако поиска, от подобие адово пак да се превърне в райска красота - чрез покаянието.“.

Прелюбодеянието

Прелюбодеянието е падение на несвободен човек с несвободна жена, тоест на онзи, който има законна жена, с такава, която има свой мъж, или падение на свободен с несвободна или обратното.

Прелюбодеянието е повреждане и оскверняване на чуждото и своето ложе. Ако и двете лица са несвободни, те едновременно оскверняват и чуждото, и своето ложе, като не запазват законния си брак и престъпват границата на закона. Затова този грях се осъжда по-строго от греха на любодеянието.

Падението на такива е голям и тежък грях, който съдържа не само тежестта и отвратителността на блуда, но и поврежда и осквернява законния брак, като прекослови на Твореца и Законоположителя Бога. Прелюбодействащият разделя това, което Бог е съчетал, разсича на две една плът и нанася обида на тайната на Съпружеството. Затова грехът на прелюбодеянието е двойно по-голям грях от любодеянието и виновността му е по-голяма. Любодеянието осквернява само две свободни лица - любодееца и любодейката, а прелюбодеянието се простира върху четирима. Двама то осквернява, а на другите двама нанася обида. Затова и епитимията за прелюбодееца св. Василий Велики определя така: блудникът се подлага на запрещение за 7 години, а прелюбодеецът - за 15 години (виж. Кормчая книга, 58 и 59 правило). А св. Златоуст смята прелюбодеянието за по-страшно дори от разбойничеството: „На всеки Бог е дал жена и е определил законите на естеството, като е установил съчетаването с нея. Затова престъпването с друга е разбойничество и кражба, защото ние не страдаме толкова силно, когато задигат имуществото ни, както когато се подронва бракът

ни“ (за Послание към Солуняните 4,6). Прелюбодее- нието в Стария Завет не се удостоверяло с помилване и прощение и с никакви жертви не можело да се очисти. За него не е споменато в книгата Левит, където се описва какви жертви за какви грехове следва да се принасят. За прелюбодее- нието не била определена жертва или очищение, а какво? - смъртно наказание. То било изгребвано и очиствано в хората Божии не по друг начин, а само със смъртно наказание (Лев. 20:10; Втор. 2:22).

Прелюбодее- нието, дори и да не е разкрито, се съпровожда с непрекъснати вътрешни мъки на съвестта. Вътрешният червей постоянно гризе, изобличава, отег- чава и довежда до отчаяние. Ако пък излезе наяве, следва голям срам, неукротима ярост на мъжа, чието ложе е осквернено, или гневът на собствената жена на съгрешил- лия и достойно наказание от праведния съд.

Грехът на прелюбодее- нието се е наказвал винаги и при всички народи с жестоки наказания или мъки. Опилий, римски цар, заповядвал прелюбодеецът и пре- любодейката да бъдат връзвани заедно и хвърляни в огъня. Август, Тиберий, Дометиан, Аврелий и Север установили за прелюбодее- нието следното наказание: да се превиват короните на две дървета, да се връзват за тях краката на виновния и да се пускат, така тялото на грешника или грешницата бивало разкъсвано на ча- сти. Другите римски царе позволявали на мъжа безна- казано да убива жена си и прелюбодее- ща с нея, ако ги свари съгрешаващи. Древногръцкият цар Седа- лий издал закон със секира да се отсичат главите на прелюбодее- щите, ако бъдат сварени в прелюбодее- яние. Саксонците убеждавали прелюбодее- цата сама да се обеси, а трупа ѝ изгаряли и обесвали прелюбодее- ца над тази клада. Египтяните пък биели прелюбодее- ца с желязо, като му нанасяли хиляди рани, а на прелюбо- дейката отрязвали носа. Куманите качвали жената гола

на едно магаре, разкарвали я през целия град и я биели. Бразилците или убивали такива жени, или ги продавали като робини. Някъде отрязвали на жените носа и ушите, а на мъжете - членовете на прелюбодеянието. Много и други страшни наказания е имало за прелюбодействащите в различните страни.

Днес сред християните такива грехове са много-числени, но смъртно наказание за тях не се полага. Изобщо днес този грях слабо се наказва и само Праведният Съдия ще наказва за него в бъдещия век.

Откъде произтичат стоварващите се отвсякъде върху нас големи бедствия? - Божието възмездие ни наказва заради греховете ни, а ние не искаме да видим вината си и да се покаем.

Пиянството

В творенията на свети Димитрий Ростовски се среща едно много полезно и вразумително, устращаващо и отрезвяващо наставление за онези, които имат слабост към спиртните напитки. И тази страст стана в наше време една от най-разпространените и предизвикващи много зло, мъка, нещастие и беззакония. За това ще приведем тук в съкратен вид това разсъждение на Светия отец с цел да предизвикаме разкаяние и желание да се преодолее тази болест, ако читателят ни е болен от нея.

„Виното е присмехулко, сикерът - размирник; и всякой, който се увлича от тях, е неразумен“ (Притч. 20:1). Пиянството причинява такава голяма вреда, че за това няма нужда и да се говори, защото всеки може да го види в ежедневния живот.

Славният сред древните елини философ Анахарсис казвал, че лозата ражда три грозда: първо, гроздът на услаждането, второ - на упоението, и трето - гроздът

на тъгата. Той пояснявал това в този смисъл, че изпитото незначително количество вино е услаждащо и полезно за човека, защото утолява жаждата, целително е за стомаха и весели сърцето, докато пиенето в голямо количество опива човека и поражда многочислени кавги, разпалва яростта и подтиква към сбиване, след което следва голяма тъга.

... Наистина пиянството е содомо-гоморско грозде и не други са гроздовете му, а жлъчта и горестта, изпълнени със змийска отрова и раждащи ярост, защото каквато е градината, такива са и плодовете ѝ!

Първият грозд на жлъчната лоза е помрачаването на разума, изменението на ума и погубването на паметта, защото силата на опиянението, надигайки се от напълнения с вино стомах към главата, затъмнява мозъка и смущава ума. Затова се случва мнозина в пиянството си да забравят за себе си и като безумни да не знаят какво говорят и вършат. Ако пък им се случи някаква беда или безчестие, или пък бъдат наранени, на сутринта не го помнят.

Другият грозд е безсрамието, защото пияният не се срамува от никого, но погубил срама си, произнася отвратителни, хулни, безсрамни и недостойни за целомъдрения слух слова и устата му става като празен обор, изпълнен със смраден тор, а езикът му прилича на лопата, с която се изхвърля този тор. Сърцето на такъв човек пък не може да бъде нищо друго освен съкровено място на много злини, откъдето не може да произлиза добро, а само зло, както се казва в Евангелието: *„Лошият човек от лошото съкровище на сърцето си изнася лошо; защото от препълнено сърце говорят устата му“* (Лука 6:45).

Третият грозд на опияняващата лоза е неопазването на тайната, защото всичко онова, което трезвият крие дълбоко в сърцето си и го погребва в мълчание, било то свои или поверени му от друг тайни, пияният

прави достойние на всички. Освен това той си спомня и възкресява като мъртвец и всичко онова, което е било извършено отдавна и е предадено на забравата. Такъв прилича на бъчва, пълна с младо вино, където в шумящата и изливаща се напитка плодът не се задържат на дъното, а се издига нагоре, и изтласкван от бъчвата поради вътрешната топлина изтича навън. Подобно на това и в пияния човек силата на опиянението нарушава сърдечните тайни и ги тласка навън. Той с устата си разкрива тайни така, както се изхвърля храната от стомах, препълнен с пиене. В пияния те двете, т. е. храната и тайните, се превръщат в бълвоч.

Четвъртият грозд на опияняващото содомо-гоморско грозде е разпалването на похотта за плътско смешение. Затова и апостолът увещава: *„И не се опивайте с вино, от което произлиза разпътство“* (Еф. 5:18), а св. Василий Велики казва: „Несъмнено от виното като от някакъв източник извира неудържима похот, която много превъзхожда дори неистовството на всички безсловесни спрямо женския пол; защото безсловесните животни не преминават границата на естественото, а опиващият се с вино в мъжете търси женския пол и в жените - мъжкия“.

Петият грозд, изпълнен със змийска и аспидна отрова, са яростта, гневът, враждата, кавгите, побоищата и кръвопролитията. Пророк Осия казва: *„Блудство, вино и пътиета завладяха сърцата им... „Денят е нашият цар!“*, казват князете, *разпалени до болест от вино...“* Затова и Соломон изказва порицание: *„У кого - ах? У кого - ох? У кого - караница? У кого - скръб? У кого - рани без причина? У кого - зачервени очи? У ония, които се заседяват около вино, които ходят да издирват подправено с аромати вино“* (Притч. 23:29-30). И Сирах увещава: *„Към виното не се показвай храбър, защото виното мнозина е погубило. Пещта*

изпитва якостта на острието чрез каляване; тъй и виното изпитва сърцата на горделиви чрез пиянство.“ И пак той казва: *„Виното е тъга за душата, кога се пие много, при раздразнение е свада. Излишната употреба на вино увеличава яростта на неразумния...“* (Сир. 31:29-30; 34-35).

Шестият жлъчен грозд на опияняващата лоза е повреждането на здравето, отслабването на телесните сили, треперенето на ръцете, промяната на очите, стомашните болки, стоновите, недъзите, преждевременната старост, намаляването на броя на годините и ранната кончина.

Седмият грозд е пропиляването на имуществото, изгубването на богатствата и отсъствието на приходи. *„Работник, наклонен към пиянство, не ще се обогати“* (Сир. 19:1). О, колко много са тези, които от голямо богатство са достигнали крайна нищета! Пример за това може да бъде блудният син.

Осмият грозде е лишаването от спасение, защото пиянството погубва както материалните, така и духовните богатства. То се осмелява да върши всякакви грехове, защото онзи грях, от който трезвият човек се гнуси, бои или срамува, в пияно състояние не се срамува, не се бои и не се гнуси да извърши. За това ясно говори и свети Златоуст: *„Пиянството, ако и да намери в някого и целомъдрие, срам, разум, кротост и смиrenomъдрие, всичко хвърля в бездната на законопрестъплението.“* Истина казва също и апостолът: *„Пияници... няма да наследят царството Божие“* (1 Кор. 6:10).

Деветият жлъчен грозд е Божият гняв, защото пияницата, престъпвайки заповедите, предизвиква Божия гняв с греховете си. Затова пророк Исаия възкликва: *„Горко на ония, които от ранно утро дирят сикер и до късна вечер се разпалят с вино; на техните пиршества има и китара, и гусла, и тимпан, и свирка, и вино; а към делата на Госпо-*

да те и не поглеждат, нито помислят за деянията на неговите ръце“ (Ис. 5:11-12). И на такива и пророк Иеремия казва: „Тъй казва Господ Саваот, Бог Израилев: пийте и се опийте, и повръщайте и паднете, и не ставайте, кога видите меча, който ще пратя против вас“ (Иер. 25:7-27).

Десетият и най-горчивият грозд на пианското грозде е несъмнената погибел на душата, защото някои грешници, когато се приближат към часа на своята смърт, могат да се каят и да съжаляват за греховете, бидейки в трезвен ум, а как може да се покае пианият преди смъртта си, ако не помни себе си и не знае, че е дошла неочакваната му кончина? Умиращият без покаяние не ще избегне геената.

Ето какви са гроздовете на тази содомо-гоморска лоза, тест на пианството, чийто вкус отначало изглежда сладък, а после се превръща в жлъчна горчицина и змийска и аспидна отрова.

Всичко това е речено не за да се похули виното, а да се укори пианството, защото виното е създадено от Бога за радост и здраве на хората, а не за пианство и вреда. Свети Златоуст казва: „Виното е дадено, за да се веселим, а не да вършим безобразия, за да се смеем, а не да бъдем осмивани, за да сме здрави, а не да боледуваме, за да поправи слабостта на тялото, а не да унищожава душевната твърдина.“ „Пианството не е от виното, а от прекомерната му употреба. Виното не ни е дадено за друго, а само за телесно здраве, но на това пречи прекомерната му употреба.“ Същият светец смята пианиците поради прекомерното им пианство за по-безчестни от песове, осли и други безсловесни животни, защото всяко животно не яде и не пие повече, отколкото е нужно и никой не може да го принуди да яде или да пие повече, отколкото желае неговата природа. А пианият човек и без принуда пълни все повече и повече стомаха си, така че дори сам си вреди.

Затова не смятай този грях за маловажен, дори и ако не си редовен пияница, а само от време на време се опиваш. Дори още повече се пази, за да не се пропиеш повече, защото след нашето намерение да започнем нов живот по християнския закон нападенията на враговете се засилват, и онова, което по-рано е било незначително, след това става силно изкушение, а около всички слаби точки на душата ни се струпват множество коварни бесовски капани и мрежи. Пиянството е по-опасно от другите грехове, защото започва незабелязано, а след това чрез него в душата пропъгълзват всички други страшни призиви към греха, които пияният лесно приема и изпълнява на дело. Никой грях не започва така безобидно (на пръв поглед), както този, и не довежда след това към такова падение и най-ужасни и тежки последици. Но и много труд и усилия са необходими, за да се победи тази страст. Необходимо е искрено разкайване и молитвено обръщение към Господа и неговите светии за помощ. Най-често за избавянето от тази страст измолват помощта на св. мъченик Бонифаций.

ПОУЧЕНИЯ НА СВЕТИТЕ ОТЦИ ЗА ПОКАЯНИЕТО

И така, ние направихме кратък преглед на най-разпространените и зловредни грехове на нашето време (разбира се, далеч не всички), зловредността на които днес често се подценява и те се смятат за “леки”. Сега си струва накратко да разгледаме и въпроса как да поправяме себе си и сърцето си, откъде да започваме и къде да търсим корените на греха, на какво най-много да обръщаме внимание и коя страст поражда други страсти. За това прекрасно говори свети Теофан Затворник в съботната проповед от първата седмица на Великия пост. Ще приведем част от нея.

За изправянето на сърцето

Възпитаването на всичко свято в себе си е така трудно и сложно, а пътят към доброто минава през толкова много скрити кръстопътища, че пристъпващите към добрия подвиг на самоизправянето непременно трябва да начертае предварително в мисълта си какво и как да поправя, да го носи постоянно в ума и сърцето си, за да може с него като с верен пътеводител понадеждно и без да се препъва, да стигне до края на започнатото дело.

И така, първо - какво да изправяме в себе си?

Почти всичко, което е в нас. Грехът обича пълновластието. Ако сърцето ни го обича, той го завладява цялото и покрива целия човек със зловредната си сила. За грешния човек и за грешното човечество е речено: *„От пети до глава няма у тоя народ здраво*

място“ (Ис.1:6). В това лесно ще се убеди всеки, ако проникне вътре в грешното сърце. Там той ще види коренното семе на злото, ще види основните подтици към греха, както и това, в какво се проявява той.

Семето на цялото нравствено зло е самолюбието. То лежи на самото дъно на сърцето. По своето предназначение човек трябва да забравя себе си в живота и дейността си - трябва да живее само за Бога и за хората. Освещавайки дейността си с възношението ѝ като благодарствена жертва към Бога Спасител, той трябва цялата да я разпростира в полза на ближните и да излива върху тях всичко, което получава от щедрия Бог. Едното не може без другото. Не може да се обича Бога, без да се обичат ближните, и не може да се обичат ближните, без да се обича Бога - както и обичайки Бога и ближните, не може да не жертваме себе си за слава на Бога и благо на ближните. Но когато човек с мисълта, сърцето и желанието си се отвръща от Бога, а вследствие на това и от ближните, той естествено се спира на самия себе си - себе си поставя за средоточие, към което насочва всичко - без да щади нито Божиите закони, нито благо на ближните.

Ето корена на греха! Ето семето на нравственото зло! Дълбоко е заровено то вътре в сърцето. Но разраствайки се и надигайки се по-близо до повърхността му, това семе се открива вече в три вида, като че ли с три ствола, проникнати от силата му и преизпълнени от жизнеността му: самопревъзнасянето, жаждата за власт и любовта към наслажденията. Първото кара човека да казва в сърцето си: кой е като мен; второто: искам да владея всичко; третото: искам да живея за собствено удоволствие.

Кой е като мен! - Коя душа не е усещала в себе си подобни движения? Но не само тези, които са надарени от природата с високи съвършенства или са успели със своя труд да сторят нещо важно за обща полза,

могат мислено да се превъзнасят пред другите. Самопревъзнасянето засяга всички възрасти, звания и състояния. То дебне човека през всички умствени и нравствени степени на усъвършенстването, не се подчинява на никакви външни отношения и дори човек да живее сам, в неизвестност и далеч от другите, той винаги и навсякъде е застрашен от това изкушение - превъзнасянето. От времето, когато е приел в сърцето си първата лъст на змея: "Ще бъдете като богове", оттогава е започнал да се възнася над всички като Бог. Започнал е да се поставя над онази черта, на която е поставен от природата и обществото. Това е обща болест на всеки и на всички. На пръв поглед - какво опасно има в това да се полюбуваш в мисълта си, че стоиш по-високо от някой, втори, трети? А междувременно вижте колко злини и тъмни плодове ражда тази незначителна, както смятаме, мисъл! Онзи, който с мисъл и сърце се възнася над всички, ако предприема нещо, предприема го не поради гласа на разума и съвестта и не по съветите на мъдрите и внушението на словото Божие, а поради своите съображения. Предприема го, защото така иска. Той е своеволен и ако осъществява замисленото, разчита само на себе си. Той е самоуверен и самонадеян, а когато го изпълни, приписва всичко на себе си и затова бива високомерен, горд, претенциозен и неблагодарен. Поставяйки се над другите, той желае навсякъде и във всичко да се изпълнява неговата воля и всичко да се движи по негов знак. Той е властолюбив и склонен към насилие, а в отношението на другите към себе си не може да търпи влиянието им, в какъвто и скромнен вид да се проявява то. Той е презрителен и непокорен и когато се сблъска с нарушение на неговата воля, излиза от кожата си и обиден се разпалва от желание за мъст. Той жадува за чест и слава, ако има силен характер, лицемерен и тщеславен, ако е слаб по душа и дързък, своенравен, високо-

мерен и склонен към интриги, когато е низък. Ето в какви форми се проявява самопревъзнасянето и колко греховни движения дължат на него произхода си! Едва ли има някой, който не може да изобличи себе си в едно или друго.

Искам всичко да бъде мое! - мисли властолюбивият, а това е втората издънка на коренното нравствено зло. В нея най-ясно от всичко се разкрива духът на самолюбието. То като че ли лично действа тук. Властолюбецът не ще изрече и дума и не ще направи крачка или движени, без от това да произтича някаква изгода. Така е разчетено всичко при него, така е наредено и на всичко е даден такъв ход, че и времето, и мястото, и вещите, и лицата - всичко, към което се докосва неговата ръка и мисъл, да донася в съкровищницата му сродна на себе си дан. Личната полза и интересът - това е пружината, която навсякъде и винаги задвижва бързо цялото му същество. При задействането ѝ той е готов да обърне всичко в средство за постигане на целите си: ако е изгодно, ще търси висши степени на достойнство и чест, ще се наеме с най-трудната длъжност, ако е по-доходна от другите, ще се реши на всякакви лишения, няма да яде и няма да пие, стига само да получи от това полза. Той е или користолюбив, или любостежателен, или скъперник и само под силното влияние на тщеславието може да обича великолепието и пищността. Неговата собственост му е по-скъпа от самия него, по-скъпа от хората и Божествените постановления. Душата му сякаш се поглъща от вещите и дори живее не със самата себе си, а с тях. Ето силата и областта на втората издънка на злото семе - самолюбието! Кой от нас няма някакви вещи, с които му е също така болно да се раздели, както да изгуби самото си сърце - да се раздели с щастието?

Искам да живея за свое удоволствие, казва поробеният от плътта - и живее за свое удоволствие.

Душата му потъва в тялото и чувствата му. За небето, за духовните нужди, за изискванията на съвестта и дълга той нито мисли, нито иска да мисли. Той е усетил само различните видове наслаждения и само с тях умее да си служи, само за тях умее да говори и разсъждава. Колкото блага има на земята, колкото потребности има тялото му, толкова изпълнени с удоволствие области има отдаденият на чувствеността и за всяка от тях в него се формира особена склонност. Оттук идват и лакомията, многояденето, изнежеността, контенето, леността, разпътството - склонности, силата на които е равна на силата на закона на природата, който стеснява свободата. Като услажда вкуса си, той става сластолюбив, играта на цветовете го научава да се гизди, разнообразието на звуците - на многогословие, потребността от хранене го тласка към многоядене, потребността от самосъхранение - към леност, други потребности - към разпътството. Намирайки се в жива връзка с природата чрез плътта си, душевно преданият на тялото си чрез толкова канали пие удоволствие от нея, колкото функции има то, а заедно с наслажденията той попива в себе си и коренния дух на природата - духа на механичното и безволево действие. Затова колкото повече наслаждения има някой, толкова по-тесен е кръгът на неговата свобода, а който е отдаден на всички наслаждения, той, може да се каже, е изцяло окован в оковите на плътта.

Ето как се разраства в нас злото от малкото, почти незабележимо семе. На дъното на сърцето, както забелязахме, лежи семето на злото - самолюбието; от него израстват пълните със силата му три филиза на злото, трите му видоизменения: самопревъзнасянето, властолюбието и чувствеността, а те трите раждат вече безкрайно множество страсти и порочни наклонности. Както от главните стволоче на дърветата израстват множество клони и филизи, така се образува в нас цяло

дърво на злото, което, вкоренено в сърцето ни, се разклонява след това по цялото ни същество, излиза навън и покрива всичко, което ни заобикаля. Може да се каже, че подобно дърво има у всеки, чието сърце поне малко обича греха - но с тази разлика, че при един попълно се разкрива една, а при друг - друга негова страна.

Коя е причината за това, че в повечето случаи ние не го забелязваме в себе си и нерядко мислим, пък и без да се срамуваме казваме на глас: Какво толкова съм направил! Или - с какво съм по-лош? Причината за това е много естествена и тя е новото покълване на живеещия в нас грях. Не я забелязваме, защото не можем. Не ни го позволява и грехът. Той е много хитър и предвидлив. Голото дърво на злото, което представляваме ние, веднага би могло да се открие пред зора на ума и да отблъсне от себе си всеки, затова грехът бърза да го облече с листа и да прикрие безобразието му. Той го прикрива така, че душата, в която расте това дърво, не може да различи не само корена и стволете, но дори и клоните му. Тези покрови от листа са разсеяността и угрижеността. Разсеяният не обича да живее в себе си, а угриженият няма и минута свободна. Единият не може, а другият няма време да забележи какво става вътре в тях. Още с пробуждането от сън душата им веднага напуска себе си - при първия тя отива в света на мечтанията, а при другия се потапя в морето от уж необходими дела. Настоящото не съществува за тях, а това собствено характеризира цялата им дейност. Единият живее с по-голямо желание само в създадения от него свят и се докосва до действителността само частично, непреднамерено и повърхностно. Другият изцяло е устремен напред и с мисълта, и със сърцето си. Той бърза да завърши колкото се може по-скоро всяко дело, за да започне друго. Започва го и бърза към трето. Изобщо с настоящето са заети само

ръцете, краката, езикът му и прочее, а цялата му мисъл е устремена в бъдещето. Как тогавате да забележат при този ход на вътрешните движения какво се крие в сърцата им?

Но грехът не се задоволява само се този покров от листа, защото през него все още може някакси да се проникне. Могат да се разтворят листата му от вятъра на скърбите или от вътрешните сътресения на съвестта и да се открие криещото се под тях греховно безобразие. Затова той сам от себе си създава и един непроницаем покров, подобен на застояла мътна вода, където потапя дървото и неговата корона. Този покров се образува от незнанието, безчувствието и безгрижието. Не познаваме опасността за себе си и затова не я усещаме; не я усещаме и затова сме безгрижни. Каквото и да предприемате за вразумяването на такъв грешник, всичко ще е напразно. Той е дълбоко потопен в греха като море. Викайте колкото си искате над водата - онзи, който е под нея, няма да чуе нищо. Поразявайте нерадивия грешник с каквото си щете, той изобщо няма да се смути. Обрисувайте пред него собственото му състояние и той ще каже: Това не съм аз. Посочвайте му голямата опасност, която го дебне и той ще ви уверява, че това не го засяга. Пробуждайте го от съня и той няма да се засрами да заяви: Та аз действам. Толкова е здрав покровът, с който се прикрива грехът от взора на ония, които е успял да завладее!

Ето в най-общи линии всичко, което ни предстои да променим в себе си. Ето го обширното поприще за дейност в светия подвиг на самоизправянето! Трябва да се свалят покровът на греха, като се прогонят от душата безгрижието, безчувствието, самоизмамата, разсеяността и угрижеността. Трябва да се отсекаят клоните му - всички порочни страсти и наклонности, и накрая да се изрови коренът му, като се прогони самолюбие - чрез самоотричане. Труден и продължителен труд! Грех-

ховната нечистота, изобразена по-горе, не покрива душата като прах, който може да бъде издухан от лек полъх на въздуха. Не, тя е проникнала в самото ни същество, сраснала се е с него и сякаш е станала негова част, затова да се освободим от нея, е както да отделим себе си от себе си, както да вадим око или да отсичаме ръката си. Впрочем такава трудност не трябва да ни потиска, а да ни подтиква срещу нерадението. Искрено желаещият спасение не се съобразява с препятствията. От тях той ще се надигне още по-бодро, още по-решително ще пристъпи и още по-ревностно ще започне делото на самоизправянето си.

Как да се извършва това дело? От какво да се започне, какво да се прави след това, какво следва и какъв е изобщо ходът на вътрешното самоизправяне? Сърцето на човека е дълбоко - как да разберем какво става в него при дадени обстоятелства, а още повече какво е редно да става? Всеки има свой характер, свое настроение, свои склонности и навици. Затова всеки трябва да има свой път на самоизправяне и не може да бъде установен един за всички. Самоизправянето не е плод на хладно съобразяване, а на живо и ревностно действие, което се извършва дълбоко в сърцето. Християнството е тайна не само в основаването, но и в прилагането му. Пътят на пораждането му в сърцето е подобен на преминаване по скрит и объркан подземен ход. На стъпващия върху него ще кажат: „Ето пътя“ - и решилият се ще върви вече сам. „Кой тогава ще може да се спаси?“ - ще каже онзи, който обмисля всички трудности на самоизправянето. Ще отговорим на този въпрос с отговора на Спасителя: **„За човеците това е невъзможно, ала за Бога всичко е възможно“** (Мат. 19:25-26). Решилият да започне християнски живот получава чрез Светите тайнства благодатта на Духа, благодат просвещаваща, укрепяваща и утешаваща. Пребивайки неотлъчно с него, тя го ръко-

води през цялото време на опасното му земно странствуване по най-мъдър и предвидлив начин. И кой може да се надява сам да извърши изправянето на сърцето си? Нима в това свято дело някой може да очаква успех от човешка помощ и човешка изкусност? Чуйте какво казва Господ: „**Ще ви поръся с чиста вода, и вие ще се очистите от всичките ваши скверности, и от всички ваши идоли ще ви очистя. Ще ви дам ново сърце и нов дух ще ви дам; ще взема из вашата плът каменното сърце и ще ви дам сърце от плът. Ще вложа във вас Моя Дух...**“ (Иез. 36:25-27). Всичко е от Господа! На него да поверим себе си и като нечисто и безобразно смешение да се предоставим на Неговото благодатно въздействие, за да образува като художник и създател от нас добри съдове за чест, създания много добри. От своя страна можем да предоставим на Бога само искреното си желание за самоизправяне и пълната си готовност да се подчиняваме на Неговите повели. Спасителят е изобразил в притчата за блудния син какво става с оня, когото Господнята благост посети и поведе по пътя на очистването към състоянието на чистота и непорочност.

Най-първо благодатта поучава човека как да разобличи и свали от себе си покровите: защото как да пристъпи към труд, без да види над какво ще се труди? В това действие от очите пада пелената на заслепелението, на сърцето се връща чувството и волята се пробужда от приспивната си безгрижност. Наред с това душата неволно спира вниманието си върху себе си и се съсредоточава навътре. Скръбта и страхът, пренасяйки душата зад гроба, към съдния престол, я откъсват от света и дават на грижите ѝ друг, по-висш обект. Оголеното дърво на греха стои сега пред умния поглед на грешника в цялата си безобразна голота и плоди вече не това, което му е присъщо, а самоосъж-

дане, като покрива със срам и изгаря със съда и угризеността на съвестта. Лъчът на Божието милосърдие в смирената душа ражда топлина на умиление и предизвиква поток от покаяни сълзи. Обилните и непрекъснати сълзи изтръгват накрая из корен цялото дърво на греха от сърцето ни. Така се извършва всичко. Сега човекът стои на чистата земя на непорочността и ревнува за светото благочестие.

На думи делото на самоизправянето е кратко и леко, но не така кратко, а още по-малко леко е то всъщност. Много са нуждите ни; много и разнообразни са грижовните действия на благодатта в нас: един тя приема направо в блажения покой, извежда духа му на воля, пасе го и го услажда; друг бива изпитван по дълги пътища и след много скитания бива заведен там като уморен и изтощен пътник.

Трудно е! Но кое се дава без труд? От времето, когато земята е прокълната за човека в делата си, човекът с пот на лицето добива блага за тялото си, а още по-трудно - за душата си. Ала колко утешения за сметка на това дава придобиването им.

Трудът на самоизправянето не е толкова тежък на дело, колкото ни се струва на пръв поглед. Той ни изглежда необятен само отстрани и само дотогава, докато не се заемем с него. И тук, както и в обикновените дела, всичко зависи от въодушевляването, с което се пристъпва към делото... Тесен е пътят към Царството, тежко изглежда игото Христово, но само дотогава, докато още стоим отвън, мислим и премисляме хода на новия живот. Но когато в сърцето се зароди и образува спасителна решимост, тя донася със себе си въодушевляване към добри дела. Въодушевеният Христов последовател върви след Него, радвайки се и благославяйки игото, поето от Него...

Ще кажете: „Откъде да се вземе такава въодушевляване?“ Нека се молим, и молитвата на вратата ще

запали в нас този Божествен огън. Да се молим за въодушевление, за решимост и за пробуждане от греховния сън.

За страстите и пагубните пороци и за това как те се пораждат една от друга

Ще цитираме тук и кратко слово от сборника „Кри- ны сельные, или Прекрасни цветя“, приписван на светия старец схиархимандрит Паисий Величковски.

Преди всякое грехопадение бесовете подлагат човека на следните страсти: мрачно забвение, жесток гняв, т. е. нечовешка и зверска злоба, и невежество като безпросветен мрак. Тези три страсти предшестват всеки грях. Човек не ще извърши никакъв грях, преди предварително да се е предразположил към злото или чрез забвение, или чрез гняв, или поради невежество. От тях произлиза душевното безчувствие, т. е. умът - душевното око - се помрачава и пленява от всички страсти. Преди всичко се ражда маловерието. Маловерието пък поражда самолюбието - началото и края, корена и родоначалника на всяко зло, то е безсмислена любов към своето тяло, когато някой винаги и във всичко избира само полезното за себе си. Този зъл корен на страстите се изкоренява с любов, милосърдие и отричане от своеволието. Самолюбието пък поражда немилосърдие и сребролюбие - ненаситната утроба е също корен и причина за всяко зло. Тези двете - самолюбието и сребролюбието - са причина навред да стават всякакви нещастия и жестоки злодеяния. Както в миряните, така и в монаха сребролюбието поражда гордостта, поради която бесовете са отпаднали от светата слава и са били низвергнати от небето. Гордостта поражда славолубието, от което се прельстил Адам, като поискал да стане бог, но не е станал и с това довел

страдание и клетва върху целия човешки род. Славолубието поражда сластолюбие, поради което Адам е бил изгонен от райа.

Сластолюбие то поражда лакомия и различни блудни дела. Блудът поражда гняв, който угасява сърдечната топлина и е пагубен за всяка добродетел. Гневът поражда злопамятност - охлаждане на духовната топлина. Злопамятността поражда мрачна и злобна хула против брата ни. Хулата поражда безкрайна печал, като ръжда, която изяжда човека. Печалите пораждат безумна наглост. Наглостта поражда тщеславие, което излага на показ добродетелите си и така оставя усилията ни без награда. Тщеславието поражда невъздържано многословие. Многословието - празнословие, заплениване. Уничието поражда мрачен сън. Ако някой победи тези страсти, на него се покоряват и другите, а именно: страхът, ужасът, завистта, ненавистта, лицемерието, ласкателството, ропотът, неверието, подкупността, пристрастието, вещолюбие то, малодушието, жлъчността, самомнението, любоначалието, човекоугодието, дързостта, смехът, пълното падение и неописуемият ров и погубел на отчаянието - състояние, в което човек сам себе си убива, без да познае Божието човеколюбие и милостта, че Той е дошъл да спаси грешниците и че на земята няма такъв грях, за който да няма прошка. Седемте следващи страсти - самолюбие то, сребролюбие то, гордостта и тщеславието, злопамятността, осъждането, самомнението и отчаянието, са краят на всички страсти. Ако някой не пази себе си от тези страсти и не ги отхвърли, той ще погуби следните десет добродетели: вярата, любовта, поста, въздържанието, бдението, молитвата, смиренieto и смиреномъдрието, безмълвието и мълчаливостта, нестежательността и разсъдливостта - и заедно с тях ще повреди и останалите добродетели. Ако някой има поне една от тези главни страсти, такъв няма да преуспее дори и да

се подвизава против другите страсти, да извършва някаква добродетел и даже да пролее кръвта си за Христа. И молитвата на такъв е неприятна Богу. Господ Бог да ни избави с благодатта Си от всякоя напаст и страстите во веки. Амин.

Какво е истинско покаяние

След всичко казано за греховете и страстите и за необходимостта от решителна борба с тях трябва по-подробно да разкажем и за самото покаяние, а именно: в какво се състои истинското покаяние, в какво се изразява то, как да се пристъпи към него и върху какво да се съсредоточи при това главното ни усилие. За това поучава обстойно свети Дмитрий, митрополит Ростовски. Ще приведем това поучение с някои съкращения.

Истинското покаяние се състои в това не само да изповядаме истински греховете си, но и да не се връщаме към предишните лоши дела, а непрекъснато да изправяме живота си; не само да не се връщаме към предишното, но и със съкрушено сърце да скърбим за извършеното; не само да скърбим, но и да поправим извършените грехове с големите си покаялни усилия, които не само да могат да се сравнят с извършените грехове, но и да ги надминат. Суетно е покаянието на онзи, който с кратко въздържание и едnodневен пост иска да покрие многократно преяждане и пианство. Напрасно е покаянието на онзи, който с някакво кратко и леко умъртвяване на своето тяло мисли да очисти себе си от дълговременни и тежки смъртни грехове. Неправедно е покаянието на такъв, който с малко въздишки и самоукоряване се надява да се оправдае от многото неправди, кражби, убийства, разхищения, грабежи, братоозлобление и други подобни прегреше-

ния. Съмнително е прощаването на греховете на такъв, който с малко сълзи (освен другите, подобаващи на истинското покаяние подвизи и усилия!) се надява да измие голямата сквернота и беззаконието си и да се избави от вечните мъчения.

Много сълзи пролели ниневийците и показали велико покаяние (вж. Книга на пророк Иона, гл. 3), защото се облекли във вретища от мало до голямо и заповядали пост не само на човеците, но и на добитъка; и силно викнали към Бога, продължавайки молитвата, и така се отвърнали от лошия си път. Но те останали в неизвестност относно спасението си, защото казвали: „Кой знае, може би Бог ще се смили и ще отвърне от нас пламтящия Си гняв и не ще загинем?“

Ако те, показвайки такова покаяние, оставали в неизвестност за умилостивяването Божие и прощението на греховете си, то каква увереност може да има онзи, който се надява да се очисти с малко покаяние и сълзи от многото и тежки грехове?

Ти ще речеш: ниневийците били езичници, не познаващи Писанието, което казва: „*Сърце съкрушено и смирено, Ти, Боже, не ще презреш*“ (Пс. 50:19), и още: „*Близо е Господ до сломените по сърце, смирените по дух ще спаси*“ (Пс. 33:19), и още: „*Аз казах: „Ще изповядам Господу моите престъпления“*, и *Ти сне от мене вината на грехами*“ (Пс. 31:5). Ние пък, верните, се уповаваме, че и малкото сълзи с изповядване на греховете могат да получат от Господа опрощаваща милост.

Отговарям на това така. Да, могат. Но могат само за онези, които вече се намират пред страшната смъртна кончина и нямат време за много сълзи и поправяне; към такива Господ бива милостив дори само за сърдечното им съкрушение. Пример е разбойникът на кръста, който при кончината си изрекъл няколко слова с изповядване и съкрушение на сърцето, но тозчас чул от

Господа милостивите думи: „*Днес ще бъдеш с Мен в рая*“ (Лука 23:43). От здрав и имащ време за покаяние човек Бог иска много сълзи, много усилия и подвизи, за да изравни покаяните си усилия с предишните си грехове и дори да ги надмине с подвизи.

За сълзите пък се казва следното: има някои, които от време на време се умиляват и плачат, като си спомнят греховете си, а не престават да грешат; за такива каква полза има състоянието на умиление, ако нравът им остава неизправен? Други идват и да се покаят, изповядват със сълзи греховете си, а след това отново се връщат към тях. Каква е ползата и за такива от умиването със сълзи, ако пак се връщат с любов към предишното блато? Защото не е достатъчно само временното умиление и съкрушение на сърцето без истинско покаяние, в което трябва не само да съжаляваш и да плачеш за греховете, но и да не се връщаш към греховните дела. За извършените грехове трябва да извършиш подобаващ подвиг.

Апостолът припомня за Исав, сина на Исаак, който не намерил покаяние, макар и да бе *“молил за това със сълзи”* (Евр. 12:17). Защо сълзите на този грешник не били приети като покаяние, не били приятни на Бога и не очистили греха, за който той проливал сълзи? На това св. Златоуст отговаря така: „Той не намерил прошка в покаянието, понеже не показал достойно покаяние.“ С този пример учителят Златоуст ни увещава нас, грешните, като казва така: „Онези, които смятат без мъки да съгрешават (надявайки се без подобащо самолишение и наказание да получат прошка за греховете си), нека да помислят за следното: защо Исав не получил прошка? - Защото не се е покаял както подобава. Искаш ли да видиш истинско (подобавашо) покаяние, чуй за Петровото покаяние след отричането му. Благовестникът (евангелистът) повестува за него така: „*И като излезе вън, плака гор-*

ко“ (Мат. 26:75; Лука 22:62). Затова му е било простено такова прегрешение, защото е плакал подобаващо.“ Свети папа Климент казва, че когато Петър чул гласа на петела и веднага си спомнил отричането си от Христа, паднал на земята и проливал много сълзи, горко плачейки, и това той правил през целия си живот. И затова именно Никифор, повестувателят за църковните дела, пише за него, че очите му били като кървави от горчивия плач. Такова е било покаянието на свети Петър след прегрешението му.

Ти пък, като се надяваш за един час да оплачеш греховете си, можеш ли така горко да плачеш, както е плакал Петър? Можеш ли да ридаш цяла нощ като него? И още, можеш ли да извършиш такива трудове и подвизи, каквито е посветил Петър за своето отричане на своя Господ Христос, понасяйки всичко, дори и разпването надолу с главата? Затова не се надявай на малкото пораждащо се от време на време в тебе сърдечно съкрушение. Не се уповавай на малкото труд и на кратковременния подвиг, но покажи пред Господа съответстващо на греховете ти и дори превъзходящо ги покаяние с много сълзи и едва тогава очаквай от Него милост.

Свети Златоуст учи в евангелските си беседи на следното: „Покаянието не се състои само в това да отстъпим от предишните лоши дела, а да покажем и още по-големи добри дела, защото е речено: „*Сторете плодове, достойни за покаяние.*“ Как да ги сторим? Като започнем да извършваме противоположни на греха дела. Вземал ли си чуждо - раздай похитеното и своето. Дълго си блудствал - въздръж се и от своята жена в установените дни, като се учиш на въздръжание. Досаждал ли си някому и бил ли си някого - благославяй занаят досаждащите ти и благодетелствай на уязвяващите те. Защото за нашето здраве не е достатъчно да се извади стрелата, а е необходимо

да се лекува и раната от нея. Наслаждавал ли си се и опивал ли си се преди - пости и пий вода, за да се избавиш от постигналата те вреда от пианството. Погледнал ли си с блудни очи чужда жена - занаят не поглеждай женско лице, като усърдно се пазиш след понесените рани, и се утвърди в благо, понеже е речено: „*Отклони се от злото и стори добро.*“

Свети Григорий Двоеслов, като сравнява човека с дърво, което се познава по плодовете му, казва: „В плода, а не в листата или корените може да бъде познато покаянието, защото и Господ е проклет дърво, което е имало листа, ала било безплодно. Той не приема изповед (която бива само на думи) без плод - утветяване на тялото.

Човекът е мислено дърво, чийто корен на покаянието се намира в помисъла и намерението да се изповядат греховете. Той има и листа - това е вече самото изповядване на греховете Богу пред духовния отец и обещанието за изправяне; плодовете на това дърво пък са удовлетворението и подвизите. Затова истинското покаяние се познава не по корена на намерението и не по листата на изповеданието и обещанието, а по самите плодове на поправянето на греха. Утвърждавай намерението като корен, умножавай думите като листа, но ако нямаш достойни за покаянието плодове, подвизи, трудове и усърдна грижа за поправяне на греховете, бой се от проклятието.“

В Светото Писание виждаме двама грешници, които се каели за извършените лоши дела и са изповядвали греха си пред Бога - Саул и Давид. Но не всеки от тях е получил прошка. Саул казал: „*Съгреших, понеже пристъпих заповедта Господня*“ (1 Цар. 15:24). Казвал и Давид: „*Съгреших пред Господа*“ (2 Цар. 12:13). Но Давид бил простен и се спасил, а Саул не се сподобил с прощение, пребивавал под гнева Господен и погинал. Защо? Сам непростени-

ят грешник Саул е виновен, понеже като изповядал гнева си, не направил нищо за да го поправи, не показал истинско покаяние и изправление. А колко много се е трудил в покаянието си Давид, след като е изповядал греха си! Всяка нощ окъпвал ложето си със сълзи, ставал в полунощ, ял пепел като хляб и разтварял питието си със сълзи, изнемогвал от пост и угнетявал тялото си, смирявайки се пред Господа във вретиче и пепел за много време. Затова той не само получил прощение за греха, но и станал приятен Богу. А Саул, като извършил само изповядването на греха, но не се потрудил в покаянието, останал непростен навеки.

Затова нека никой да не се надява да се очисти от страшните си грехове само с изповед или с някакво незначително умиление, без труд и подвизи, подобаващи на истинското покаяние, ако се бави да се потруди, макар и да има време за изправянето си и възмездяването на греховете си. Добре е да се подражава на Давид, който казва: *„Беззаконието си съзнавам, съкрушавам се заради греха си“* (Пс. 37:19). Ето че Давид не се удовлетворява само от изповядването на своето беззаконие, а се стреми да го възмезди: ще изповядам, казва той, своя грях, и ще се потрудя, докато не възмездя стореното. Каква полза има да се открие раната, ако не се наложи с подобаващо лекарство? Каква полза има да се изповядат греховете, а да не се понесе епитимия за тях и да не се изправи житието на човека?

ЗА ЕПИТИМИЯТА*

Ще приведем още и словата на други Отци на Църквата за тайнството на Изповедта. Ето какво казват те.

Спасителят Господ винаги приема каещия се, но не дарява милостта Си веднага. Потруди се и докажи, че дълбоко, а не мимолетно се съкрушаваш, и Божията милост пак ще те осени.

Това обаче става само след изповед и опрощаване в тайнството на Покаянието. Без изповед и опрощаване, дори и цял живот да се мъчиш, нещо няма да придобиеш. Защото грехът след кръщението лишава духа от благодатта на обновлението. Трябва отново да се сподобим с нея, за да очистим с нейна помощ прокрадналата се отново в душата и тялото нечистота на страстите и самоугодията. Тя се връща в тайнството на Покаянието, което е второ кръщение в купел със сълзи. Понеже е такова, предшества го това, което предшества Кръщението, т. е. вярата, съкрушението със сълзи и изповедта с твърдо решение да се ходи според волята Божия. Заради такова разположение на сърцето заедно с опрощаващото слово на духовния отец благодатта се връща и съчетавайки се със свободата, отново полага началото на духовно-благодатния живот, подобно на това, което става при потапянето на кръщавания във вода с произнасяне на кръщелни слова, които Господ е заповядал да се произнасят. Без това благодатта не ще се възвърне, а следователно и духовен живот в прекия смисъл на думата няма да има.

---

*Епитимия - временно наказание, ограничение с духовна цел, налагано ни от духовника, на чиито грижи сме поверили душата си. За епитимия се говори още в Апостолските правила, употребявани в Църквата преди I Вселенски събор. (*Бел.ред.*)

Що се отнася до непосредственото прощение, то се дава само за грехове, които се извършват непреднамерено. Те се намират най-вече в помислите и чувствата, а по-малко в думите и още по-малко - или пък са едва забележими - в делата. Ревнителят на богоугождението, пропит от страх Божи, още щом забележи такъв прокраднал се грях, веднага се обръща към Господа, Когото винаги вижда, съкрушено се кае, осъжда себе си и бива простен. Но дори и при това, ако някой грях тежи малко или много на съвестта, по-добре е веднага да побързаме при духовника и като се изповядаме, да получим опрощение.

„Тайнственото отпущение на греховете става веднага след изповедта, в момента на свещеническото развързване, а отпущението на следите им от естеството се извършва в покаяните усилия...

Онзи, който се кае, приема Божията милост, но даровете на милостта не се дават веднага, а понякога след доста дълго време. Именно това дълго забавяне на възвръщането на даровете на милостта е Божията епитимия. Носят я всички, които съгрешават с големи и малки грехове. Господ не открива срока ѝ, а го пази в тайна. Затова милостта или чувството за помилване винаги се възвръщат внезапно - и тогава в душата настъпва празник. Епитимията от духовника се дава за съкращаване на срока на Божията епитимия. Тя показва доброволно приемане върху себе си на покаяни усилия, напруга съзнанието за собствената ни виновност и скланя Бога към милост или прави душата способна да приеме тази милост.

Епитимията не е възмездяване за греховете към Божията правда, не е жертва за тях, не е откуп; защото това възмездяване, тази жертва, това изкупление имаме само в нашия Спасител, който е приел греховете на света върху Себе Си, а е духовно целителство, необходимо за изправянето на живота на каещия се,

за излекуването на нравствените му недъзи, имащо за своя единствена цел изцериането на недъзите му и предназначането му от греховете.

Дали духовникът ще наложи епитимия или не, но тази Божия епитимия - отсрочката в даруването на чувство за помилване, винаги бива повече или по-малко продължителна в зависимост от греховете. Когато пък дойде това чувство (за помилване), става не така, както при убеждаването - тогава чувството за помилване навлиза в сърцето и го завладява и кара да се радват и да ликуват всички сили на душата и тялото. Покаяният се чувства върху себе си Отеческите обятия. Това райско състояние се дава на всички онези, които доста угнетяват себе си в съкрушение и труд - разбира се, при условие на вяра и смирено падане пред Господа“ (Свети Теофан Затворник).

За продължителността на епитимията в апостолските постановления е казано: „Не изричайте еднаква присъда за всеки грях, но на всеки налагайте своя собствена.“ Оттук при определянето на епитимията трябва да се вземат предвид свойството на греха, степента на разкаянието и обстоятелствата на каещия се. Свети Златоуст пише: „Не се грижи за продължаването на времето, а за изправлението на душата си: ако е известно, че си се съкрушил или изправил - всичко си извършил.“

Правилата на Номоканона повеляват да се отлъчват от причастие големите грешници за няколко години, а Светите отци често са ги допускали до причастие само след няколко дни, ако те са се разкайвали. Как да съгласуваме всичко това?

Това ще е лесно, ако имаме предвид, че времето на запрещенията е определено от Светите отци не безусловно и че свещеникът в зависимост от обстоятелствата има пълното право или да съкращава, или да увеличава времето за епитимия. Така св. Василий Ве-

лики в едно от своите правила казва: „Не по време определяйте запрещенията, а по начина.“ Какъв е смисълът на тези думи? Светите отци са смятали, че макар и “да бяха заповядани запрещения, както са написани, подобава да се гледа не времето за запрещение, а начина на покаянието!“

КАК ТРЯБВА ДА СЕ КАЕМ

Питаме сега: кой как трябва да се кае?

„Онзи, който познава греховете си, да ги признае искрено и като ги признае, да се съкрушава и да ги оплаква с твърдото намерение повече да не оскърбява Бога с тях. Накрая в своите предразположения смирено да изповяда всичките си грехове пред духовника, за да получи разрешение от тях и да се яви оправдан пред чашата Господня и чист пред Божиите очи“ (Свети Теофан Затворник).

„Истинското покаяние се състои в следното:

а) от предишните грехове трябва да се отстраним и да се гнусим от тяхната мерзост;

б) да съжаляваме за тях, да умилостивяваме Бога и да се изповядваме пред духовника, а от други грехове да се пазим всячески;

в) да прощаваме на ближния прегрешенията, за да ни прости и Бог;

г) да даваме на всеки любов и милост, за да получим милост и ние;

д) да се смиряваме;

е) да не осъждаме и да не клеветим никого;

ж) винаги да се молим на Бога, за да не изпаднем във вражеска напасть“ (Свети Тихон Задонски).

Свети Василий Велики казва: „Не този изповядва греха си, който казва: „Съгреших“, и след това остава в греха, а онзи, който по думите на псалома е

видял греха си и го е възненавидял.

Каква полза ще имат за болния грижите на лекаря, ако страдащият от болестта се държи здраво за онова, което е разрушително за живота му? Няма никаква полза от прощение на неправдите за оня, който още върши неправди, и от извинение на разпътството за оня, който продължава да живее разпътно...

Премъдрият Домостроител на нашия живот иска живелият в грехове и дал след това обет да започне здрав живот, да сложи край на миналото си и след извършените грехове да положи ново начало, обновявайки живота си чрез покаянието.“

Изповедта трябва да бъде искрена и откровенена!

„Онези, които изповядват помислите си пред духовните отци, трябва да се изповядват с цялата си искреност и със съкрушено сърце като че пред Самия Бог, едва тогава те ще могат да получат милост. Изповед, извършена небрежно, не само че не донася полза, но служи и за осъждане.“

„Грехът на човека се унищожава с изповядването му, а неговите корени се изтръгват в борбата с греховните помисли и повтарянето на изповедта, когато помислите започнат отново да ни нападат.“

„Както виждането на своите съгрешения, така и сърдечното им изповядване са особен дар Божии и се изпросват с усърдна молитва. Умолявай милосърдно Господа да ти дари този дар - залог за спасението, и сам се принуди към откровеност, защото врагът на човешкия род ненавижда този път и всячески се старее да попречи на Божия раб, който желае да придобие Божията милост с честото изповядване на греховете си.“

„Побеждавай лъжливия срам на земята и не ще се посрамиш на небето!“ (Свети Игнатий Брянчанинов).

Кои помисли трябва да изповядваме и кои не се нуждаят от незабавна изповед?

„Греховните помисли и усещания възникват от падналото ни естество, но когато те започнат постоянно и упорито да ни нападат, това е признак, че те се изпращат от нашия враг, падналия ангел, или че той принуждава падналото ни естество да ги плоди извънмерно. Такива помисли и усещания трябва да се изповядват на духовника толкова често и дотогава, докато те не ни напуснат, дори когато духовникът е простосърдечен мъж без славата на светец. Вярата ти в Светото тайнство на Изповедта ще те спаси... За ново-започналия няма по-добро оръжие от изповедта против упоритото и често нападение на греховните помисли и усещания. Изповедта е едва ли не единственото му оръжие по време на бран. Най-малкото тя е най-силното и най-действеното оръжие. Колкото се може по-често го използвай и ако дяволът ти прати напаст, прибягвай към него, докато той и неговата напаст не отстъпят от тебе...

Помислите, макар и греховни, но мимолетни, които не успяват да се усвоят от душата, не се нуждаят от незабавна изповед. Отхвърляй ги, не се вслушвай в тях и ги заглушавай като си припомняш противоположните на тях евангелски заповеди. Спомени за тях с общи думи, без да се наемаш с безсмислената грижа да ги изброяваш. На изповед преди причастяването със Светите Христови Тайни кажи, че освен значителните грехове (които трябва да бъдат изложени точно), си съгрешил с различни помисли, слова и дела, съзнателно и несъзнателно“ (Свети Игнатий Брянчанинов).

При осъзнаването на своята греховност трябва да избягваме смущението и отчаянието, които са от бесовете.

За спасението е необходимо да се осъзнаваме като

грешни, но да се осъждаме строго поради греховността си и да се разкъсваме вътрешно, е много вредно. Всичко неумерено идва от бесовете, е казал преподобният Пимен Велики.

„Ако ти се случи да изпаднеш в някакво простително прегрешение на дело или със слово, да се обезпокоиш от някаква случайност или да осъдиш, или пък да чуеш как осъждат другите, да поспориш за нещо или да усетиш нетърпението, суетата и подозренията на другите, или пък да бъдеш небрежен към нещо - не бива трайно да се смущаваш, да скърбиш и да се отчайваш, размишлявайки за това, което си сторил, още повече да се отдаваш на скръбни размисли за себе си, като че навярно никога не ще можеш да се освободиш от тези си слабости или че силата на произволението ти да работиш за Господа е слаба, или че не следваш Божия път както трябва, защото поради малодушие и печал при всеки подобен случай ти ще обременяваш душата си с хиляди други страхове.

Какво произтича от това? Само едно - ти се срамуваш да застанеш пред Бога с дръзновение като неверен Нему и губиш напразно времето си в разглеждане колко дълго си вършил дадено прегрешение, съединил ли си се с него и дали си го пожелал или не, отхвърлил ли си някой помисъл и подобни неща. И колкото повече мъчиш себе си, толкова повече се увеличава в теб разстройството на духа, тъгата и нежеланието да се изповядаш, а когато идеш на изповед и се изповядваш смутено и със страх, отново не намираш покой, защото ти се струва, че не всичко си казал. И така живееш горчив живот, неспокоен и неплоден, губейки много време напразно. И всичко това произлиза оттам, че ние забравяме за своята естествена немощ и не виждаме как душата трябва да се отнася към Бога, а именно, че когато душата изпадне в някакво простително, несмъртно прегрешение, тя следва със смирено по-

каяние и упование да се обръща към Бога, а не да се измъчва за това с излишна печал, тъга и горчивина.

Обръщаме думите си към онези, които живеят духовен живот и дейно търсят преуспяване в него, всячески избягвайки смъртните грехове. За онези пък, които не живеят строго, а както се случи, без да се тревожат, дори и ако оскърбят Бога със смъртен грях, трябва друго слово. Те трябва дълбоко да скърбят и горчиво да плачат, строго и винаги да изпитват съвестта си и да се изповядват, без да се жалят за греховете си, и въобще не трябва поради безделието си да се лишават от средствата, необходими за лекуването и спасението им.

Покаянието винаги трябва да бъде въодушевено и пропито от силно упование към Бога, както при леките всекидневни падения, още повече при по-тежките от обичайните прегрешения, в които попада понякога и усърдният раб Божи по допущение. Защото покаяното съкрушение, което само мъчи и гризе сърцето, никога не оставя душите в благонадеждно настроение, ако не бъде съединено с твърдото упование на милосърдието и благостта Божия. Такова упование трябва непрестанно да изпълва сърцата на ревнуващите за постигане на висшите степени в християнското съвършенство. То оживява и напруга всички сили на душата и духа“ (Никодим Светогорец).

Припомнянето на предишни телесни грехове е вредно!

Онзи, на когото са простени греховете при тайнството на Изповедта, е длъжен да не повтаря тези грехове. Припомнянето на предишните телесни грехове е много вредно и се забранява от Светите отци. Тук действат неверието, недостатъкът на уважение към тайнството на Изповедта, фалшивите представи за добродетелта, лъжливото разпалване и мечтателност.

Да се откриват греховете пред някой от близките (а не пред духовника), значи отново да се проявява недоверие към тайнството на Изповедта, в което действа всесилният Дух Свети, който решително и напълно изглажда греховете на човешките. Защо смяташ, че унищоженото съществува? Не смей да се докосваш до великото Тайнство! Нищожна прах! Не смей да допълваш великото Тайнство, което има пълнотата си от Бога и не се нуждае от човешко допълване. Не повтаряй прегрешенията си! Това е всичко, което Бог иска от тебе и единствено то е нужно за спасението ти. Бой се от недоверието, защото то намалява могъществото и Божията благодат в човешките мисли. Трябва много да се пазим от фалшиви мисли и разгорещаване, защото при тях човек, като мисли, че прави добро, може да стори много зло и на себе си, а и на ближните.

Много опасно е да отлагаме изповедта на греховете и изправянето си.

„Днес е време да се сее, търси, проси и хлопа по вратите на Божието милосърдие, защото Бог е обещал да чува и да помага: и Той чува и помага. И защото казва: *„В благоприятно време те послушах и в деня на спасението ти помогнах. Сега е време благоприятно, сега е денят на спасението. Днес всеки просещ ще приеме, и търсещият ще намери, и на хлопация ще се отвори“* - казва Христос. Тогава това няма да го има.

„Аз и пред смъртта си мога да се покая“, казват някои. С такова покаяние можеш да идеш и в ада. О, човече, тогава ли искаш да се каеш, когато не ще е време за покаяние, а време за съд и изтезание? Тогава ли искаш да се обърнеш към Бога, когато Бог те призовава за отговор? Тогава ли искаш да търсиш, когато времето вече изтича? Безспорно и преди смъртта си

трябва да се каем и да призоваваме усърдно Бога, защото тогава е най-големият подвиг на душата, но да се отлага покаянието до смъртта е прелест на ума, пренебрегване на спасението и капан на дявола, който влага тази мисъл в сърцето на човека и го учи да нарушава без страх закона Божий, да прогневява Бога и да отлага ден след ден покаянието, за да го погуби по-лесно. Затова, ако искаш блажено да срещнеш смъртта, бъди още сега такъв, какъвто искаш да бъдеш при смъртта си. Разсъждавай за светските неща: за честта, славата, богатството и разкоша днес така, както разсъждават умиращите, които изоставят тогава всичко това“ (Свети Тихон Задонски).

Съгрешилият не бива да се смуцава, ако духовникът лекува раната му със строга дума.

„Онзи, който ласкае съгрешаващия, само го предразполага към греха и не потиска престъпленията му, а ги подхранва. А онзи, който изобличава със строги съвети и същевременно наставлява брата, действително съдейства за спасението му. „*Който Аз обичам, тях изобличавам и наказвам*“ (Откр. 3:19). Така трябва и свещеникът Божи да не мами с лъстиви услуги, а да мисли за спасителните лекарства. Неизкусен е онзи лекар, който само напипва подутите рани, но запазва събралата се вътре в дълбоките гънки отрова, защото само увеличава силата ѝ. Трябва да се отвори раната, да се разреже и като се очисти от гнойта, да се наложи с най-силен пластир. Нека болният да стене, да вика, нека се жалва от нетърпима болка, защото, след като се почувства здрав, той ще бъде благодарен“ (Свети Кириак).

Амин.

СЪДЪРЖАНИЕ

ЗА ЦЕЛТА НА ТАЗИ КНИГА	3
ЗА ТАЙНСТВОТО НА ИЗПОВЕДТА И ЗА ГРЕХОВЕТЕ	
Тайнството на Покаянието	9
За греховете	18
Съвети към готвещия се за изповед	47
Кратък преглед на най-разпространените в наше време греховни увлечения	55
Рокмузика	55
Наркомания	61
Съвременна магия	66
Източни култове	71
Маловерие и нецърковност	87
Разказ за митарствата на преподобната Теодора	94
Блудният грях	103
Прелюбодеянието	112
Пиянството	114
Поучения на Светите отци за покаянието	120
За изправянето на сърцето	120
(<i>Свети Теофан Затворник</i>)	
За страстите и пагубните пороци	130
(<i>Свети Паусий Величковски</i>)	
Какво е истинско покаяние	132
(<i>Свети Дмитрий Ростовски</i>)	
За епитимията	138
Как трябва да се каем	141

**Архимандрит
Лазар**
“За тайнството на Изповедта и за греховете”
Грузинска,
първо издание

**Превод Стела Велчева
Редакция Илия Христов
Коректор Лили Борисова**
ISBN 954-9667-14-6

**Издава “ЕТ Кирил Маринов”
1998**